

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ

Медицький І.Б.

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ
ОСОБЛИВА ЧАСТИНА**

Семінарські та практичні заняття

Посібник
для студентів (курсантів)
спеціальності “Правознавство”

Івано-Франківськ
-2008-

ББК 67.9 (4 УКР) 308
УДК 343.2
М42

Медицький І.Б. Кримінальне право України. Особлива частина. Семінарські та практичні заняття: Посібник для студентів (курсантів) спеціальності “Правознавство”. – Івано-Франківськ: ВОНР та РВД ПЮІ ЛьвДУВС, 2008. – 199 с.

Медицький І.Б. доцент кафедри кримінального права та кримінології Прикарпатського юридичного інституту Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук.

Рецензенти:

П.Л. Фріс, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального права та кримінології Прикарпатського юридичного інституту Львівського державного університету внутрішніх справ;

В.П. Ливинець, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінального права і процесу Інституту права, економіки і будівництва УАН

Рекомендовано до друку Вченою радою Прикарпатського юридичного інституту Львівського державного університету внутрішніх справ (протокол № 5 від 26.12.2007 року)

Посібник містить в собі основні питання, що виносяться на розгляд семінарських занять, а також завдання, розв’язання яких є необхідним для засвоєння на практиці теоретичних питань кваліфікації злочинів. До тем подано методичні вказівки та рекомендовану літературу, міжнародні нормативно-правові акти та акти чинного законодавства України, а також Постанови Пленуму Верховного Суду України.

Для студентів (курсантів) вищих юридичних навчальних закладів та факультетів при вивченні курсу “Кримінальне право України. Особлива частина”.

© І.Б.Медицький, 2008
© Прикарпатський юридичний інститут ЛьвДУВС, 2008

ВСТУП

Підготовка висококваліфікованих юристів передбачає ґрунтовне вивчення курсу кримінального права України, яке, як відомо, належить до фундаментальних галузей системи права. Вивчення Особливої частини являється завершальним етапом у процесі освоєння курсу в цілому.

Метою семінарських занять є засвоєння студентами теоретичного матеріалу, який стосується поняття, системи та значення Особливої частини кримінального права України; сучасних завдань протидії з боку держави протиправній поведінці; підстав та принципів кваліфікації конкретних злочинних посягань, передбачених чинним КК України і т.д.

Готуючись до семінарського заняття, викладач повинен завчасно дати студентам перелік питань, які будуть винесені на розгляд; повідомити перелік основних джерел (монографій, статей у періодичних фахових виданнях, нормативно-правових актів), які необхідно використовувати при підготовці до заняття. На практичне заняття викладачем подається для вирішення 8-10 задач, які найбільш повно характеризують матеріал, засвоєний студентами на семінарському занятті з конкретної тематики.

Практичні завдання з Особливої частини кримінального права покликані допомогти студентам оволодіти теоретичними знаннями з кримінального права, отримати практичні навички застосування закону про кримінальну відповідальність та навчитися здійснювати правильну, у суворій відповідності до закону, кваліфікацію злочинів. При підготовці до практичного заняття студент повинен уважно ознайомитися із фабулами задач, звернути увагу на подану термінологію та обставини, які будуть відігравати ключову роль в ході їх розв'язання. При вирішенні задач студенти повинні не тільки називати ту чи

іншу кримінально-правову норму, у відповідності до якої дається юридична оцінка діяння, але й відповідним чином аргументувати свою позицію шляхом детального аналізу складу злочину. Для правильного вирішення завдання та його обґрунтування студентам необхідно звертатися до постанов Пленуму Верховного Суду України, матеріалів слідчої та судової практики, підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у конкретній сфері життєдіяльності суспільства, яка стала предметом кримінально-правового розгляду.

Тема № 1. Злочини проти основ національної безпеки

Семінарське і практичне заняття

2 год.

1. Поняття, кримінально-правова характеристика і види злочинів проти основ національної безпеки України.

2. Злочини проти основ національної безпеки України у політичній сфері.

- Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади. Поняття, склад і види цього злочину.

- Посягання на життя державного чи громадського діяча. Поняття, склад і види цього злочину.

3. Злочини проти основ національної безпеки України у інформаційній, економічній, науково-технологічній і воєнній сферах.

- Державна зрада. Поняття і склад цього злочину.

- Шпигунство. Поняття, склад і види цього злочину.

4. Злочини проти основ національної безпеки України у економічній, екологічній і воєнній сферах.

- Диверсія. Поняття і склад цього злочину.

Завдання № 1

Спецслужбою однієї з іноземних держав з метою проведення ворожої діяльності проти України був завербований полковник Самсонов – співробітник науково-дослідного інституту Міністерства оборони України. Він неодноразово за грошову винагороду передавав представникам іноземної розвідки секретні матеріали, що стосувалися розробки нового стрілецького озброєння, до яких мав службовий доступ. Згодом, побоюючись розкриття, Самсонов добровільно явився до органів безпеки України із зізнанням.

Завдання № 2

Співробітник науково-дослідного інституту Писарський після закінчення робочого дня не залишив службові документи, як цього вимагалось, у сейфі, а взяв їх додому, щоб попрацювати. Дані документи містили відомості, що складають державну таємницю. Дорогою додому Писарський зустрів свого шкільного товариша Перцова, який запропонував відмітити їх зустріч у ресторані. Писарський у стані сильного алкогольного сп'яніння забув у ресторані дипломат з документами, який після закриття ресторану було знайдено його працівниками та передано до міліції.

Завдання № 3

У гості до Петренка приїхав родич із-за кордону Савченко. У відвертій розмові він запропонував Петренку збирати дані щодо промислового потенціалу області, розміщення військових частин та передавати їх через контактну особу. Петренко погодився, за що отримав 2500 доларів США. Після від'їзду Савченка Петренко зрозумів небезпечність зробленого ним вчинку, з'явився в міліцію і все розповів.

Завдання № 4

Напередодні виборів депутатів до органів місцевого самоврядування, з метою створення напруженої обстановки у місті та маючи матеріальну зацікавленість у цьому, раніше судимі Кіт та Марків виготовили саморобний вибуховий пристрій, поклали його до дорожньої валізи і залишили її на лавці біля привокзальної площі. Пакет знайшла Чебрикова, яка з цікавості стала розбирати його вміст. Стався вибух, в результаті якого Чебрикова загинула на місці, а четверо випадкових перехожих були доправлені до лікарні із пораненнями різного ступеня тяжкості.

Завдання № 5

Поклич та Сметанін, співробітники об'єднання "Технопром-експорт", уклали контракти із фінансово "слабкими" зарубіжними фірмами, за що одержували від них великі нагороди. Це призводило до подорожчання будівництва за українськими проектами і, як результат, змусило державу виплачувати значну різницю у валюті за рахунок внутрішніх коштів. Крім того, за грошові суми вони розголошували іноземним комерсантам відомості, які містили службову таємницю. У Поклича вилучено понад 2 млн. грн.

Завдання № 6

Громадянин України Матвіїв, завербований розвідкою іноземної держави, отримав від свого "керівництва" завдання викликати масову загибель великої рогатої худоби в одному із регіонів. З цією метою він влаштувався зоотехніком у фермерському господарстві та став підмішувати до кормів, якими годували телят, складники збудника "сибірської язви". Коли розпочалися перші випадки загибелі худоби, працівники господарства, підозрюючи Матвіїва у непрофесійному відношенні до своїх обов'язків, затримали його та доставили до міліції.

Завдання № 7

Громадянка іноземної держави Софі Леско, яка знаходилась у тривалому службовому відрядженні в Україні, була завербована представником розвідки однієї із західних держав. Виконуючи завдання цієї спецслужби, Леско збирала відомості про розташування військових частин, встановлювала прізвища, військові звання та посади офіцерського складу, який проходив службу у Київському військовому окрузі, фотографувала військову техніку, що виїздила з військових частин, направляючись на полігони і т.д.

Завдання № 8

За ініціативою Борсука і Лучника було створено групу осіб, яка виготовила листівки, що містили заклики до насильницьких дій щодо татар, які мешкають на півдні України. Під час одного із мітингів тисячний натовп, вийшовши з-під контролю представників влади, вчинив збройний опір, почав громити державні установи і заклади, в ході чого загинуло троє громадян. У погромах брали участь Борсук і Лучник, а також Фокін і Зоркін.

Завдання № 9

Народний депутат України Клименко, перебуваючи у службовому відрядженні у одній із областей і зустрічаючись з громадянами, підтвердив своє бажання не обмежуватися одним строком перебування у вищому законодавчому органі держави та взяти участь у чергових виборах, які мали відбутися невдовзі. Місцевий бізнесмен Шпак, який теж мав намір балотуватися до парламенту, побоюючись досвідченого конкурента, прийняв рішення організувати його вбивство. З цією метою він доручив своїй довіреній особі Зленку знайти потрібних людей. Зленко доручення виконав, і незабаром колишній десантник Фініков на зустрічі Клименка із громадянами кинув у нього гранату РГД-5. Від вибуху Клименко

отримав тяжкі поранення, у лікарні йому довелося ампутувати ногу.

Завдання № 10

Коритник у Дніпропетровську познайомився з агентом іноземної розвідки Фуксом, який запропонував йому за винагороду збирати відомості про військово-промислові об'єкти на території області. Для одержання цих відомостей Копитник познайомився з дружиною співробітника режимного об'єкта, який зловживав спиртними напоями і в стані алкогольного сп'яніння повідомляв дружині таємну інформацію. Частина грошей, одержаних від Фука, Коритник передавав їй як подяку за одержані відомості.

ТЕСТИ

1. Родовим об'єктом злочинів проти основ національної безпеки України є:

а) суспільні відносини з охорони конституційного ладу, громадського порядку, суверенітету, територіальної недоторканості, обороноздатності держави;

б) суспільні відносини, що забезпечують обороноздатність, незалежність, територіальну цілісність та недоторканість держави;

в) суспільні відносини з охорони конституційного ладу, суверенітету, територіальної недоторканості, обороноздатності держави;

г) суспільні відносини з охорони конституційного ладу, суверенітету, обороноздатності держави.

2. Кваліфікованими видами публічних закликів до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади (ч.3 ст.109 КК України) є дії, вчинені:

а) з використанням засобів масової інформації;

б) особою, яка є представником влади;

в) державним чи громадським діячем;

- г) повторно;
- д) організованою групою;
- е) загальнонебезпечним способом.

3. Об'єктивна сторона злочину, передбаченого статтею 110 КК України “Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України”, може проявлятися у таких формах:

а) дії, вчинені з метою зміни меж території або з метою зміни державного кордону України, на порушення порядку, встановленого Конституцією України;

б) публічні заклики до вчинення дій, метою яких є зміна меж території (державного кордону України);

в) розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення дій, метою яких є зміна меж території (державного кордону) України;

г) фінансування діяльності, яка ведеться з метою зміни меж території або з метою зміни державного кордону України;

д) всі відповіді є правильними.

4. Об'єктом злочину, передбаченого ст.111 КК України “Державна зрада”, є:

а) суверенітет держави;

б) територіальна цілісність держави;

в) незалежність держави у її міжнародних зносинах з іноземними державами;

г) обороноздатність держави;

д) територіальна недоторканність держави;

е) безпека держави у науковій сфері.

5. Спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності, передбачений ст.111 КК України “Державна зрада”, пов'язаний з:

а) з'явленням особи зі зізнанням до компетентних органів держави;

б) не виконанням особою злочинного завдання, отриманого від іноземної держави, іноземної організації або їх представників;

в) своєчасним відверненням настання суспільнонебезпечних наслідків від такого роду дій компетентними органами держави;

г) всі відповіді є правильними.

6. Потерпілим від злочину, передбаченого ст.112 КК України “Посягання на життя державного чи громадського діяча”, може бути:

а) Президент України;

б) Голова Верховної Ради України;

в) Уповноважений Верховної Ради України з прав людини;

г) Голова Верховного Суду України;

д) Голова Вищого Адміністративного Суду України;

е) представник Президента України у Верховній Раді України;

є) Секретар Ради з національної безпеки і оборони України.

7. Шпигунство (ст.114 КК України) є закінченим злочином з моменту:

а) встановлення зв'язку з іноземною державою, іноземною організацією або їх представниками;

б) встановлення зв'язку з іноземною державою, іноземною організацією або їх представниками чи отримання завдання від іноземної розвідки;

в) вчинення конкретних дій у формі передачі іноземній державі, іноземній організації або їх представникам відомостей, що становлять державну таємницю;

г) вчинення конкретних дій у формі збирання або передачі іноземній державі, іноземній організації або їх

представникам відомостей, що становлять державну таємницю;

д) вчинення конкретних дій у формі передачі або збирання з метою передачі іноземній державі, іноземній організації або їх представникам відомостей, що становлять державну таємницю.

Методичні вказівки

Вивчаючи тему “Злочини проти основ національної безпеки України”, студенти повинні: знати поняття конституційного ладу держави, поняття державної безпеки та її складових у різних сферах життєдіяльності суспільства; володіти інформацією про спеціальні випадки звільнення від кримінальної відповідальності, передбачені статтями цього Розділу, та умови їх застосування; розмежовувати державну зраду у формі шпигунства від шпигунства, як злочину, передбаченого ст.114 КК України; бути готовими при дачі відповіді до посилань на чинне кримінальне законодавство України і інші нормативно-правові акти, що стосуються цієї теми.

Рекомендовані джерела до теми:

1. Віденська конвенція про дипломатичні зносини від 18.04.1961р, ратифікована СРСР 11.02.1964р.
2. Конвенція (основи державної політики) національної безпеки України, схвалена постановою ВРУ №3/97 – ВР від 16.01.1997р. // ВВРУ. – 1997. – № 10. – Ст. 85.
3. Про ветеринарну медицину: Закон України від 15.11.2001р. // ВВРУ. – 1992. – № 36. – Ст. 531.
4. Про громадянство: Закон України від 18.01.2001р. // ВВРУ. – 2001. – № 13. – Ст. 65.
5. Про державний кордон України: Закон України від 4.11.1991р. // ВВРУ. – 1992. – № 2. – Ст. 5.

6. Про державну таємницю: Закон України від 21.09.1999р. // ВВРУ. – 1999. – № 49. – Ст. 428.
7. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994р. // ВВРУ. – 1994. – № 27. – ст. 218.
8. Про захист населення від інфекційних хвороб: Закон України від 6.04.2000р. // ВВРУ. – 2000. – № 29. – Ст. 228.
9. Про інформацію: Закон України від 2.10.1992 р. // ВВРУ. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
10. Про об'єднання громадян: Закон України від 2.10.1996р. // ВВРУ. – 1999. – № 26. – Ст. 219.
11. Про оборону України: Закон України від 5.10.2000р. // ВВРУ. – 2000. – № 49. – Ст. 420.
12. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 р. // ВВРУ. – 2003. – №39. – Ст.351.
13. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 6.04.2000р. // ВВРУ. – 2000. – № 28. – Ст. 224.
14. Про правовий статус іноземців: Закон України від 4.02.1994р. // ВВРУ. – 1994. – № 23. – Ст. 161.
15. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 2 від 7.02.2003р. // www.rada.gov.ua
16. Андрусів Г.В., Бантишев О.Ф. Відповідальність за злочини проти держави. – Ред.-вид. центр “Київський університет”, 1997. – 162 с.
17. Климчук О. Нове у кримінальній відповідальності за диверсію // Підприємництво, господарство, право. – 2002. – №3. – С.84-86.
18. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник. (Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.) / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К.: Юридична думка, 2004. – 656 с.

19. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: Учебник / Отв. редактор Е.Л. Стрельцов. – Х.: “Одиссей”, 2006. – 720 с.

Тема № 2. Злочини проти життя та здоров'я особи
Семінарське заняття 2 год.

1. Поняття, кримінально-правова характеристика та види злочинів проти життя та здоров'я особи.

2. Злочини проти життя, їх загальна характеристика та види.

- Умисне вбивство. Поняття, склад і види цього злочину.

- Умисне вбивство, вчинене за пом'якшуючих обставин.

- Доведення до самогубства. Поняття, склад і види цього злочину.

3. Злочини проти здоров'я особи, їх характеристика та види. Поняття і види тілесних ушкоджень.

- Умисне тяжке тілесне ушкодження. Поняття, склад і види цього злочину.

- Зараження венеричною хворобою. Поняття, склад і види цього злочину.

4. Злочини, що ставлять у небезпеку життя та здоров'я особи, їх поняття і види.

- Залишення в небезпеці. Поняття, склад і види цього злочину.

- Ненадання допомоги хворому медичним працівником. Поняття, склад і види цього злочину.

Практичне заняття

4 год.

Завдання № 1

Зубко часто сварився зі своєю співмешканкою Грушиною. Після чергової сварки, знаходячись у нетверезому стані, він схопив сокиру і з криком: “Тобі не жити” ударив її по голові, заподіявши відкритий вдавнений перелом лобно-тім’яної кістки із пошкодженням речовини головного мозку. Згідно висновку судово-медичної експертизи, ця шкода здоров’ю відноситься до категорії тяжкої, небезпечної для життя.

Завдання № 2

Павлишин вирішив позбутися своєї тещі Дружиніної, з якою перебував у неприязних особистих стосунках, звинувачуючи у тому, що вона заважає його подружньому життю. Працюючи на шахті майстром-підрильник, він заволодів необхідною кількістю вибухівки та виготовив саморобний вибуховий пристрій. Даний пристрій він поклав до валізи Дружиніної, яка мала намір поїхати ненадовго до сусідньої області провідати рідну сестру. Вибух стався у потязі. Дружиніна та ще 3 особи, що їхали з нею в купе, загинули від отриманих травм на місці, 14 пасажирів було поранено, вагон – зруйновано вщент.

Завдання № 3

Коростильов ввечері прийшов додому до свого знайомого Рубцова з проханням повернути грошову суму, яку той взяв у нього в борг та зобов’язався вчасно віддати, але так і не зробив цього, незважаючи на давно минулі терміни. Вдома у Рубцова знаходилася компанія друзів, які святкували його день народження. На прохання Коростильова Рубцов, знаходячись у нетверезому стані, знову відповів відмовою, говорячи, що на даний час у нього немає вільних грошей. Коростильов почав наполягати на своєму, натомість його співрозмовник став його всіляко ображати, говорячи, що той “невдаха” по

життю, за рахунок якого кожен може нажитися, що гроші він поверне, коли захоче, якщо взагалі поверне і т.д. Після цього господар зробив спробу виштовхати Коростильова за двері квартири. Прийшовши від цих дій у стан обурення, Коростильов схопив пляшку з-під шампанського та наніс Рубцову по голові декілька ударів, заподіявши при цьому перелом склепіння черепа.

Завдання № 4

Шемякіна, яка перебувала в інтимних стосунках із Гавришем, вирішила його вбити, щоб заволодіти борговою розпискою на велику суму, видану тому партнером по бізнесу. До вчинення злочину вона залучила свого брата, сказавши йому при цьому, що мотивом убивства являється образа на Гавриша, який нібито постійно її б'є, ображає і т.д. Брат Шемякіної зайшов до неї в гості та, скориставшись слушним моментом, убив Гавриша спеціально придбаним мисливським ножом.

Завдання № 5

Дільничний інспектор міліції Семочко прибув за викликом громадян, що скаржилися на свого сусіда Петріва, який, знаходячись у стані сильного алкогольного сп'яніння, порушував громадський спокій. Побачивши працівника міліції, останній намагався втекти. З метою затримання Семочко застосував табельну зброю, в результаті чого Петрів отримав смертельне поранення.

Завдання № 6

Громов і Лукашів під час спільного вживання спиртних напоїв вирішили “заради жарту” скупати в річці свого начальника – п'яного Святченко та зіштовхнули того у річку. Не впоравшись з течією, Святченко став тонути, проте ні Громов, ні Лукашів, побачивши, що в річці сильна течія, не пришли йому на допомогу. Святченко потонув. Злякавшись відповідальності, вони виловили труп і закопали його. Оскільки по дорозі додому Громов став

виказувати думку про доцільність з'явитися із зізнанням до органів міліції, двічі судимий за розбій Лукашів вирішив його позбавитися і ножем убив співучасника.

Завдання № 7

Лісовська народила позашлюбну дитину. Побоюючись осуду своїх односельчан та зіштовхнувшись із труднощами у її годуванні, догляді, вона вирішила від неї позбутися. З цією метою Лісовська через 3 тижні після пологів винесла дитину у одній білизні на вулицю та залишила там, прикидавши снігом.

Завдання № 8

Працівники карного розшуку Чухрай та Гоманенко займалися розкриттям серії квартирних крадіжок. Реалізуючи оперативну інформацію, вони вийшли на Копана та Амірашвілі, котрі ніде не працювали, не мали постійного заробітку, однак останнім часом, за словами сусідів, стали витратити досить значні суми коштів на розваги та відпочинок. Дізнавшись про посилену увагу до них з боку працівників правоохоронних органів, підозрювані зникли з місця свого проживання, а Чухрай та Гоманенко через непрофесійні дії отримали по догані. За декілька днів, увечері вони з'явилися у квартирі Амірашвілі і, не зважаючи на супротив батьків, забрали на допит його молодшого брата. З метою отримання інформації про місце перебування підозрюваних до молодшого Амірашвілі було застосовано заходи фізичного впливу, які з перервами тривали майже всю ніч. Під ранок затриманий почав скаржитися на сильний біль у животі, втратити свідомість, його рвало кров'ю, викликана ж черговим бригада швидкої допомоги констатувала смерть, яка настала через ушкодження внутрішніх органів.

Завдання № 9

Романишин, перебуваючи зі своїми друзями у ресторані, святкував вдалий виступ його команди на

регіональних змаганнях по боксу серед курсантів військових закладів. До їхньої компанії підійшов Василик, який перебував на підпитку та почав напрошуватися за стіл, вимагаючи щоб його пригостили алкогольними напоями. Бажаючи уникнути конфлікту, Романишин відвів Василика у вестибюль та порекомендував тому не попадатися більше йому на очі. У відповідь Василик почав ображати Романишина, нецензурно висловлюючись про нього, а згодом спробував нанести йому удар по голові. Ухилившись, Романишин завдав професійного удару у відповідь. Василик упав на сходи, отримавши при падінні забиття головного мозку тяжкого ступеня.

Завдання № 10

Вчителі однієї з київських шкіл під час зимових канікул привезли групу школярів у Карпати на екскурсію. Напередодні повернення додому вони вирішили наостанок піднятися в гори, не попередивши при цьому про підйом та маршрут працівників пошуково-рятувальної служби. Під час сходження погодно-кліматичні умови почали погіршуватися і було прийнято рішення спускатися донизу. Через заметіль, що розпочалася, та погану видимість двоє учнів відбилися від групи і не повернулися до табору. Про те, що сталося, вчителі вирішили не повідомляти, маючи надію на швидке повернення учнів, і тільки на другу добу викликали рятувальників. Тіла учнів було знайдено на схилі однієї з гір, смерть настала в результаті переохолодження.

Завдання № 11

Ввечері, у один з останніх місяців зими, Михайлюк зі своєю семирічною дочкою Тетяною на санях повертався додому з гостей. По дорозі у своє село на крутому підйомі сонна дівчинка випала із саней, чого батько, знаходячись у стані сп'яніння та дрімоти, не помітив. Про зникнення дочки батьки заявили тільки через день, сподіваючись, що

вона сама прийде додому. Пошуки дівчинки нічого не дали. Тільки на третю добу сильно обморожена дівчинка сама вийшла до людей. У шоківому стані її відправили до лікарні, де ампутували пальці на лівій руці.

Завдання № 12

Паращук, звільнившись з місць позбавлення волі, де він відбував покарання за корисливі злочини, не зміг влаштуватися на роботу та продовжив займатися протиправною діяльністю, а саме – викраденням автомобілів для розбирання на запчастини з подальшим їх продажем. Заволодівши автомобілем ВАЗ 2108 громадянина Николенка, він розпочав ним рух у напрямку до гаража-“відстійника”. Пересуваючись на великій швидкості вулицями міста, Паращук, не впоравшись із керуванням, збив пішохода та зник з місця пригоди, покинувши авто. Від отриманих травм пішохід помер на місці, до того, як його тіло знайшли перехожі.

Завдання № 13

Герашенко був відрахований з 4-го курсу медичного факультету за неуспішність та прогули занять. Незважаючи на це, він прийняв рішення займатися лікувальною практикою і поширив інформацію про себе, як про успішного та знаного лікаря, спеціаліста з мануальної терапії. До нього згодом звернувся пацієнт Ориш зі скаргами на біль у спині та проханням вправити диски хребта. Внаслідок дій Герашенко, який намагався йому допомогти, хворий отримав травму хребта у виді перелому хребця.

Завдання № 14

До лікаря-гінеколога Себедіної звернулася її знайома Лужна з проханням зробити аборт. У Лужної не було направлення з жіночої консультації, відсутніми виявились лабораторні аналізи та результати інших потрібних тестів, які передбачені Інструкцією про порядок проведення

операції штучного переривання вагітності. Себедіна без належного оформлення, в клінічних умовах зробила аборт і того ж дня, враховуючи задовільний стан Лужної, відправила її додому.

Завдання № 15

Оленюк отримав відомості, що Варченко виграла у лотерею значну суму грошей, і запропонував Іванчуку ними заволодіти. Вночі вони через вікно проникли до її хати і почали шукати гроші. Коли Варченко прокинулася та почала кликати на допомогу, Оленюк двома ударами ножа в шию і груди її вбив. У приміщенні злочинці знайшли лише 580 грн., які й забрали.

Завдання № 16

Дудник разом з Качковським, який мав допомагати йому у виконанні будівельних робіт, розпивав спиртні напої. Коли Дудник відлучився, Качковський сам випив горілку, що залишилася, після чого заснув на подвір'ї. Дудник намагався розбудити Качковського, але той нецензурно лаявся на його адресу та продовжував спати. Обурившись і згадавши, що Качковський сам допив горілку і, крім того, не повернув йому давній борг, Дудник вирішив розправитися з ним. Він вилив на одяг Качковського бачок гасу і підпалив, а сам втік з місця вчинення злочину. Потерпілий від одержаних опіків через два тижні помер.

Завдання № 17

Кримський з метою заволодіння автомашиною ГАЗ-24 "Волга", що належала львівській геологорозвідувальній експедиції, вчинив напад на водія цієї машини Титла, в процесі якого мисливським ножом завдав сім ударів у шию і спину. Від одержаних ушкоджень Титло через декілька днів помер. Підробивши дорожнього листа, Кримський намагався перегнати автомашину в іншу область, але був затриманий.

Завдання № 18

Чабан сільськогосподарського кооперативу Максимов самовільно залишив роботу і, взявши без дозволу коня, в особистих справах поїхав до сусіднього села. Лише наступного дня він з'явився на роботі, причому був в стані сп'яніння. Через це бригадир сільськогосподарського кооперативу Семенов відсторонив Максимова з роботи. Взявши вдома мисливську рушницю 16-го калібру і зарядивши її патроном з крупним дробом, Максимов повернувся на ферму і з відстані 2 м вистрілив у Семенова. Від одержаного проникаючого поранення черевної порожнини Семенов через кілька годин помер у лікарні. У момент пострілу Семенов розмовляв у тамбурі ферми з Матушкіним, що стояв поруч. Всередині приміщення були й інші люди.

Завдання № 19

Народивши в себе дома дитину, Рутько не надала їй ніякої допомоги. Вона завернула її у простирадло та поклала в шафу, де дитина невдовзі померла внаслідок закриття верхніх дихальних шляхів. Рутько пояснила, що вчинила це через те, що батько дитини не захотів укласти з нею шлюб.

Завдання № 20

Лузіна на ґрунті особистих неприязних стосунків з Налимчуком непристойно висловлювалася на його адресу, вдарила та подряпала йому обличчя. У відповідь Налимчук кілька разів ударив Лузіну каменем по голові. Одна із ран виявилася смертельною. Очевидці засвідчили, що Налимчука трясло, він плакав. Вчиненню злочину сприяла його емоційно-вольова нестійкість, пов'язана з давньою черепно-мозковою травмою.

Завдання № 21

Медична сестра хірургічного відділення лікарні Макух помилково ввела хворій замість гіпертонічного

розчину розчин формаліну. Виявивши помилку, вона не повідомила лікарів про те, що трапилося. Через якийсь час хвора померла. При своєчасному наданні кваліфікованої допомоги життя потерпілої могло б бути врятоване.

ТЕСТИ

1. До кваліфікованих видів вбивства (ч.2 ст.115 КК України) належать:

- а) умисне вбивство заручника;
- б) умисне вбивство, вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб;
- в) умисне вбивство з ревнощів;
- г) умисне вбивство з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення;
- д) умисне вбивство з мотивів кровної помсти;
- е) умисне вбивство, поєднане із зґвалтуванням або насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним способом;
- є) умисне вбивство, вчинене за попередньою змовою групою осіб.
- ж) всі відповіді є правильними.

2. Стан сильного душевного хвилювання (ст.116 КК України) виникає:

- а) в результаті протизаконного насильства з боку потерпілого;
- б) в результаті систематичного знущання з боку потерпілого;
- в) в результаті збігу тяжких особистих обставин;
- г) в результаті тяжкої образи з боку потерпілого;
- д) в результаті протиправних дій з боку потерпілого;
- е) в результаті провокаційних дій потерпілого.

3. Якщо вчинене умисне вбивство містить одночасно і обтяжуючі, і пом'якшуючі обставини, його потрібно розглядати як:

а) умисне вбивство при обтяжуючих і пом'якшуючих обставинах та кваліфікувати за сукупністю;

б) умисне вбивство при обтяжуючих обставинах і кваліфікувати за ч. 2 ст. 115 КК України;

в) умисне вбивство при відповідних пом'якшуючих обставинах і не посилається на ч.2 ст. 115 КК України.

4. Різновидами злочинів проти життя особи виступають:

а) умисне вбивство (ст.115 КК України);

б) умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини (ст.117 КК України);

в) доведення до самогубства (ст. 120 КК України);

г) умисне тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть потерпілого (ч.2 ст.121 КК);

д) вбивство через необережність (ст. 119 КК України);

е) всі відповіді є правильними.

5. Умисне тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть потерпілого (ч.2 ст.121 КК України) відрізняється від умисного вбивства (ч.1 ст.115 КК України):

а) об'єктом злочину;

б) наслідками злочину;

в) моментом закінчення злочину;

г) суб'єктивним ставленням винного до наслідків;

д) об'єктом злочину і суб'єктивним ставленням винного до наслідків;

е) моментом закінчення злочину і суб'єктивним ставленням винного до наслідків;

є) наслідками злочину і суб'єктивним ставленням винного до них;

ж) наслідками злочину і моментом його закінчення.

6. Під стійкою втратою працездатності (ст.122 КК України) розуміють:

а) втрату загальної працездатності не менш як на одну третину (33%);

б) втрату загальної працездатності до 10%;

в) втрату загальної працездатності від 10% до 33% включно.

7. При визначенні реальності погрози вбивством (ст.129 КК України) значення має з'ясування:

а) характер висловленої погрози;

б) місце і час висловлення погрози;

в) можливість звернутися за допомогою до правоохоронних органів;

г) характер попередніх взаємовідносин між винним і потерпілим;

д) обстановка висловлення погрози;

е) всі відповіді є правильними.

8. Залишення у небезпеці (ч.1 ст.135 КК України) є злочином з:

а) усіченим складом;

б) формальним складом;

в) матеріальним складом.

Методичні вказівки

Вивчаючи тему “Злочини проти життя та здоров’я особи” студенти повинні: знати критерії, з якими пов’язується початок і закінчення життя людини; поняття і види тілесних ушкоджень, критерії, що беруться до уваги при визначенні їх ступеня тяжкості; володіти інформацією про інші злочини з цього Розділу: злочини проти здоров’я людини та злочини, що ставлять у небезпеку життя і здоров’я людини; бути готовими при дачі відповіді до посилань на чинне кримінальне законодавство України і інші нормативно-правові акти, що стосуються цієї теми.

Рекомендовані джерела до теми:

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948р.
2. Європейська конвенція з прав людини від 4.11.1950р., ратифікована Україною 17.07.1997р.
3. Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10.12.1984р., ратифікована УРСР 26.01.1987р.
4. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16.12.1966р., ратифікований СРСР 18.09.1973р.
5. Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19.11.1992р. № 2801-ХІІ // ВВРУ. – 1993. – №4. – Ст. 19.
6. Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17.01.1995р. № 6 // Юридичний вісник України. – 1995. – 31 жовтня – 7 листопада.
7. Про заборону купівлі і продажу органів людини: Резолюція ВООЗ ВНА 42.5 від 10.05.1989р.
8. Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз: Закон України від 5.04.2001р. // ВВРУ. – 2001. – № 49. – Ст. 258.
9. Про донорство крові та її компонентів: Закон України від 23.06.1995р. // ВВРУ. – 1995. – № 23. – Ст. 183.
10. Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення: Закон України від 3.03.1998р. // ВВРУ. – 1998. – № 35. – Ст. 235.

11. Про захист населення від інфекційних хвороб: Закон України від 6.04.2000р. // ВВРУ. – 2000. – № 29. – Ст. 228.

12. Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині: Закон України від 16.07.1999р. // ВВРУ. – 1999. – № 41. – Ст. 377.

13. Інструкція щодо констатації смерті людини на підставі смерті мозку; Інструкція щодо вилучення органів людини в донора-трупа; Інструкція щодо вилучення анатомічних утворень, тканин, їх компонентів та фрагментів у донора-трупа; Перелік анатомічних утворень, тканин, їх компонентів та фрагментів і фетальних матеріалів, дозволених до вилучення у донора-трупа і мертвого плоду людини: Затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України від 25 вересня 2000 р. №226 // Офіційний Вісник України. – 2000. – №42. – Ст.1804.

14. Про судову практику у справах про необхідну оборону: Постанова Пленуму Верховного Суду України №1 від 26.04.2002р. // www.rada.gov.ua

15. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України №2 від 7.02.2003р. // www.rada.gov.ua

16. Авдеев М. Определение степени тяжести телесных повреждений // Социалистическая законность. – 1975. – № 7.

17. Андреева Л. Разграничение истязания и смежных составов преступлений // Социалистическая законность. – 1980. – №6.

18. Баржов В.И., Куну В.Н. Преступления против жизни и здоровья: вопросы квалификации – Харьков, 1995.

19. Борисов В.И., Куц В.Н. Преступления против жизни и здоровья: вопросы квалификации. – Харьков: НПКФ “Консул”, 1995. – 104 с.

20. Васецов А. Некоторые вопросы квалификации умышленных убийств // Советская юстиция. – 1980. – №5.
21. Глушков В.А Ответственность за преступления в области здравоохранения. – К., Наук. думка, 1987. – 200 с.
22. Жордания И. Квалификация телесных повреждений // Социалистическая законность. – 1973. – №7.
23. Коржанський М. Кримінально-правова охорона особи: види і помилки // Юридичний вісник України. – 1995. – № 12.
24. Кримінальне право України (Особлива частина). Підручник. За ред. проф. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К., “Юрінком Інтер”, – 2005. – 543 с.
25. Литвин О.П. Злочини проти життя: Навч. посібник. – К.: Атіка, 2002. – 184 с.
26. Портнов И. Неосторожное убийство в сочетании с умышленным причинением менее тяжких телесных повреждений // Советская юстиция. –1978. – №3.
27. Сташис В.В., Бажанов М.И. Преступления против жизни, здоровья и чести личности. Конспект лекций. – Харьков, 1992.
28. Сташис В.В., Бажанов М.И. Уголовно-правовая охрана личности в Украине. – Харьков, 1978.
29. Судебная практика. Убийства, изнасилования и другие преступления против личности // Сборник судебных решений по уголовным делам. – К., 1993.
30. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник. (Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.) / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К.: Юридична думка, 2004. – 656 с.
31. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: Учебник / Отв. редактор Е.Л. Стрельцов. – Х.: “Одиссей”, 2006. – 720 с.

Тема № 3. Злочини проти волі, честі та гідності особи

Семінарське і практичне заняття

2 год.

1. Поняття, кримінально-правова характеристика та види злочинів проти волі, честі та гідності особи.
2. Незаконне позбавлення волі або викрадення людини. Поняття, склад і види цього злочину.
3. Захоплення заручників. Поняття, склад і види цього злочину.
4. Підміна дитини. Поняття і склад цього злочину.
5. Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини. Поняття, склад і види цього злочину.
6. Експлуатація дітей. Поняття, склад і види цього злочину.
7. Незаконне поміщення в психіатричний заклад. Поняття, склад і види цього злочину.

Завдання № 1

Приватний підприємець Дмитренко звернувся до керівника охоронної фірми “Щит” Карпіва із проханням допомогти у поверненні боргу в розмірі 10 000 доларів США від Саакяна. За допомогу Дмитренко пообіцяв Карпіву 50% від суми боргу. Карпів погодився та наказав своїм підлеглим Олексішину і Тузову знайти Саакяна та “особливо з ним не церемонитися”. Встановивши місце знаходження боржника, його силою заставили сісти до автомобіля й відвезли на дачу до Тузова, де у підвалі протримали декілька тижнів. Під приводом зняття суми з банківського рахунку Саакян був відпущений на один день, однак він встиг заявити в міліцію, працівники якої затримали зловмисників.

Завдання № 2

Радченко, знаючи про те, що її дочка та зять зловживають алкогольними напоями і належно не займаються вихованням своїх малолітніх дітей, таємно забрала їх з дитячого садка та повернулася до себе у село. Декілька тижнів потому діти стали проситися додому, однак Радченко їх не відпускала. При нагоді дітям вдалося втекти з села, і по дорозі до міста вони були затримані працівниками міліції (діти розшукувалися як викрадені), яким вони все розповіли.

Завдання № 3

Дерипаско, мати-одиначка, народила третю дитину. Не маючи змоги утримувати трьох дітей і бажаючи виправити своє матеріальне становище, вона продала свою новонароджену дитину подружжю Роденків, яке не мало своїх дітей.

Завдання № 4

Зошенко працювала медсестрою у місцевому пологовому будинку. Коли до них привезли в очікуванні пологів вагітну жінку, вона впізнала в ній свою односельчанку Іванів, з якою перебувала у напружених особистих стосунках. Теперішній чоловік Іванів колись зустрічався із Зошенко, однак покинув незадовго до весілля і одружився на її подрузі. Наступного дня Іванів народила дитину, а ще через два дні Зошенко замінила цю дитину на дитину іншої породіллі, маючи намір помститися.

Завдання № 5

Сущук, Ахатова і Коренчук організували злочинну групу, яка займалася викраденнями дітей віком від одного до трьох років з метою продажу їх за кордон для всиновлення бездітними сім'ями. Сущук, працюючи у відділенні внутрішніх справ, готував підроблені документи на дітей, яких “постачала” медсестра дитячої лікарні

Ахатова. Документи були підставою для вивезення дітей за кордон. Дворічна Катя під час перебування на квартирі Коренчука тяжко захворіла. Коренчук помістив Катю до окремої кімнати, де залишена без догляду дитина померла.

Завдання № 6

Козлов, якому виповнилося 60 років, страждав психічним розладом на ґрунті зловживання алкоголем та стояв на обліку у місцевому психоневрологічному диспансері. Він неодноразово висловлював бажання покінчити життя самогубством, а також сварився із сином та невісткою через те, що відмовлявся скласти заповіт на користь сина. Тоді останній за пропозицією своєї дружини умовив знайомих лікарів-психіатрів Дронова і Курлова дати висновок про необхідність примусової госпіталізації Козлова. На підставі відповідного висновку Козлов був примусово госпіталізований до психіатричного стаціонару як особа, що характеризується, зі слів проживаючих з нею родичів, агресивною поведінкою.

Завдання № 7

До правоохоронних органів звернувся голова правління великого промислового підприємства “Азотхімпром” Шевченко із заявою про викрадення незнайомими особами із школи його внука, 11-річного Дмитра. Встановивши засоби для прослуховування телефонних розмов, співробітники правоохоронних органів згодом перехопили дзвінок, адресований Шевченку. Незнайомець просив того посприяти прийняттю його підприємством рішення про реалізацію за заниженими цінами семи вагонів алюмінію, який готували до відправки за кордон. Шевченко погодився, одночасно попросивши про тиждень часу на виконання вимоги, оскільки це питання він не міг вирішити одноособово. Протягом тижня працівники правоохоронних органів, реалізуючи отриману оперативним шляхом інформацію, затримали двох

викрадачів, а згодом і третього, який перебував із викраденим Дмитром на знятій за фальшивими документами квартирі.

Завдання № 8

У сім'ї Сухових було дві доньки. Коли Сухов у третій раз повіз дружину до пологового будинку, то сказав, що третьої доньки йому не потрібно, погрожував “порішити всю сім'ю”. Дізнавшись, що в неї народилася дівчинка, Сухова, побоюючись виконання чоловіком погрози, попросила свою подругу Панталюк, лікаря пологового будинку, підмінити новонароджену дівчинку на хлопчика, обіцяючи винагороду. Панталюк прохання виконала.

Завдання № 9

Працівниками міліції у справах неповнолітніх було проведено розмову із 12-річним Олексієм, якого доставили з вокзалу, де він займався жебракуванням. Олексій розповів, що його мати померла, а батько відбуває покарання за вчинені злочини. Хлопця підбрала група циганів, які гастролювали по Західній Україні та займалися протиправною діяльністю, залучаючи до неї малолітніх осіб (крадіжками, збутом наркотиків, шахрайством із продажем “циганського золота”). Олексій понад 3 роки не відвідував школу, при медичному огляді було встановлена невідповідність його віку фізичному і психічному розвитку. При проведенні операції “Жебрак” було затримано 7 дорослих циган та 14 дітей віком від 6 до 14 років.

ТЕСТИ

1. Кваліфікованими видами незаконного позбавлення волі або викрадення людини (ч.2 і 3 ст.146 КК України) є вчинення їх:

- а) щодо неповнолітнього;
- б) щодо двох або більше осіб;
- в) за попередньою змовою групою осіб;

- г) із використанням службових повноважень;
- д) із застосуванням вогнепальної зброї;

2. Суб'єктом злочину, передбаченого ст.147 КК України “Захоплення заручників”, є:

- а) особа, яка досягла 14-річного віку;
- б) особа, яка досягла 16-річного віку;
- в) особа, яка досягла повноліття.

3. Склад злочину, передбачений ст.147 КК України “Захоплення заручників”, відрізняється від злочину, передбаченого ст.146 КК України “Незаконне позбавлення волі або викрадення людини”:

- а) особливим способом вчинення злочину;
- б) спеціальною метою вчинення злочину;
- в) спеціальними засобами вчинення злочину;
- г) особливим місцем вчинення злочину;
- д) об'єктом злочину.

4. Об'єктом злочину, передбаченого ст.148 КК України “Підміна дитини”, є:

- а) особиста воля дитини;
- б) права подружжя на дитину;
- в) сім'я як благо, що охороняється Конституцією;
- г) особиста воля дитини і сім'я як благо, що охороняється Конституцією;
- д) суспільні відносини у сфері забезпечення особистої недоторканності дитини.

5. Під експлуатацією людини за ст.149 КК України “Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини” розуміють:

- а) сексуальну експлуатацію людини;
- б) рабство;
- в) підневільний стан;
- г) залучення у боргову кабалу;
- д) використання її для проведення дослідів;
- е) втягнення у злочинну діяльність;

є) всі відповіді є правильними.

Методичні вказівки

Вивчаючи тему “Злочини проти волі, честі та гідності особи”, студенти повинні: знати ознаки незаконного позбавлення волі та викрадення людини, володіти інформацією про осіб, які не можуть бути суб’єктом незаконного позбавлення волі та викрадення людини; правильно тлумачити термін “заручник”; вірно оцінювати законність угод, об’єктом яких виступає людина; знати об’єктивно-суб’єктивні характеристики протиправних діянь, пов’язаних з експлуатацією дітей та незаконним поміщенням до психіатричного закладу; бути готовими при дачі відповіді до посилань на чинне кримінальне законодавство України і інші нормативно-правові акти, що стосуються цієї теми.

Рекомендовані джерела до теми:

1. Декларація ООН про захист усіх осіб від насильницького зникнення від 18.12.1992р.
2. Конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4.11.1950р., ратифікована Україною 17.07.1997р.
3. Конвенція МОП №105 про скасування примусової праці від 25.06.1957р., ратифікована Україною 5.10.2000р.
4. Конвенція про права дитини від 20.11.1989р., ратифікована Україною 27.02. 1991р.
5. Конвенція про рабство від 25.09.1926р. УРСР приєдналася до Конвенції 29.08.1956р.
6. Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників від 17.12.1979р., ратифікована УРСР 8.05.1987р.

7. Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх: Закон України від 24.01.1995р. // ВВРУ. – 1995. – № 6. – ст. 35.
8. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001р. // ВВРУ. – 2001. – № 30. – Ст. 142.
9. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України: Закон України від 21.01.1994р. // ВВРУ. – 1994. – № 18. – Ст. 101.
10. Про психіатричну допомогу: Закон України від 22.02.2000р. // ВВРУ. – 2000. – № 19. – Ст. 143.
11. Акімов М. Кримінальна відповідальність за захоплення заручників // Право України. – 2002. – №3. – С.150-154.
12. Головченко В. Права жінок в Україні: під кутом зору міжнародно-правових стандартів // Право України. – №7. – 1999.
13. Лизогуб Я.Г. Кримінальна відповідальність за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо передачі людини: Монографія. – Луганськ: РВВ ЛАВС, 2003. – 204с.
14. Наден О.В. Торгівля жінками як кримінально-правова та соціальна проблема сучасності: Монографія. – К.: Атіка, 2004. – 288 с.
15. Полешко А. Рада Європи на захисті прав людини // Право України. – 1999. – №7.
16. Сташис В.В., Бажанов М.И. Личность под охраной уголовного закона. – Симферополь. – 1997.
17. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник. (Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.) / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К.: Юридична думка, 2004. – 656 с.
18. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: Учебник / Отв. редактор Е.Л. Стрельцов. – Х.: “Одиссей”, 2006. – 720 с.

Тема № 4. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи

Семінарське і практичне заняття

2 год.

1. Поняття, кримінально-правова характеристика та види злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи.

2. Насильницькі статеві злочини.

- Зґвалтування. Поняття, склад і види цього злочину.

- Насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом. Поняття, склад і види цього злочину.

- Примушування до вступу у статевий зв'язок.

Поняття, склад і види цього злочину.

3. Ненасильницькі статеві злочини.

- Статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості. Поняття, склад і види цього злочину.

- Розбещення неповнолітніх. Поняття, склад і види цього злочину.

Завдання № 1

Жарков, зустрівши на безлюдній вулиці Р., вдарив її кулаком у обличчя та штовхнув її у напрямку кущів. Р. від падіння на деякий час втратила свідомість. Скориставшись цим, Жарков вступив з нею у статевий контакт, а коли потерпіла прийшла до тями, він, погрожуючи вбивством, повторно вчинив зґвалтування. Залишаючи Р., Жарков сказав, що якщо вона заявить про те, що сталося, він знайде можливість поквитатися. Експертизою встановлено, що Р. було заподіяно легкий розлад здоров'я і, крім цього, вона була заражена венеричною хворобою – сифілісом.

Завдання № 2

Кувалда попросив свою давню знайому Зикову познайомити його з В., яка вчилася з нею в одній групі в училищі. При цьому він не приховував, що хотів би мати

статевий зв'язок з В. Зикова запропонувала Кувалді прийти до неї додому, куди вона запросить і В., й там спробувати задовольнити своє бажання. В назначений час Кувалда прийшов на квартиру Зикової, де вже знаходилася В., та запропонував “по хорошому” вступити з ним у статевий акт. Однак В. категорично відмовилася і спробувала залишити приміщення. Тоді Зикова схопила її за волосся та повалила на підлогу, після чого Кувалда, не зважаючи на прохання В. її відпустити, згвалтував її. В результаті цього у В., якій через 2 місяці виповнювалося 18 років, розвинулося хронічне душевне захворювання у формі шизофренії.

Завдання № 3

Тамілов неодноразово запрошував до себе додому учнів 7-9 класів і влаштовував для них “дні сексуальної розрядки”: демонстрував порнографічні фільми, а далі пропонував їм позувати, знімаючи оголених хлопчиків і дівчаток на відеокамеру. Притягнутий до кримінальної відповідальності Тамілов заперечував свою вину на підставі того, що всі учасники “сексуальних вечірок” приходили до нього добровільно і ні в які статеві відносини з ним та між собою не вступали.

Завдання № 4

Єпіфанов разом з Гараном та Олексюком в парку напали на 16-річних учениць ПТУ Н. і В., які після святкування дня народження подруги поверталися до гуртожитку. Гаран став тримати за руку В. і, погрожуючи їй розправою, забороняв кричати, а двоє інших, подолавши опір Н., вступили з нею у статевий зв'язок. За висновком експерта, Н. спричинено тяжке тілесне ушкодження, небезпечне для життя в момент заподіяння, а В. відбулася синцями на руці.

Завдання № 5

Луцюк зустрічався з підлеглими йому по службі жінками, розпивав з ними спиртні напої, після чого пропонував вступити у статеві зносини, обіцяючи перевести на краще оплачувану роботу. Теличкіна погодилася.

Завдання № 6

Портенко, застосувавши силу, уклав потерпілу Н. вниз обличчям на подушку і, притискаючи голову рукою, задовольнив свою статеву пристрасть неприроднім способом. Н. померла від асфіксії в результаті закриття дихальних шляхів (рота і носа) м'яким предметом.

Завдання № 7

Лопухін на нічній дискотеці познайомився із Т., декілька місяців потому вони зустрічалися. Незважаючи на умовляння Лопухіна, Т. не погоджувалася на перехід їх стосунків до інтимної сфери. Тоді Лопухін пообіцяв їй з нею одружитися, після чого у них було декілька статевих контактів, однак невдовзі розірвав з Т. всі стосунки та запропонував більше його не турбувати. Т. подала до правоохоронних органів заяву про зґвалтування.

Завдання № 8

Пройшовши конкурс, М. працевлаштувалася на роботу секретаркою в офіс великої іноземної компанії. Зарекомендувавши себе наполегливим і старанним працівником, згодом була підвищена до особистого секретаря-референта керівника компанії Кочкіна. Через деякий час, перебуваючи у закордонному відрядженні, Кочкін під приводом доопрацювання ділових документів запросив М. до свого номера в готелі, де запропонував вступити з ним у статевий зв'язок. В іншому ж випадку пообіцяв звільнити її з роботи. Маючи на утриманні малолітню дитину та непрацездатних батьків, М. погодилася. Повернувшись із відрядження, М. вважала, що

такого з нею більше не трапиться, однак Кочкін продовжував вимагати вступати з ним у статеві контакти, пригрозивши розказати її батькам “чим вона займається на роботі”.

Завдання № 9

Викладач сільгоспакадемії Лісник на іспиті оцінив знання студентки-заочниці Каравайко як незадовільні та сказав, що вона не одержить позитивної оцінки доти, поки не буде більш кмітливою у міжособистісних відносинах з викладачем. Перепитавши, чи йдеться про інтимну близькість та, отримавши ствердну відповідь, Каравайко вступила у статевий зв'язок з Лісником, після чого останній оцінив її знання з навчальної дисципліни як задовільні.

Завдання № 10

16-річна Панькіна та 15-річна Татарчук, які відбували покарання у виховній колонії, побивши новоприбулу 15-річну Красулю, вчинили щодо неї дії сексуального характеру. Красуля чинила опір, але на допомогу Панькіній і Татарчук прийшла 17-річна Козочкіна. Панькіна і Татарчук захворіли на венеричну хворобу.

ТЕСТИ

1. З об'єктивної сторони згвалтування (ст.152 КК України) полягає у статевих зносинах, які поєднуються

із:

- а) застосуванням фізичного насильства;
- б) застосуванням психічного насильства;
- в) з використанням безпорадного стану потерпілої;
- г) обманом чи зловживанням довірою;
- д) всі відповіді є правильними.

2. Згвалтування (ст.152 КК України) вважається закінченим з моменту:

- а) в будь-якому випадку з моменту початку статевого акту всупереч волі потерпілої особи;

б) з моменту початку статевого акту всупереч волі потерпілої особи, але у випадку зґвалтування особи, яка не досягла статевої зрілості – з моменту дефлорації (порушення цілісності дівочої пліви);

в) з моменту еякуляції (закінчення статевого акту у фізіологічному розумінні);

г) з моменту настання оргазму.

3. Кваліфікуючими ознаками зґвалтування (ст.152 КК України) не є наступні:

а) вчинення його повторно;

б) вчинення його групою осіб;

в) вчинення його у відношенні до неповнолітньої особи;

г) вчинення його у відношенні до вагітної жінки;

д) спричинення тяжких наслідків.

4. Розмежування злочинів, передбачених ст.152 КК України “Зґвалтування” і ст.153 КК України “Насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом”, можна проводити за:

а) об’єктом злочинного посягання;

б) характеристикою потерпілих від злочину осіб;

в) наявними кваліфікуючими ознаками;

г) способами виконання об’єктивної сторони складу злочину;

д) суб’єктивними характеристиками вчиненого діяння;

е) суб’єктом злочину.

5. Об’єктивну сторону складу злочину, передбаченого ст.154 КК України “Примушування до вступу в статевий зв’язок”, не утворюватимуть:

а) одержання службовою особою за виконання чи невиконання певних дій по службі такої послуги, як вступ у статевий зв’язок;

б) примушування до вступу у статевий зв'язок шляхом використання залежності близьких родичів особи, з якою планується вступити у контакт;

в) дії, пов'язані із проханнями, наданням подарунків і пільг, домаганнями, що не поєднуються з погрозами використати залежність;

г) всі відповіді є правильними.

6. При встановленні статевої зрілості (ст.155 КК України “Статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості”) враховуються наступні ознаки:

а) загальний фізичний розвиток;

б) розвиток зовнішніх і внутрішніх статевих органів;

в) здатність жінки до статевих зносин;

г) здатність жінки до запліднення, виношування плоду, пологів і годування дитини;

д) здатність чоловіка до статевих зносин;

е) здатність чоловіка до запліднення;

є) загальний психічний розвиток.

7. Розпусні дії при розбещенні неповнолітніх (ст.156 КК України) можуть проявлятися у:

а) оголенні статевих органів винної або потерпілої особи;

б) вчиненні у присутності неповнолітнього статевого акту;

в) розповіді відвертих сексуальних історій;

г) фотографуванні потерпілих у сексуальних позах;

д) схиленні потерпілих до вчинення сексуальних дій між собою;

е) всі відповіді є правильними.

Методичні вказівки

Вивчаючи тему “Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи”, студенти повинні: знати, хто може виступати в якості потерпілих від цих злочинів,

суб'єктами кримінальної відповідальності за вчинення злочинів даної групи; володіти інформацією про характеристики фізичного/психічного насильства, яке застосовується при скоєнні цих протиправних дій; ознаки, за допомогою яких з'ясовують питання про досягнення особою статевої зрілості, бути готовими при дачі відповіді до посилань на чинне кримінальне законодавство України і інші нормативно-правові акти, що стосуються цієї теми.

Рекомендовані джерела до теми:

1. Правила проведення судово-медичних експертиз (обстежень) з приводу статевих станів у бюро судово-медичної експертизи, затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я від 17.01.1995р. №6.

2. Про судову практику у справах про зґвалтування та інші статеві злочини: Постанова Пленуму Верховного Суду України №4 від 27.03.1992р. (зі змінами) // www.rada.gov.ua

3. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України №2 від 7.02.2003р. // www.rada.gov.ua

4. Васецов А. Некоторые вопросы квалификации умышленных убийств // Советская юстиция. – 1980. – №5.

5. Гальперин И. Ответственность за изнасилование // Социалистическая законность. – 1980. – №5.

6. Игнатов А. Некоторые вопросы ответственности за изнасилование // Советская юстиция. – 1981. – С. 313.

7. Коржанський М.Й. Кваліфікація злочинів. – К.: Юрінком Інтер, 1998.

8. Мачужак Я.В. Відповідальність за статеві злочини та інші сексуальні зловживання щодо малолітніх і неповнолітніх // ВВСУ. – 1997. – №3. – С.52-60.

9. Паневін О. Усунути помилки в справах про статеві злочини // Право України. – 1992. – №10. – С.28-31.

10. Свиридов Б. Кримінальна відповідальність за злочини проти статевої недоторканості особи // Право України. – 1999. – №5. – С.74-75.

11. Сташис В.В. Бажанов М.И. Преступления против жизни, здоровья, свободы и чести личности. Конспект лекций. – Харьков, 1992.

12. Сташис В.В., Бажанов М.И. Личность под охраной уголовного закона. – Симферополь. – 1997.

13. Судебная практика. Убийства, изнасилования и другие преступления против личности: Сб. судебных решений по уголовным делам. – К., 1993.

14. Шаргородский М.Д. Ответственность за преступления против личности. – Л., 1953.

15. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник. (Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.) / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К.: Юридична думка, 2004. – 656 с.

16. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: Учебник / Отв. редактор Е.Л. Стрельцов. – Х.: “Одиссей”, 2006. – 720 с.

Тема № 5. Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина

Семінарське і практичне заняття

2 год.

1. Поняття, кримінально-правова характеристика та види злочинів проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина.

2. Злочини проти виборчих прав громадян.

- Перешкоджання здійсненню виборчого права або права брати участь у референдумі, роботі виборчої комісії

або комісії з референдуму чи діяльності офіційного спостерігача. Поняття, склад і види цього злочину.

- Фальсифікація виборчих документів, документів референдуму чи фальсифікація підсумків голосування. Поняття, склад і види цього злочину.

- Порушення порядку фінансування виборчої кампанії кандидата, політичної партії (блоку). Поняття, склад і види цього злочину.

3. Злочини проти трудових прав громадян.

- Грубе порушення законодавства про працю. Поняття, склад і види цього злочину.

- Невиплата заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат. Поняття, склад і види цього злочину.

4. Злочини проти інших особистих прав і свобод людини і громадянина.

- Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності або ставлення до релігії. Поняття, склад і види цього злочину.

- Порушення недоторканності житла. Поняття, склад і види цього злочину.

- Ухилення від сплати аліментів на утримання дітей. Поняття, склад і види цього злочину.

- Порушення права на отримання освіти. Поняття, склад і види цього злочину.

Завдання № 1

Отримавши від слідчого завдання на розшук та затримання Карапетяна, який переховувався від слідства, оперативний працівник карного розшуку Зайцев в 23.30 прийшов додому до його батьків, вважаючи, що ті переховують сина. Оскільки двері квартири йому не відкрили, Зайцев за допомогою понятих зламав їх, провів огляд квартири, однак Карапетяна в ній не виявилось. У

заяві, направленій до прокуратури, батьки Карапетяна просили притягнути Зайцева до кримінальної відповідальності.

Завдання № 2

Кормухін знаходився у неприязних стосунках із Аверченко, який був висунутий кандидатом у депутати на виборах до міської ради. За три дні до проведення виборів у органи місцевого самоврядування Кормухін вмовив своїх товаришів Кваскова, Іванюка та Парамонова голосувати проти Аверченко, за що обіцяв влаштувати для них банкет у ресторані.

Завдання № 3

Директор одного із заводів Рубанок дав вказівку начальнику відділу кадрів не брати на роботу вірмен, які прибули в Україну у зв'язку зі стихійним лихом у Вірменії, і посилатися при цьому на відсутність житлового фонду.

Завдання № 4

Губін забрав до себе малолітніх племінників Валю і Олексія після трагічної загибелі обох їх батьків. Призначений опікуном, він звернувся до районної державної адміністрації з проханням забезпечити житлом сім'ю з 5-ти осіб, включаючи племінників. Зважаючи на винятковість обставин, сім'ї Губіна було надано трикімнатну квартиру, хоча він і не перебував на квартирному обліку. Після цього Губін відправив Олексія до своєї матері у село, Валю віддав до сестри, а вивільнену кімнату здав квартирантам, щомісячно отримуючи від них по 100 доларів. Коли настав час його дітям йти до школи, Губін влаштував їх до школи-інтернату, заборонивши навідуватися додому. Протягом року Губін їх не відвідував, не передавав гостинців, не цікавився станом здоров'я і навчання. У той самий час він одержував виділену державою на дітей матеріальну допомогу, витрачаючи її на власні потреби. Зауваження рідних і

знайомих, обурення сусідів Губін залишав поза увагою. Тоді сусід Петрів написав листа в прокуратуру з проханням розібратися і притягти Губіна до встановленої законом відповідальності.

Завдання № 5

Керівником колективного селянського підприємства “Світанок” Піддубним понад три місяці не виплачувалася заробітна плата працівникам. На наполегливі вимоги селян виплатити належні їм кошти Піддубний відповідав, що об’єктивно не має можливості це зробити, оскільки значна частина коштів була витрачена ним на закупівлю необхідної сільськогосподарської техніки та реманенту, а гроші, що залишилися, він збирався використати для купівлі насіння для майбутньої посівної.

Завдання № 6

Лесик з’явився у неділю до православної церкви під час відправи, накинувся на священика, порвав на ньому ризи і вдарив кілька разів. Він пояснив свої дії тим, що священик зрадив греко-католицькому віросповіданню, перейшовши у православ’я.

Завдання № 7

Члени виборчої комісії з виборів міського голови Плахін та Ковальчук були направлені з виборчими бюлетенями до виборців, які через хворобу чи похилий вік не могли самостійно прибути на виборчу дільницю для подальшого голосування. Відвідавши лише третину адресів, Плахін та Ковальчук прийняли рішення не обходити решту, а самостійно заповнити бюлетені та вкинути їх до скриньки, що й було зроблено. Повернувшись на виборчий участок, вони повідомили, що всі громадяни проголосували.

Завдання № 8

Гришко, працюючи бухгалтером у обласному відділенні Фонду страхування на випадок безробіття,

написала керівництву заяву на отримання відпустки у зв'язку із народженням дитини. Заява була позитивно розглянута керівництвом. Після народження дитини минуло 6 місяців, і Гришко вийшла на роботу, однак дізналася, що на її місце уже взято іншого працівника, а її переведено на посаду інспектора відділу кадрів.

Завдання № 9

Керівник приватного підприємства Краснов дав вказівку своїм підлеглим у обов'язковому порядку голосувати на виборах, які невдовзі мали відбутися, за один із політичних блоків. За невиконання працівниками цієї вказівки пообіцяв не проводити їм нарахування преміальних та виплачувати заробітну плату у останню чергу.

Завдання № 10

У відповідності до законодавства Носовим була зареєстрована релігійна організація “Світле майбутнє”, поширюване якою вчення поєднувало елементи західної та східної релігій. Через декілька місяців секта уже нараховувала біля сорока новонавернених членів, серед яких були і неповнолітні особи. До прокуратури звернулися батьки деяких із них, вимагаючи припинити діяльність Носова, який таким чином руйнує їх родини. Проведеною перевіркою було встановлено, що у рядових членів вимагалися матеріальні цінності під виглядом релігійних пожертв, їх заставляли працювати, слухати лекції, молитись і співати гімни по 14-16 годин щодоби. Декілька підлітків через фізичне виснаження потрапили до лікарні.

ТЕСТИ

1. Хто може виступати в якості потерпілого від злочинних дій, передбачених ст.157 КК України “Перешкоджання здійсненню виборчого права або права брати участь у референдумі, роботі виборчої

комісії або комісії з референдуму чи діяльності офіційного спостерігача”?

- а) громадянин, який реалізує своє виборче право;
- б) член виборчої комісії;
- в) офіційний спостерігач за проведенням виборів;
- г) член ініціативної групи референдуму;
- д) представник виборчого блоку;
- е) член комісії з референдуму;
- є) всі відповіді є правильними.

2. Предметом злочину, передбаченого ст.158 КК України “Фальсифікація виборчих документів, документів референдуму чи фальсифікація підсумків голосування”, можуть виступати:

- а) виборчі бюлетені;
- б) списки виборців;
- в) бланки відкріпних посвідчень;
- г) бюлетені для голосування на референдумі;
- д) протокол виборчої комісії;
- е) протокол комісії з референдуму;

3. Об’єктивна сторона злочину, передбаченого ст.160 КК України “Порушення законодавства про референдум”, може проявлятися у:

- а) приписуванні голосів;
- б) неправильному підрахунку голосів;
- в) порушенні таємниці голосування;
- г) підробленні документів референдуму;
- д) знищенні чи пошкодженні документів референдуму;
- е) перешкоджанні ведення агітації до дня проведення референдуму;
- є) веденні агітації у день проведення референдуму.

4. Кваліфікуючими ознаками складу злочину, передбаченого ст.162 КК України “Порушення недоторканості житла”, є вчинення його:

- а) службовою особою;
- б) із застосуванням насильства чи з погрозою його застосування;
- в) із знищенням чи пошкодженням майна;
- г) із використанням зброї чи засобів, спеціально призначених для спричинення тілесних ушкоджень;

5. Злочин, передбачений ст.164 КК України “Ухилення від сплати аліментів на утримання дітей”, вчиняється:

- а) шляхом активної поведінки;
- б) шляхом бездіяльності;
- в) шляхом дій або бездіяльності.

6. Злочин, передбачений ч.1 ст.172 КК України “Грубе порушення законодавства про працю”, є закінченим з:

- а) моменту фактичного припинення трудових правовідносин із конкретним працівником;
- б) моменту настання суспільно небезпечних наслідків;
- в) моменту фактичного вчинення самого протиправного діяння.

7. Категорія “працівник”, який виступає потерпілим від злочинних дій, передбачених ст.172 КК України “Грубе порушення законодавства про працю”, ст.173 КК України “Грубе порушення угоди про працю”, включає в себе:

- а) державних службовців;
- б) осіб, які проходять альтернативну (невійськову) службу;
- в) працівників селянського (фермерського) господарства;
- г) осіб, що зайняті на сезонних роботах;
- д) працівників податкової міліції;
- е) військовослужбовців-контрактників.

8. Які діяння не утворюють злочин, передбачений ст. 183 КК України „Порушення права на отримання освіти“:

- а) незаконна відмова у прийнятті до вищого навчального закладу;
- б) незаконна відмова у прийнятті у докторантуру;
- в) незаконна вимога оплати за навчання у комунальному професійно-технічному училищі;
- г) незаконне відрахування з університету;
- д) незаконна відмова у прийнятті до приватного інституту.

Методичні вказівки

Вивчаючи тему “Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина”, студенти повинні: володіти інформацією про комплекс конституційних прав і свобод людини та громадянина, які виступають об’єктом даної групи злочинних посягань; знати, що таке виборче право і які складові елементи цього поняття; які права відносяться до трудових прав громадян; які права належать до групи інших особистих прав і свобод людини і громадянина; розмежовувати суміжні склади злочинів (наприклад, “Грубе порушення законодавства про працю” і “Грубе порушення угоди про працю”), бути готовими при дачі відповіді до посилань на чинне кримінальне законодавство України і інші нормативно-правові акти, що стосуються цієї теми.

Рекомендовані джерела до теми:

1. Всесвітня (Женевська) конвенція про авторське право від 6.09.1952р. Набула чинності для України 23.12.1993р.
2. Женевський акт Гаазької конвенції про міжнародну реєстрацію промислових знаків від 2.10.1999р.

3. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 7.03.1948р., ратифікована СРСР 18.03.1954р.

4. Рамкова конвенція про захист національних меншин від 1.02.1995р., ратифікована Україною 9.12.1997р. // Збірка договорів Ради Європи. – К.: Парламентське видавництво, 2000.

5. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 11.07.2001р. // ВВРУ. – 2001. – № 43. – Ст. 214.

6. Про вибори депутатів Верховної Ради автономної республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів: Закон України від 6.04.2004р. // ВВРУ. – 1998. – № 3-4. – Ст. 15.

7. Про вибори народних депутатів України: Закон України від 18.10.2001р. // ВВРУ. – 2001. – № 51-52. – Ст. 256.

8. Про вибори Президента України: Закон України від 5.03.1999р. // ВВРУ. – 1999. – № 14. – Ст. 81.

9. Про видавничу справу: Закон України від 5.06.1997р. // ВВРУ. – 1997. – № 3. – Ст. 206.

10. Про всеукраїнський та місцеві референдуми: Закон України від 3.07.1991р. // ВВРУ. – 1991. – № 33. – Ст. 443.

11. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 22.03.2001р. // ВВРУ. – 2001. – № 20. – Ст. 102.

12. Про державну службу: Закон України від 16.12.1993р. // ВВРУ. – 1993. – № 52. – Ст. 490.

13. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16.11.1992р. // ВВРУ. – 1993. – № 1. – Ст. 1.

14. Про інформаційні агентства: Закон України від 28.02.1995р. // ВВРУ. – 1995. – № 13. – Ст. 83.

15. Про інформацію: Закон України від 2.10.1992р. // ВВРУ. – 1992. – № 48. – ст. 650.

16. Про міліцію: Закон України від 20.12.1990р. // ВВРУ. – 1991. – № 4. – Ст. 20.
17. Про об'єднання громадян: від 16.06.1992р. Закон України // ВВРУ. – 1992. – № 34. – Ст. 504.
18. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992р. // ВВРУ. – 1992. – № 22. – Ст. 303.
19. Про освіту: Закон України від 23.05.1991р. // ВВРУ. – 1996. – № 21. – Ст. 84.
20. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001р. // ВВРУ. – 2001. – № 30. – Ст. 142.
21. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15.12.1993р. // ВВРУ. – 1994. – № 7. – Ст. 32.
22. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992р. // ВВРУ. – 1992. – № 49. – Ст. 666.
23. Про пенсійне забезпечення: Закон України від 5.11.1991р. // ВВРУ. – 1992. – № 3. – Ст. 10.
24. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5.04.2001р. // ВВРУ. – 2001. – № 23. – Ст. 118.
25. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15.09. 1999р. // ВВРУ. – 1999. – № 45. – Ст. 397.
26. Про рекламу: Закон України від 3.07.1996р. // ВВРУ. – 1996. – № 39. – Ст. 181.
27. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991р. // ВВРУ. – 1991. – № 25. – Ст. 283.
28. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992р. // ВВРУ. – 1992. – № 27. – Ст. 382.
29. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України №2 від 7.02.2003р. // www.rada.gov.ua

30. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України №9 від 1.11.1996р. // www.rada.gov.ua

31. Про застосування судами законодавства, що регулює захист честі, гідності і ділової репутації громадян та організацій: Постанова Пленуму Верховного Суду України №7 від 28.09.1990р. // www.rada.gov.ua

32. Андрушко П.П. Права громадян на задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів та їх захист як об'єкт кримінально-правової охорони // Нові Цивільний і Кримінальний кодекси – важливий етап кодифікації законодавства України: Матер. наук.-практ. конф. (Івано-Франківськ) 3-4 жовтня 2002 р. – Івано-Франківськ, 2002. – С.159-164.

33. Лановенко Й.П. Охрана трудовых прав. – К., 1975.

34. Лихова С. Кримінально-правова охорона виборчих прав громадян за новим КК України // Право України. – 2002. – №2. – С.115-119.

35. Лихова С., Берлін П. Кримінально-правова охорона трудових прав людини, громадянина, працівника // Бюл. Міністерства юстиції України. – 2004. – №11. – С. 37-49.

36. Луценко А. Правове регулювання контрактної форми трудового договору: деякі проблеми і шляхи їх вирішення // Право України. – 1999. – №7.

37. Матишевський М. Злочини проти політичних і трудових прав громадян // Радянське право. – 1964. – №1.

38. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник. (Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.) / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К.: Юридична думка, 2004. – 656 с.

39. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: Учебник / Отв. редактор Е.Л. Стрельцов. – Х.: “Одиссей”, 2006. – 720 с.

Тема № 6. Злочини проти власності

Семінарське заняття

2 год.

1. Поняття, кримінально-правова характеристика та види злочинів проти власності.

2. Корисливі злочини проти власності.

- Крадіжка. Поняття, склад і види цього злочину.

- Грабіж. Поняття, склад і види цього злочину.

- Розбій. Поняття, склад і види цього злочину.

- Вимагання. Поняття, склад і види цього злочину.

- Шахрайство. Поняття, склад і види цього злочину.

- Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Поняття, склад і види цього злочину.

3. Некорисливі злочини.

- Умисне знищення або пошкодження майна.

Поняття, склад і види цього злочину.

- Умисне пошкодження об'єктів електроенергетики.

Поняття, склад і види цього злочину.

Практичне заняття

4 год.

Завдання № 1

Гуляючи зимовим вечором, 16-річні Васін, Леміш та Бачкур і 13-річний Пашкевич з метою покататися відімкнули автомобіль ВАЗ-21099, який стояв на подвір'ї будинку, в якому проживали підлітки. При цьому вони зламали замки, вибили одне бокове скло та пошкодили систему керування. Васін, який умів керувати машиною, сів за кермо. Внаслідок того, що на дорозі була ожеледиця, водій не впорався із керуванням і автомобіль врізався у дерево, отримавши при цьому серйозні механічні

пошкодження кузова. Злякавшись скоєного, підлітки відігнали машину на місце її попередньої стоянки.

Завдання № 2

Кривоніс, знаходячись в гостях у своїх знайомих Мережкіних і скориставшись тим, що господарі вийшли до іншої кімнати, взяв з туалетного столика чоловічий годинник та золотий перстень, зав'язав їх у носову хустинку та викинув у вікно, що виходило на подвір'я. Він мав намір згодом їх забрати. Випадковий перехожий Марін, побачивши, що хтось викинув з вікна пакунок, підняв його та відніс додому.

Завдання № 3

Рибалки рибзаводу Хабло і Терпуг, перевозячи на завод виловлену ними в річці рибу, продали Сафоновій 100 кг риби, а гроші привласнили.

Завдання № 4

Паливода, виходячи останнім із купе потяга, знайшов забутий кимось із пасажирів шкіряний дипломат. Паливода взяв дипломат, привіз його додому, відкрив та знайшов там ділові папери господарського товариства “Автосвіт”, портмоне з особистими документами та грошима на суму 2640 гривень, мобільний телефон. Дипломат з діловими паперами він викинув у сміттєвий контейнер.

Завдання № 5

Паскіна одержала за кілька місяців пенсію, призначену їй за віком. Проте перевіркою було встановлено, що до пенсійного віку Паскіній не вистачає 10 років. Документ про народження, який Паскіна подала у відділ соціального захисту населення, був виданий не їй, а старшій сестрі, яка через рік після народження померла.

Завдання № 6

Сторож магазину Редько запропонував своєму знайомому Малюку обікрати магазин, який охороняв, на що останній погодився. Редько визначив дату, час, спосіб

проникнення до магазину (через запасний вхід), розповів, де лежать цінні речі. Під час викрадення речей Малюком Редько був біля іншого складу, однак неодноразово підходив до місця злочину і підказував, як розшукати кращий товар. Малюк викрав товарів на 20 тис. грн.

Завдання № 7

Каменєв, який їхав у вагоні поїзду приміського сполучення, вийшов до тамбура перекурити. Згодом до тамбура зайшов Буряков, який став вимагати від Каменєва віддати йому гроші і годинник. Коли Каменєв відмовився виконати його вимогу та спробував повернутися назад до вагона, Буряков різким рухом здер з нього куртку, вихопив із внутрішньої кишені гаманець і потім, у процесі бійки, що зав'язалася між ними, виштовхнув Каменєва з потяга під укіс. Каменєв упав на купу піску та отримав легкі тілесні пошкодження.

Завдання № 8

Комбайнер Носач, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, трактором заїхав у сусіднє село на тракторний стан сільськогосподарського кооперативу, де взяв до трактора фільтр, вимірювальну лінійку до пального, кришку для бака з паливом. Крім того, він зірвав кран від цистерни з соляркою, взявши собі три відра солярки, а 300 л солярки, через погано закритий кран, вилилося згодом на землю.

Завдання № 9

Раніше судимий за вчинення крадіжок та грабежів Дикий шляхом підбору ключів проник до квартири Самохіна, де на той час знаходився його 5-річний син Іван. Дикий сказав малому, що він хороший знайомий його батьків та запропонував тому погратися у “магазин” (Іван – в ролі продавця, а Дикий – покупець). Хлопчик погодився і передав в якості “покупки” Дикому ювелірні вироби, гроші, шкіряне пальто і шубу (всього на суму 40 тис.

гривень). Після чого Дикий з Іваном стали гратися у піжмурки, що дозволило злочинцеві непомітно залишити квартиру.

Завдання № 10

Дудник, Олук та Сачко викрали голову кооперативу Асташка і шляхом насильства із застосуванням паяльної лампи вимагали викуп у 10 тис. доларів. Після цих тортур Асташка було визнано інвалідом II групи.

Завдання № 11

Знаючи про виділення централізованих кредитів на закупівлю сільгосптехніки та сільгосппродукції, Гручко, Паньків і Бунчук створили декілька фіктивних комерційних фірм нібито з цією метою. За допомоги підроблених документів, які обґрунтовували кредитний запит, вказані особи отримали протягом 5-ти місяців кредити за пільговими ставками, які призначалися для підприємств АПК. Гроші зараховувалися на розрахункові рахунки фірм, створених названими “підприємцями”. Фактично ними ніякої діяльності із закупівлі техніки і продукції не проводилось. Кредити не були повернуті. Їх було витрачено на особисті потреби, придбання майна близьким родичам, а також особам, які сприяли в отриманні кредитів (автомобілів, квартир, меблів, інших цінних предметів). Сума заборгованості перед комерційними банками, які видали гроші із централізованих кредитів, склала: “Омега-банку” – 440 тис. грн.; “Бізнесбанку” – 1,5 млн. грн.

Завдання № 12

Кулик, дізнавшись від знайомої Н., що та була зґвалтована Єфимовим, порадив їй написати заяву про притягнення Єфимова до кримінальної відповідальності. З цією заявою Кулик і його знайомий Мальцев поїхали до Єфимова на роботу, де видали себе за працівників міліції, пред’явивши останньому посвідчення “червоного

кольору”, і заявили, що проти нього порушено кримінальну справу, але якщо він заплатить 5 тис. грн., справу буде закрито. Злякавшись, Єфимов передав потрібну суму Кулику і Мальцеву.

Завдання № 13

Продавець комерційного кіоску Рудіна використала для своїх потреб товари, які в ньому знаходилися, на загальну суму на 3 тис. грн. З метою приховання недостачі товарних цінностей, Рудіна вночі підпалила кіоск, чим заподіяла збитки його власнику Дунді на 23 тис. грн.

Завдання № 14

Крамаров та Перебийніс, знаючи, що касир акціонерного товариства “Палада” повинен повертатися з міста із великою сумою грошей, домовилися напасти на нього та заволодіти грошима. Коли касир на мотоциклі під’їхав до селища, злочинці перегородили йому шлях і, погрожуючи макетом пістолета Макарова, висунули вимогу віддати гроші. Однак грошей у касира не виявилось, оскільки банк в той день виплати не проводив. Розізлившись, Крамаров та Перебийніс побили касира, заподіявши йому тілесні ушкодження середньої тяжкості.

Завдання № 15

Повертаючись вночі із дискотеки, Панова і Чурсіна зупинили легковий автомобіль, яким керував Чепурний, і попросили довести їх до гуртожитку. По дорозі Чепурний підсадив до машини свого знайомого Скалкіна. Чепурний і Скалкін стали пропонувати дівчатам вступити з ними у статевий зв’язок, але отримали відмову. Тоді вони стали погрожувати їм убивством. Скалкін дістав бритву та приставив її лезо до шиї Панової. Злякавшись, вона запропонувала їм свій золотий перстень, якого забрав Чепурний. Крім того, дівчата пообіцяли передати їм, коли прийдуть до гуртожитку, ще золотий ланцюжок і гроші. Дорогою до гуртожитку Чепурний і Скалкін змовилися

заволодіти майном потерпілих і з цією метою розподілили між собою ролі. Під'їхавши до гуртожитку, Скалкін взяв бритву і повів Панову до будівлі, а Чурсіна залишилася в машині в якості заручниці. В кімнаті гуртожитку Панова передала Скалкіну золотий ланцюжок. На вимогу злочинців Панова знову пішла до гуртожитку, так як Чурсіна залишалася заручницею, та принесла 1750 грн. Після цього Чепурний і Скалкін відпустили дівчат і зникли.

Завдання № 16

Дробот близько 23-ї години на вулиці напав на Пастуха і кількома ударами в голову збив його з ніг, після чого обшукав кишені і забрав портмоне, годинник та документи. Падаючи, потерпілий вдарився об виступ бруківки, зламавши два ребра. За висновком судово-медичної експертизи, від ударів, завданих у голову, потерпілий отримав струс мозку.

Завдання № 17

Після звільнення з виправної колонії Зорін, раніше судимий за розбій, ніде не працював. Він брав у громадян гроші нібито для придбання для них речей, але обіцянок не виконував і грошей не повертав. Так, Зорін отримав: від Юхименка – 500 грн. на придбання лісоматеріалів, від Пасічника – 8000 грн. на придбання мотоцикла. При цьому Зорін показав Пасічнику заяву на ім'я посадової особи відповідної організації, на якій були розпорядчі резолюції про продаж у кредит мотоцикла «Урал». Підписи від імені посадових осіб зробив сам Зорін.

Завдання № 18

Довідавшись, що К. було зґвалтовано, Щокін і Горобець поїхали до неї на роботу, викликали на вулицю й зажадали віддати їм по 1000 грн., погрожуючи в разі відмови розповісти її знайомим про факт зґвалтування. Боячись розголосу, К. змушена була задовольнити їх вимогу.

Завдання № 19

Виганяючи з городу сусідське теля, Панасюк кинув у нього вила та тяжко поранив. Побоюючись відповідальності, він дорізав теля, а м'ясо засолив і склав у бочку, яку поставив до льоху.

ТЕСТИ

1. Предметом крадіжки (ст.185 КК України) не можуть виступати:

- а) рухоме майно;
- б) вогнепальна зброя;
- в) бойові припаси та вибухові речовини;
- г) наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги;
- д) нерухоме майно;
- е) транспортний засіб.

2. До некорисливих злочинів проти власності належать:

- а) заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою;
- б) умисне знищення або пошкодження майна;
- в) погроза знищення майна;
- г) порушення обов'язків щодо охорони майна;
- д) придбання, отримання, зберігання чи збут майна, одержаного злочинним шляхом.

3. Значна шкода, що була завдана потерпілому (ч.3 ст.185 КК України), визначається:

- а) з урахуванням матеріального становища потерпілого та збитків на суму до 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- б) з урахуванням матеріального становища потерпілого та збитків на суму до 125 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

в) з урахуванням матеріального становища потерпілого та збитків на суму від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

г) з урахуванням матеріального становища потерпілого та збитків на суму від 100 до 250 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

4. Який із нижчеперерахованих злочинів не належить до злочинів із матеріальним складом:

- а) крадіжка (ст.185 КК України);
- б) грабіж (ст. 186 КК України);
- в) розбій (ст.187 КК України);
- г) вимагання (ст.189 КК України);
- д) шахрайство (ст.190 КК України).

5. Шахрайство (ч.1 ст.190 КК України) відрізняється від заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою (ч.1 ст.192 КК України) за:

- а) предметом;
- б) суб'єктивною стороною;
- в) метою;
- г) суб'єктом;
- д) предметом і суб'єктом;
- е) предметом і метою;
- є) предметом, способами вилученням майна у власника;
- ж) предметом, способами вилучення майна у власника і моментом закінчення злочину;
- з) моментом вилученням майна у власника і моментом закінчення злочину.

6. За якими моментами проводиться відмежування насильницького грабежу (ч.2 ст.186 КК України) від розбою (ст.187 КК України):

- а) за способом посягання;
- б) за характером фізичного і психічного насильства;

- в) за суспільно небезпечними наслідками, що настали;
- г) за ознаками суб'єкта злочину;
- д) за моментом закінчення.

7. Під насильством, небезпечним для життя і здоров'я в момент заподіяння (ч.1 ст.187 КК України), розуміють заподіяння:

- а) легкого тілесного ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності;
- б) середньої тяжкості тілесного ушкодження;
- в) насильства, що призвело до втрати свідомості;
- г) насильства, що мало характер мордування;
- д) тяжкого тілесного ушкодження;
- е) всі відповіді є правильними.

8. Кваліфікуючими ознаками злочину, передбаченого ст.194 КК України “Умисне знищення або пошкодження майна”, є:

- а) вчинення його шляхом підпалу;
- б) вчинення його шляхом вибуху;
- в) вчинення його іншим загальнонебезпечним способом;
- г) вчинення із заподіянням майнової шкоди в особливо великих розмірах;
- д) всі відповіді є правильними.

Методичні вказівки

Вивчаючи тему “Злочини проти власності”, студенти повинні: володіти інформацією про способи і види заволодіння чужим майном; знати, що може виступати в якості предмета злочинів проти власності; з якого моменту протиправне вилучення чужого майна є закінченим злочином; що розуміється під житлом, іншим приміщенням чи сховищем; розмежовувати суміжні склади злочинів (наприклад, “Шахрайство” і “Заподіяння майнової

шкоди шляхом обману або зловживання довірою”, “Грабіж” і “Розбій”), бути готовими при дачі відповіді до посилань на чинне кримінальне законодавство України і інші нормативно-правові акти, що стосуються цієї теми.

Рекомендовані джерела до теми:

1. Порядок визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.01.1996р. № 116 // Урядовий кур’єр. – 01.01.1996. – №20.

2. Про практику застосування судами України законодавства у справах про розкрадання державного чи колективного майна: Постанова Пленуму Верховного Суду України №7 від 25.09.1981р. // www.rada.gov.ua

3. Про практику застосування судами України законодавства у справах про розкрадання державного і колективного майна на підприємствах і в організаціях агропромислового комплексу: Постанова Пленуму Верховного Суду України №2 від 27.03.1987р. // www.rada.gov.ua

4. Про практику застосування судами України законодавства у справах про розкрадання продовольчих товарів, їх втрату та псування в системі державної торгівлі та споживчої кооперації: Постанова Пленуму Верховного Суду України №3 від 24.06.1983р. // www.rada.gov.ua

5. Про судову практику у справах про корисливі злочини проти приватної власності: Постанова Пленуму Верховного Суду України №2 від 25.12.1992р. // www.rada.gov.ua

6. Про деякі питання застосування судами України адміністративного і кримінального законодавства у зв’язку із набранням чинності Законом України від 22.05.2003р. “Про податок з доходів фізичних осіб”: Постанова

Пленуму Верховного Суду України №9 від 28.05.2004р. // www.rada.gov.ua

7. Бажанов М. Й. Ответственность за кражу личного имущества граждан и за разбой по советскому уголовному законодательству. – Харьков, 1957.

8. Борзенков Г.Н. Ответственность за мошенничество. Вопросы квалификации. – М., 1971.

9. Владимирова А. Квалификация хищений личного имущества. – М., 1974.

10. Владимиров В. А. Квалификация преступлений против личной собственности. – М., 1968.

11. Владимиров В.А., Ляпунов Ю.Й. Ответственность за корыстные посягательства на социалистическую собственность. – М., 1986.

12. Владимиров В. Уголовная ответственность за грабеж // Сов. юстиция. – 1962. – №15.

13. Волженкин Б. Разграничение кражи и мошенничества // Социалистическая законность. – 1979. – №11.

14. Ворошилин Е. Предмет преступления при мошенничестве // Соц. законность. – 1976. – № 9.

15. Гаухман Л. Квалификация разбоя // Сов. юстиция – 1976. – № 1.

16. Гельфер М. Литовченко В. Момент окончания преступления при краже // Соц. законность. – 1972. – № 2.

17. Гузун В., Милюков С. Критерии определения момента окончания хищения социалистического имущества // Советская юстиция. – 1984. – №7.

18. Дудоров О.О., Мельник М.І., Хавронюк М.І. Злочини у сфері підприємництва: Навч. посібник / За ред. М.І. Хавронюка. – К.: Атіка, 2001. – 632 с.

19. Ємельянов В.П. Защита прав собственности уголовным законодательством. – Харьков: Рубикон, 1996. – 127 с.

20. Ераскин В. Б. Ответственность за грабеж. – М., 1972.
21. Зелінський А. Ф., Коржанський М. Й. Корислива злочинна діяльність // К., 1998.
22. Кливер Й. Разграничение кражи и грабежа в судебной практике // Сов. юстиция. – 1978. – №24.
23. Клименко В.А., Мельник Н.Н. Уголовно-правовая борьба с вымогательством индивидуального имущества граждан. – К., 1993.
24. Коржанський М. Й. Кваліфікація злочинів проти власності. – К., 1995.
25. Коржанский Н.И. Квалификация преступлений против личности и собственности. – Волгоград, 1984.
26. Коржанский Н.И. Собственность и преступление // Юридическая практика. – 1996. – №12.
27. Костров Г. Психическое насилие при разбое и грабеже // Сов. юстиция. – 1970. – №2.
28. Кригер Г. Некоторые вопросы квалификации грабежа // Соц. законность. – 1964. – № 2.
29. Кригер Г.А. О моменте окончания кражи социалистического имущества // Соц. законность. – 1964. – №10.
30. Кригер Г.А. Ответственность за разбой // Сов. юстиция. – 1962. – №13.
31. Кригер Г. Соотношение продолжаемых и повторных хищений социалистического имущества // Сов. юстиция. – 1964. – №24.
32. Кузнецов В. Комп'ютерна інформація як предмет крадіжки // Право України. – 1999. – №7.
33. Кудрявцев В. Н. Письма с комментариями. (О понятии вооруженного разбоя) // Сов. юстиция. – 1962. – № 24.
34. Лишашов Й., Тенчов Э. О квалификации хищений государственного или общественного имущества

в особо крупных размерах // Советская юстиция. – 1983. – №14.

35. Ляпунов Ю. Разграничение присвоения и растраты социалистического имущества // Советская юстиция. – 1984. – №1.

36. Ляпунов Ю. Причинение имущественного ущерба путем обмана или злоупотребления доверием и смежные составы преступлений // Социалистическая законность. – 1978. – №8.

37. Матышевский П.С. Преступления против собственности и смежные с ними преступления. – К., 1996.

38. Моисеенко Г., Степичев С. Отграничение разбоя от грабежа, соединенного с насилием // Сов. юстиция. – 1968. – № 15.

39. Панов Н.И. Квалификация преступлений, совершаемых путем обмана. – Харьков, 1980.

40. Панов Н.И. Уголовная ответственность за причинение имущественного ущерба путем обмана или злоупотребления доверием. – Харьков, 1977.

41. Панов Н.И. Уголовная ответственность за причинение имущественного ущерба путем обмана или злоупотребления доверием. – Харьков, 1977. – 127 с.

42. Пинаев А.А. Основные вопросы квалификации хищений. – Харьков, 1974.

43. Пинаев А. А. Уголовно-правовая борьба с хищениями. – Харьков, 1975.

44. Прокопович Е. Отграничение злоупотребления служебным положением от хищения // Сов. юстиция. – 1980. – №22.

45. Сабитов Р. Квалификация хищений совершенных с использованием обмана // Сов. юстиция. – 1973. – №19.

46. Тарарухин С.А. Социалистическая собственность неприкосновенна: ответственность за

хищення соціалістического імушества путем присвоєння, растраты и злоупотребления служебным положением. – К, 1963.

47. Тарарухин С. Отграничение хищений от злоупотребления служебным положением // Соц. законность. – 1965. – № 1.

48. Тельнов П. Квалификация групповых хищений соціалістического імушества // Сов. юстиция. – 1971. – № 17.

49. Тимейко Г. Повторность хищений как квалифицирующий признак // Сов. юстиция. – 1962. – № 7.

50. Устинов В. С. Признаки хищений и их оценка аппаратами БХСС. – Горький, 1979.

51. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник. (Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.) / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К.: Юридична думка, 2004. – 656 с.

52. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: Учебник / Отв. редактор Е.Л. Стрельцов. – Х.: “Одиссей”, 2006. – 720 с.

Тема № 7. Злочини у сфері господарської діяльності

Семінарське заняття

2 год.

1. Злочини проти порядку обігу грошей, цінних паперів, інших документів.

- Виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів чи білетів державної лотереї. Поняття, склад і види цього злочину.

2. Злочини проти системи оподаткування.

- Незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів. Поняття, склад і види цього злочину.

- Ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів. Поняття, склад і види цього злочину.

3. Злочини проти системи бюджетного регулювання.

- Порушення законодавства про бюджетну систему України. Поняття, склад і види цього злочину.

4. Злочини проти порядку переміщення предметів через митний кордон України.

- Контрабанда. Поняття, склад і види цього злочину.

5. Злочини у сфері господарювання.

- Зайняття забороненими видами господарської діяльності. Поняття, склад і види цього злочину.

- Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Поняття, склад і види цього злочину.

6. Злочини проти прав і законних інтересів кредиторів.

- Шахрайство з фінансовими ресурсами. Поняття, склад і види цього злочину.

7. Злочини, що порушують права і інтереси споживачів.

- Обман покупців та замовників. Поняття, склад і види цього злочину.

Практичне заняття

4 год.

Завдання № 1

Раків, Красницький та Малахів організували підпільний цех по виготовленню коньяку. У пляшки з етикетками трьохзіркового коньяку азербайджанського виробництва вони розливали речовину, виготовлену на основі синтетичного спирту, отриману шляхом переробки нафтопродуктів. “Коньяк” вони реалізовували через комерційні кіоски. Лабораторний аналіз речовини показав, що вона складає реальну загрозу для здоров'я людини. Слідством було встановлено, що роботою підпільного цеху

керував Раків, а Красницький і Малахів займалися купівлею склотари, виготовленням, транспортуванням та продажем “коньяку”.

Завдання № 2

Рассудіна, не маючи на те відповідного дозволу, протягом півроку займалася підприємницькою діяльністю, за що була засуджена за ч.1 ст.202 КК України із вказівкою у вирокі, що сукупний дохід винної перевищив 1000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян. У порядку нагляду вирок був відмінений і справа закрита у зв’язку із тим, що великий розмір за цією статтею визначається вигодою, одержаною Рассудіною від підприємницької діяльності, за вирахуванням витрат, пов’язаних з її здійсненням, а вона у результаті виявилась меншою, ніж передбачена у примітці до ст.202 КК України.

Завдання № 3

Машиніст Повзло у подвійній підлозі тепловоза кілька разів привозив з-за кордону диски для лазерних систем зчитування із записами порнографічного характеру, які продавав потім своїм знайомим та передавав на реалізацію приватному підприємцю Кашкіну. Усього Повзло було контрабандою ввезено в Україну дисків на суму 30 тис. грн., з них Кашкін реалізував їх на суму 12 тис. грн.

Завдання № 4

Коник, являючись керівником ВАТ “Кримські вина”, з метою підвищення рентабельності свого підприємства організував цех по виготовленню тютюнової продукції. Усього за два роки існування цеху було виготовлено і реалізовано виробів на суму біля 230 тис. грн. За статутними і фінансовими документами ВАТ “Кримські вина” являлося виробником алкогольної продукції.

Завдання № 5

Раков за допомогою виготовленого ним шрифту підробляв номери на білетах лотереї “Лото-забава”, по яких одержував виграти – всього у сумі 10 тис. грн.

Завдання № 6

Дронов у відповідності до чинного законодавства зареєстрував підприємство, яке мало займатися виготовленням залізобетонних конструкцій. Після цього він шляхом підкупу і використання підроблених документів отримав великий кредит у комерційному банку, оголосив про ліквідацію підприємства та зник.

Завдання № 7

Когут та Сіверський за вкраденими паспортами на ім'я їх власників зареєстрували кілька приватних підприємств, через які здійснювали незаконні конвертаційні операції. З легально діючими суб'єктами господарської діяльності від імені створених підприємств укладалися удавані угоди на поставки товарів чи надання послуг, за якими такі суб'єкти перераховували безготівкові кошти на рахунки створених приватних підприємств, а натомість їх керівники отримували готівкові кошти в національній чи іноземній валюті. Безготівкові кошти за удаваними угодами перераховувалися на рахунки інших суб'єктів господарської діяльності, натомість Когут та Сіверський отримували готівку, набуту внаслідок реалізації контрабандних чи підпільно виготовлених товарів.

Завдання № 8

Людина похилого віку Герман, будучи власником дачі в престижному відпочинковому районі, зважаючи на фізичну неміч, останні два роки земельну ділянку не обробляв. Дізнавшись про це, Андрейчук зажадав від Германа укласти з ним акт купівлі-продажу земельної ділянки. Діставши відмову, він через 20 днів повторив свої

вимоги, погрожуючи насильством, не конкретизувавши при цьому його характеру. Побоюючись виконання погрози, Герман згодився на продаж ділянки.

Завдання № 9

Каверін подав до комерційного банку завідомо неправдиву інформацію про фінансовий стан акціонерного товариства, яким він керував і на основі цього отримав на півроку пільговий кредит у сумі 50 тис. доларів США. Як пізніше було встановлено, акціонерне товариство збанкрутувало, а кредитній установі було завдано великої матеріальної шкоди.

Завдання № 10

Директори виробничих фірм, які займалися торгівлею нафтопродуктів, Шлапак, Мезенцев та Сохатий домовилися між собою підняти ціни на бензин у 2,5 рази без економічного на те обґрунтування. З аналогічним проханням вони звернулися до їх конкурента по бізнесу Куліша, який, проте, на дану пропозицію не пристав, побоюючись відповідальності. Тоді Шлапак, Мезенцев і Сохатий висунули Кулішу вимогу до співпраці, поєднану з погрозою розорити його бізнес, об'єднавши фінансові можливості своїх підприємств. Куліш погодився.

Завдання № 11

ЗАТ “Парма” уклало контракт з іноземною фірмою, згідно з яким продало їй металургійну продукцію на суму 2 млн. доларів США. Після поставки продукції зазначені грошові кошти згідно з контрактом, підписаним головою правління ЗАТ Рижиком, були перераховані не на рахунок ЗАТ в уповноваженому банку України, а на рахунок іншої іноземної фірми як оплата за технологічне обладнання, яке ця фірма поставила ЗАТ “Парма”.

Завдання № 12

Керівник фірми “Укрліс” Берлін доручив її співробітнику Карманову влаштуватися на роботу до

конкуруючої фірми “Імпортдерево” та в'яснити перспективні плани її комерційної діяльності, а також отримати документацію, яка стосувалася бізнес-проектів. Карманов був прийнятий на роботу у дану фірму, отримав інформацію, що містила комерційну цінність, та передав за винагороду її Берліну. Фірма “Укрліс”, скориставшись цим, завоювала домінуюче становище на ринку збуту лісу, що призвело в подальшому до банкрутства “Імпортдерева”.

Завдання № 13

Ніконов, голова ради директорів закритого акціонерного товариства, повідомив податкову інспекцію, а також своїх кредиторів, що важкий економічний стан очолюваного ним підприємства не дає можливості сплатити нараховані податки, а також виконати інші фінансові зобов'язання. Як з'ясувалося згодом, Ніконов приховував кошти, які планував скерувати на укладення угоди, яка мала принести великі прибутки.

Завдання № 14

Рябошапко, виїжджаючи у грудні 2005 р. до Бельгії, на прохання Литвина за плату перемістив через митний кордон без декларування 100 тис. доларів США, які лежали у валізі з подвійним дном, відкрив у бельгійському банку валютний рахунок на ім'я Литвина і вніс на нього ці грошові кошти. За свої послуги Рябошапко отримав від Литвина 5 тис. доларів США.

Завдання № 15

Продавець роздрібною торгівлі Манюх попросила свого знайомого слюсаря Курочкіна виготовити їй двокілограмову гиру легшої ваги. Курочкін виконав її прохання, виготовивши гиру, легшу на 300 грн. Використовуючи цю гиру при продажі продуктів, Манюх шляхом “обважування”, як було встановлено контролерами

торгової інспекції, обманула 12 чоловік на загальну суму 240 грн.

Завдання № 16

Громадянин Заєць протягом року тричі поміняв місце своєї роботи, на кожному з яких мав прибутки. Також протягом року він опублікував декілька статей, за які отримав гонорар. У квітні наступного року податкова інспекція повідомила громадянина Зайця про необхідність подачі декларації про доходи за минулий рік, однак він проігнорував повідомлення, вважаючи при цьому, що не відноситься до категорії осіб, які зобов'язані подавати декларацію та платити податок на прибуток.

Завдання № 17

Сидоренко, головний бухгалтер ЗАТ “Новобуд”, яке виконувало роботи по капітальному ремонту офісів, протягом тривалого часу не здійснювала податкових відрахувань. Після проведення працівниками податкової інспекції фінансової перевірки з'ясувалося, що Сидоренко двічі склала і подала їм документи, у які включила неправдиві відомості, що свідчили про заниження прибутку (доходу), який отримало акціонерне товариство.

ТЕСТИ

1. Предметом контрабанди (ст.201 КК України) можуть виступати:

- а) історичні та культурні цінності;
- б) зброя та боєприпаси;
- в) стратегічно важливі сировинні матеріали;
- г) наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги або прекурсори;
- д) радіоактивні матеріали;
- е) електрошокові пристрої;
- є) всі відповіді є правильними.

2. Які дії утворюватимуть об’єктивну сторону складу злочину, передбаченого ст.201 КК України “Контрабанда”?

- а) переміщення предметів поза митним контролем;
- б) переміщення предметів у розташуванні митниці, але поза зоною митного контролю;
- в) переміщення предметів із грубим порушенням митних правил;
- г) переміщення предметів з використанням незаконного звільнення від митного контролю;
- д) переміщення предметів у спеціально пристосованих тайниках;
- е) переміщення предметів із використанням спеціально підроблених документів як підстави для цього переміщення.

3. Суб’єктом злочину, передбаченого ст.202 КК України “Порушення порядку зайняття господарською та банківською діяльністю”, можуть виступати:

- а) фізичні особи, які досягли 16-річного віку;
- б) фізичні особи, які досягли 18-річного віку;
- в) фізичні особи, які займаються підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи;
- г) особи, які займаються підприємницькою діяльністю шляхом створення юридичної особи;
- д) службові особи юридичних осіб;
- е) службові особи – представники органів державної влади і управління.

4. Предметом злочину, передбаченого ст.204 КК України “Незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів”, можуть виступати:

- а) алкогольні напої;
- б) слабоалкогольні напої;
- в) спирт етиловий;

- в) нафтопродукти;
- г) тютюнові вироби;
- д) всі відповіді є правильними.

5. Вкажіть, які діяння будуть кваліфікуватись як фіктивне підприємництво (ст. 205 КК України):

а) створення фіктивної некомерційної юридичної особи з метою прикриття злочинної діяльності;

б) фактичне створення юридичної особи, яка без державної реєстрації займається виробництвом наркотичних засобів;

в) зайняття фізичною особою без створення юридичної особи підприємницькою діяльністю, яка пов'язана з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом;

г) підроблення документів про державну реєстрацію юридичної особи, її печатки і штампа з метою легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом;

д) купівля контрольного пакета акцій акціонерного товариства з метою ведення недобросовісної конкуренції;

е) зайняття такими видами діяльності, які не передбачені установчими документами юридичної особи;

є) усі вищевказані діяння.

6. Злочин, передбачений ст.207 КК України „Ухилення від повернення виручки в іноземній валюті”, може проявлятися:

а) тільки у діях;

б) тільки у бездіяльності;

в) діях або бездіяльності.

7. Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст.209 КК України “Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом”, може виражатися у формі:

а) укладення угоди з коштами або іншим майном, отриманих злочинним шляхом;

б) вчинення фінансової операції з коштами або іншим майном, отриманих злочинним шляхом;

в) вчинення дій, спрямованих на приховання чи маскуванню незаконного походження таких коштів чи майна;

г) набуття, володіння або використання коштів чи іншого майна, отриманих злочинним шляхом;

д) всі відповіді є правильними.

8. Предметом злочину, передбаченого ст.214 КК України, можуть виступати:

а) дорогоцінні метали;

б) дорогоцінне каміння;

в) напівдорогоцінне каміння;

г) лом ювелірних виробів з дорогоцінних металів;

д) всі відповіді є правильними.

9. Потерпілими при обмані покупців чи замовників (ст.225 КК України) визнаються:

а) лише фізичні особи (громадяни);

б) фізичні особи (громадяни), в тому числі і приватні підприємці (громадяни-підприємці);

в) тільки юридичні особи;

г) юридичні особи, а також держава;

д) будь-які покупці чи замовники.

Методичні вказівки

Вивчаючи тему “Злочини у сфері господарської діяльності”, студенти повинні: володіти інформацією про способи вчинення контрабанди; знати перелік видів господарської діяльності, які підлягають обов’язковому ліцензуванню та види господарської діяльності, щодо заняття якими існує спеціальна заборона з боку державних органів; бути готовими дати інформацію про поняття акцизного збору та види підакцизних товарів; вміти охарактеризувати об’єктивні і суб’єктивні ознаки основних

складів злочинів у сфері господарської діяльності; бути готовими при дачі відповіді до посилань на чинне кримінальне законодавство України і інші нормативно-правові акти, що стосуються цієї теми.

Рекомендовані джерела до теми:

1. Женевська конвенція по боротьбі з підробкою грошових знаків від 20.04.1929р., ратифікована СРСР 3 травня 1931р.

2. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7.12.2000р. // ВВРУ. – 2001. – № 5-6. – Ст. 30.

3. Про боротьбу з корупцією: Закон України від 5.10.1995р. // ВВРУ. – 1995. – № 34. – Ст. 266.

4. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991р. // ВВРУ. – 1991. – № 29. – Ст. 377.

5. Про ліцензування окремих видів господарської діяльності: Закон України від 1.06.2000р. // ВВРУ. – 2000. – № 36. – Ст. 299.

6. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України від 22.05.1997р. // ВВРУ. – 1997. – № 27. – Ст. 181.

7. Про цінні папери і фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006р. // ВВРУ. – 1991. – № 38. – Ст. 508.

8. Про практику застосування судами законодавства про відповідальність за окремі злочини у сфері господарської діяльності: Постанова Пленуму Верховного Суду України №3 від 25.04.2003р. // www.rada.gov.ua

9. Про деякі питання застосування законодавства про відповідальність за ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів: Постанова Пленуму Верховного Суду України №15 від 08.10.2004р. // www.rada.gov.ua

10. Про практику застосування судами законодавства про кримінальну відповідальність за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: Постанова Пленуму Верховного Суду України №5 від 15.04.2005р. // www.rada.gov.ua

11. Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил: Постанова Пленуму Верховного Суду України №8 від 3.06.2005р. // www.rada.gov.ua

12. Андрушко П.П. Кримінально-правова охорона інтелектуальної власності в Україні. – К.: Форум, 2004. – 160 с.

13. Андрушко П. Фіктивне підприємництво: проблеми кваліфікації та вдосконалення законодавства // Предпринимательство, хозяйство и право. – 1998. – №10. – С.16-22.

14. Берлін П. Суб'єктивна сторона шахрайства, що вчиняється з використанням підроблених банківських платіжних карток // Законодавство України: Наук.-практ. коментарі. – 2003. – №1. – С.36-42.

15. Белахов А.Л. Ответственность за выпуск нестандартной или некомплектной продукции // Под. ред. В.А. Тверденко. – М.: Юрид. лит., 1978. – С. 102.

16. Белінський О., Філіпов В., Кобач В. Відповідальність за приховування прибутків за законодавством України // Право України. – 1996. – № 7. – С. 21.

17. Белінський О., Філіпов., Папатка О., Лісова В. Законодавство України про відповідальність за податкові правопорушення // Право України. – 1995. – № 11. – С.54.

18. Білецький В. Удосконалення боротьби зі злочинністю у сфері зовнішньоекономічної діяльності // Право України. – 1997. – № 9. – С. 32.

19. Бюлетень законодавства і юридичної практики України // Випуск 4. Оподаткування в Україні. – 1998. – С. 352.

20. Гуторова Н.А. Преступления в сфере хозяйственной деятельности: раздел VII Особенной части УК Украины с научно-практическим комментарием. – Харьков: Одиссей, 2003. – 256 с.

21. Кореневский Ю.В. Уголовная ответственность за обман покупателя и заказчиков. – М.: Юрид. лит., 1978. – 71с.

22. Короткевич М. Відповідальність за заняття забороненими видами підприємницької діяльності та відмежування цього злочину від суміжних складів злочину // Право України. – 2000. – № 7. – С. 35.

23. Кравченко О. Деякі міркування з приводу законопроекту про відповідальність за контрабанду та порушення митних правил // Право України. – 2000. – №5. – С. 59.

24. Кузьменко Б. Корупція і економічна злочинність у сучасній Україні: вплив на національну безпеку держави // Право України. – 1997. – № 7. – С. 12.

25. Кузьменко Б. Політологічний: кримінальний аналіз корупції, тіньової економіки і організованої злочинності у пострадянській Україні // Право України. – 1998. – № 6. – С.103.

26. Кузьмечов В. Комплексний аналіз економічних злочинів // Право України. – 2000. – № 12. – С.145.

27. Леонтьев Б.Ш. Ответственность за хозяйственные преступления // М.: Юрид. лит., 1963. – С.192.

28. Лильник П.В. Расследование преступлений в сфере экономики. – М., 1998. – С. 184.

29. Ляпунова Н. Щодо фіктивного банкрутства // Право України. – 2001. – № 12. – С.88.

30. Матусовський Г., Корж В., Бушан О. Проблеми розслідування кримінальних справ про злочини у сфері економіки // Право України. – 1997. – № 8. – С. 90.

31. Міхитарен А. Про вдосконалення кримінального законодавства спрямованого на боротьбу з незаконним виготовленням та реалізацією міцних спиртних напоїв // Право України. – 2000. – № 6. – С. 90.

32. Мойсик В.Р. Про об'єкт і предмет шахрайства з фінансовими ресурсами // Вісник Верховного Суду України. – 2002. – №1. – С.34-41.

33. Москвін Ю. Розслідування злочинної діяльності в сфері економіки // Право України. – 2000. – № 6. – С. 63.

34. Мокош Я. Засоби дослідження кількісних даних злочинної економічної діяльності // Право України. – 2000. – № 5. – С. 114.

35. Мокош Я. Загальнонаукові методи в методиці дослідження кількісних даних у справах про економічні злочини // Право України. – 1999р. – № 9. – С.90.

36. Павлов Л. Деякі аспекти зростання контрабанди і заходи митних органів у боротьбі з нею // Право України. – 2000. – № 7. – С. 60.

37. Панов М., Гуторова Н. Проблеми оптимізації санкції за фінансові злочини // Право України. – 2000. – № 9. – С. 56.

38. Поленов Г.Ф. Ответственность за похищение, подделку документов и их использование. – М.: Юрид. лит., 1980. – С. 72.

39. Половко С. Відповідальність за здійснення підприємницької діяльності без спеціального дозволу (ліцензії) // Право України. – 1997. – № 9. – С. 22.

40. Попович В.М. Тіньова економіка. – К., 1998. – 448 с.

41. Савченко О. Особливості боротьби зі злочинністю в податковій сфері // Право України. – 1999. – № 9. – С.70.
42. Савченко О. Особливості боротьби з податковою злочинністю в сучасних умовах: актуальні пропозиції // Право України. – 2000. – № 10. – С. 79.
43. Сушко Ю. Використання спеціальних знань судових експертів-економістів для профілактики правопорушень в сфері економіки // Право України. – 1997. – № 7. – С. 25.
44. Таций В.Я. Ответственность за хозяйственные преступления. Объект и система. – Х.: Высшая школа, 1984.
45. Ущатовський В. Тіньова економіка як інфраструктура організованої злочинності: сутність, тенденції розвитку, кримінально-правові проблеми // Право України. – 2000. – № 2. – С. 61.
46. Шевченко В. Практика боротьби з контрабандою підакцизних товарів // Право України. – 1999. – № 4. – С.112.
47. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник. (Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.) / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К.: Юридична думка, 2004. – 656 с.
48. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: Учебник / Отв. редактор Е.Л. Стрельцов. – Х.: “Одиссей”, 2006. – 720 с.

Тема № 8. Злочини проти довкілля

Семінарське і практичне заняття

2 год.

1.Поняття, кримінально-правова характеристика та види злочинів проти довкілля.

2.Злочини проти екологічної безпеки.

- Порушення правил екологічної безпеки. Поняття і склад цього злочину.

3. Злочини, що посягають на встановлений порядок використання землі та її надр.

- Забруднення або псування земель. Поняття, склад і види цього злочину.

4. Злочини, що посягають на встановлений порядок використання водних ресурсів та атмосферного повітря.

- Забруднення атмосферного повітря. Поняття, склад і види цього злочину.

- Забруднення моря. Поняття, склад і види цього злочину.

5. Злочини, що посягають на встановлений порядок використання флори і фауни.

- Незаконна порубка лісу. Поняття і склад цього злочину.

- Незаконне полювання. Поняття, склад і види цього злочину.

Завдання № 1

Через халатність головного інженера заводу Прохаська сталося забруднення повітря робочої зони виробничих приміщень шкідливими для здоров'я людей речовинами із концентрацією понад встановлену норму, що, в свою чергу, привело до масового захворювання робітників.

Завдання № 2

В результаті скиду стічних вод одним із комбінатів області у річку виникло перевищення у декілька разів гранично допустимих концентрацій шкідливих речовин, що заподіяло шкоду рибним запасам та створило загрозу заподіяння шкоди здоров'ю громадян. Скид стічних вод відбувся за вказівкою директора комбінату Баранова та головного інженера Трубнікова.

Завдання № 3

Працюючи лісником, Комаров задовольнив прохання Безпалого дозволити йому рубку лісу без лісорубного білета. Безпалий бензопилою спиляв 23 сосни, давши за це Комарову 4 тис. грн. Шкода від порубки склала 23 тис. грн.

Завдання № 4

Підприємства газобензинового комплексу, розташовані в одній з областей України, були введені в експлуатацію без досконалих очисних споруд. Не дивлячись на усні та письмові запевнення керівництва комплексу, директора Мамалиги та головного інженера Піщенко, вони протягом 5-ти років працювали із незадовільною очисткою. Розміри щоденних викидів до атмосфери у 80-100 разів перевищували гранично допустимі норми забруднення, в результаті чого понад 40% населення області стали страждати на різноманітні захворювання дихальних шляхів.

Завдання № 5

Панов під час відпустки приїхав до свого знайомого Рубіна, який проживав недалеко від лиману. Уночі Панов виїжджав на лиман та займався ловом риби сіткою, використовуючи наданого йому Рубіним моторного човна. Виловлену рибу він відвозив мотоциклом Рубіна до господарства останнього, де засолював у бочках. Усього він уїймав і засолив 440 кг риби цінних порід.

Завдання № 6

Єгерями Косівського державного лісового господарства був затриманий мисливець Качур, який без ліцензії вчинив відстріл 4-ьох лосів. В процесі розслідування було встановлено, що у полюванні також брали участь Копитов та Іванишак, які не мали мисливських посвідчень та ліцензій, однак їх постріли виявилися невдалими.

Завдання № 7

Шамрай, Лозовий та Марків вирушили у турпохід. Заночувавши на території заповідника, вони запалили вогнище із сухих гілок, яке підтримували за рахунок зрубаних ними кількох невеликих дерев – сосон і ялинок. Зранку Шамрай, виконуючи доручення товаришів перед продовженням походу загасити тліюче багаття, недбало до цього поставився. Кілька вуглинок, що залишилися непогашеними, розгорілися, спричинивши пожежу, внаслідок якої вогнем було знищено близько 30 га заповідного лісу.

ТЕСТИ

1. Злочин, передбачений ст.239 КК України “Забруднення або псування земель”, вважається закінченим з:

- а) моменту забруднення чи псування земель;
- б) моменту забруднення чи псування земель, що потягнуло за собою тяжкі наслідки;
- в) моменту забруднення чи псування земель, що створило небезпеку для життя, здоров’я людей або довкілля.

2. Об’єктивна сторона складу злочину, передбаченого ст.245 КК України “Знищення або пошкодження лісових масивів”, характерна вчиненням його одним із наступних способів:

- а) шляхом підпалу;
- б) внаслідок порушення вимог пожежної безпеки в лісах;
- в) шляхом вибуху;
- г) шляхом затоплення;
- д) шляхом використання хімічних речовин;
- е) шляхом масового випасання худоби;
- є) всі відповіді є правильними.

3. Злочин, передбачений ст.242 КК України “Порушення правил охорони вод”, є злочином:

- а) з матеріальним складом;
- б) з формальним складом;
- в) з усіченим складом.

4. Порубка лісу є незаконною (ст.246 КК України), якщо вона здійснюється:

- а) без спеціального дозволу (лісорубного квитка, ордеру);
- б) за наявності дозволу, але з недотриманням передбачених в ньому умов;
- в) за наявності дозволу на проведення суцільної санітарної рубки, але без дотримання встановлених обмежень;
- г) способами, які викликають ерозію ґрунту;
- д) всі відповіді є правильними.

5. Суб’єктивна сторона складу злочину, передбаченого ст.247 КК України “Порушення законодавства про захист рослин”, характеризується:

- а) умисною формою вини;
- б) умисною формою вини у виді прямого умислу;
- в) необережною формою вини;
- г) умисною та необережною формою вини;
- д) умислом або необережністю до діяння, необережністю до наслідків.

6. Незаконним вважається заняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом (ст.249 КК України), якщо воно відбувається:

- а) без належного дозволу;
- б) у заборонений час;
- в) у недозволенних місцях;
- г) з порушенням виданого дозволу на добувний промисел;
- д) забороненими знаряддями чи способами лову;

е) всі відповіді є правильними.

7. Предметом злочину, передбаченого ст.248 КК України “Незаконне полювання”, можуть виступати:

а) дикі звірі та птахи, що перебувають у стані природної волі;

б) дикі звірі та птахи, що утримуються у напіввільних умовах;

в) мисливські тварини у неволі;

г) риби;

д) шкідливі звірі і птахи;

е) всі відповіді є правильними.

Методичні вказівки

Вивчаючи тему “Злочини проти довкілля”, студенти повинні: знати, що таке екологічна безпека та які способи її порушення є кримінально-караними; володіти інформацією про географічно-просторові поняття “земля”, “надра” і “корисні копалини”, “атмосферне повітря”, “водні об’єкти”, які виступають в якості предметів злочинів проти довкілля; вміти давати розгорнуту характеристику способів виконання об’єктивної сторони складів злочинів цієї групи: “забруднення”, “псування”, “виснаження”, “знищення”; бути готовими при дачі відповіді до посилань на чинне кримінальне законодавство України і інші нормативно-правові акти, що стосуються цієї теми.

Рекомендовані джерела до теми:

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001р. № 2768-III // ВВРУ. – 2002. – № 3-4. – Ст. 27.

2. Лісовий кодекс України від 21.01.1994р. № 3852-XII // ВВРУ. – 1994. – № 17. – Ст. 99.

3. Водний кодекс України від 6.06.1995р. № 213/95-ВР // ВВРУ. – 1995. – № 24. – Ст. 189.

4. Кодекс України про надра від 27.07.1994р. № 132/94-ВР // ВВРУ. – 1994. – № 36. – Ст. 340.

5. Про ветеринарну медицину: Закон України від 25.05.1992р. // ВВРУ. – 2002. – №8. – Ст.62.

6. Про екологічну експертизу: Закон України від 9.02.1995р. // ВВРУ. – 1995. – №8. – Ст.54.

7. Про мисливське господарство та полювання: Закон України від 22.02.2000р. // ВВРУ. – 2000. – №18. – Ст.132.

8. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 16.10.1992р. // ВВРУ. – 1992. – № 50. – Ст. 678.

9. Про охорону земель: Закон України від 19.05.2003р. // ВВРУ. – 2003. – №39. – Ст.349.

10. Про пестициди і агрохімікати: Закон України від 2.03.1995р. // Закони України. – К., 1997. – Т.8. – С.182-193.

11. Про природно-заповідний фонд: Закон України від 16.06.1992р. // ВВРУ. – 1992. – № 35. – Ст. 502.

12. Про тваринний світ: Закон України від 13.12.2001р. // ВВРУ. – 2002. – № 14. – Ст. 97.

13. Правила рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства, та інших рубок: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.05.96р. №566 // Збірник Постанов уряду України. – 1996. – №12. – Ст.336.

14. Правила охорони внутрішніх морських вод і територіального моря України від забруднення і засмічення: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.02.96р. №269 // Офіційний вісник України. – 2002. – №14. – Ст.741.

15. Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля: Постанова Пленуму Верховного Суду України №17 від 10.12.2004р. // www.rada.gov.ua

16. Вольфман Г.И. Ответственность за преступления в области охраны природы. Квалификация и наказания //

Под. ред. В.И. Новоселова. – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1984. – 79 с.

17. Гаврыш С.Б. Уголовно-правовая охрана природной среды Украины: Проблемы теории и развития законодательства. – Х.: Основа, 1994. – 639 с.

18. Гавриш С.Б. Кримінально-правова охорона довкілля в Україні. Проблеми теорії, застосування і розвитку кримінального законодавства: Наук. вид. – К.: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2002. – 635 с.

19. Жевлаков Э.Н. Преступление против природных богатств СССР. – М.: ВЮЗИ, 1983. – 87с.

20. Мельник П.В. Кримінально-правова відповідальність за незаконну порубку лісу: окремі питання // Право України. – 2001. – №6.

21. Навроцький В. Злочини проти природи. Лекції для студ. юрид. факультетів. – Львів.: Вид-во ЛДУ ім. Франка, 1997. – 56с.

22. Повелицина П.Ф. Уголовно-правовая охрана природы в СССР. – М.: “Юридическая литература”, 1987. – 87с.

23. Рябов А.А. Ответственность за нарушение законодательства о землепользовании // Отв. ред. Н.И. Краснов. – М.: “Юридическая литература”, 1986. – 86с.

24. Сасов В.А. Екологічні злочини: проблеми теорії та практики // Схід – №7 (14), – вересень 1997р.

25. Сасов В.А. Кримінально-правова оцінка екологічних злочинів // Вісник Донецького університету. Серія В. Економічні науки. – Вип. 2. – 1999.

26. Широков В.А. Преступления в области охраны окружающей среды. – Хабаровск: Изд-во Хабаровской высшей школы МВД, 1985. – 64 с.

27. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник. (Ю.В. Александров, О.О. Дудоров,

В.А. Клименко та ін.) / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К.: Юридична думка, 2004. – 656 с.

28. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: Учебник / Отв. редактор Е.Л. Стрельцов. – Х.: “Одиссей”, 2006. – 720 с.

Тема № 9. Злочини проти громадської безпеки

Семінарське заняття

2 год.

1. Поняття, кримінально-правова характеристика та види злочинів проти громадської безпеки.

2. Злочини, пов’язані з діяльністю злочинних організацій.

- Створення злочинної організації. Поняття і склад цього злочину.

- Бандитизм. Поняття і склад цього злочину.

- Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань. Поняття, склад і види цього злочину.

3. Злочини, пов’язані із тероризмом.

- Терористичний акт. Поняття, склад і види цього злочину.

- Створення терористичної групи чи терористичної організації. Поняття, склад і види цього злочину.

4. Злочини, які порушують правила поведінки з предметами, які становлять підвищену суспільну небезпеку.

- Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем. Поняття, склад і види цього злочину.

- Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. Поняття, склад і види цього злочину.

5. Злочини, пов'язані з порушенням спеціальних правил.

- Порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки. Поняття, склад і види цього злочину.

Практичне заняття

4 год.

Завдання № 1

У січні 2001 р. у м. Сочі відбувся з'їзд “злочіїв у законі” та кримінальних авторитетів країн СНД. З'їзд проходив у одному із місцевих ресторанів під приводом проведення святкування дня народження одного з них. Збори тривали три дні та супроводжувалися прийняттям ряду рішень: розподілити сфери впливу, налагодити більш тісні міжнародні зв'язки із транснаціональними злочинними угрупованнями, об'єднати можливості у протидії засиллю кавказьких злочинних угруповань. Організував проведення “сходки” один з авторитетів злочинного світу ще часів Радянського Союзу – “злочій у законі” на прізвисько “Лісник”.

Завдання № 2

Печкін, Столяров та Марін ретельно підготувалися до нападу на касу машинобудівного заводу: розробили план, вивчили об'єкт нападу та розподілили ролі, добули зброю (два фінські ножі та обріз мисливської рушниць). У процесі готування нападу до них приєднався Фомін, який погодився за гроші надати машину брата. Через деякий час Печкін, Столяров та Марін, під'їхавши на автомобілі до прохідної заводоуправління, проникли у приміщення і, погрожуючи зброєю, викрали з каси понад 50 тис. грн.

Завдання № 3

Тарасенко, який працював столяром у загальноосвітній школі, придбав у невідомої особи гранату РГД-5. Наступного дня він закрив на ключ двері роздягальні, в якій знаходилися учні 1-го класу і,

погрожуючи підірвати гранату, став вимагати у адміністрації школи виплатити заборговану йому заробітну плату. Після переговорів з директором школи Тарасенко столяр звільнив дітей і здався працівникам міліції. Встановлено, що Тарасенко не отримував заробітну плату протягом 4-ьох місяців, у зв'язку з чим не зміг забезпечити продуктами харчування свою непрацевдатну дружину та малолітніх дітей.

Завдання № 4

Брати Лопатюки з метою нападу на громадян та заволодіння майном виготовили маски, придбали газовий пістолет і мисливський ніж, залучили до групи ряд інших осіб. При підготовці злочинів між ними були розподілені ролі, спільно обговорено плани нападів, які здійснювались із застосуванням наявних на озброєнні предметів. Протягом березня-квітня 2005 р. групою було вчинено чотири добре підготовлених розбійних напади на квартири громадян, в результаті яких було викрадено майна на суму біля 40 тис. доларів США.

Завдання № 5

Отримавши незадовільну оцінку на екзамені та образившись на викладача, студент 2-го курсу фінансового інституту Плотніков зателефонував у відділення міліції та повідомив, що у приміщенні інституту встановлено вибуховий пристрій. В зв'язку із отриманим повідомленням з навчального корпусу інституту було евакуйовано людей, які там знаходилися, а заняття скасовано, однак вибуховий пристрій так і не було знайдено.

Завдання № 6

Колишні працівники машинобудівного заводу Раков і Мухін вирішили з метою збуту заволодіти металічними ампулами із радіоактивним цезієм, що разом із вимірювальними приладами знаходилися у приміщенні,

яке охоронялося працівником воєнізованої охорони Полуботком. Зустрівши Полуботка на пляжі, Раков і Мухін запропонували викрасти декілька металічних ампул із цезієм. У випадку відмови Раков і Мухін пригрозили, що повідомлять дружину Полуботка про інтимні відносини, які той мав з однією із робітниць заводу. Побоюючись розголошення цих відомостей, Полуботок виконав вимогу Ракова і Мухіна та передав їм 8 ампул із цезієм, викрадених ним на заводі. При спробі продати ампули Раков і Мухін були затримані.

Завдання № 7

Бобрін, Джміль та Васнецов створили групу, яка займалася розбійними нападами на квартири громадян. В такому складі ними було вчинено 10 нападів. У розпорядженні групи був автомобіль, портативні радіостанції, пістолет системи “Вальтер”, холодна зброя та балончики з нервово-паралітичним газом. В ході нападів Бобрін, Джміль та Васнецов вчинили одне вбивство. При затриманні працівниками міліції членів групи, останніми було вчинено опір з використанням холодної зброї. Пістолет не використовувався, оскільки виявився непридатним для проведення стрільби, про що було відомо всім співучасникам.

Завдання № 8

На спеціальній площадці, яка належала шахті “Червоноармійська”, знищувались вибухові речовини, у яких закінчилися терміни зберігання. Через порушення встановленого порядку поводження з такого роду матеріалами стався вибух, в результаті якого загинуло двоє робітників та серйозно пошкоджено виробничий корпус. Начальник участку Верховцев при проведенні вибухових робіт особисто ними не керував, порушуючи при цьому вимоги інструкцій.

Завдання № 9

Під час здійснення пасажирського авіарейсу Калкін передав командирі судна записку із проханням повідомити органи державної влади про захоплення пасажирського лайнера та його вимогу звільнити двох рідних братів, які відбували покарання за вчинення злочинів. У протилежному випадку Калкін погрожував знищити літак, на борту якого знаходилися 72 пасажирів та 5 членів екіпажу, шляхом підриву гранати Ф-1. Після посадки літака в аеропорту для проведення дозакправки представники спецслужб вступили у переговори з Калкіним, в ході яких останній погодився звільнити частину пасажирів у обмін на 1 млн. доларів США та наркотики. Під час дозакправки літака спецпідрозділу вдалося знешкодити Калкіна.

Завдання № 10

Група мисливців після полювання поверталася додому вантажним автомобілем. Коли машина забуксувала, мисливці, залишивши свої рушниці, вилізли з кузова, щоб її виштовхнути. У момент розкачки машини стався постріл, яким було смертельно поранено одного із мисливців. Вистрелила рушниця Гончарова, який пояснив, що залишив зброю зарядженою, але на запобіжнику.

Завдання № 11

Капустін під час сварки у себе вдома з родичем Пилипчиком схопив фінського ножа, який зберігав після смерті батька, наздогнав Пилипчика у коридорі і вдарив його ножом у плече, заподіявши середньої тяжкості тілесне ушкодження.

Завдання № 12

Карпів разом з Губаном, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, вчинили у жіночому гуртожитку бешкет, били мешканців. Працівникові міліції Рогову, який з'явився на виклик мешканців, вони вчинили опір і,

завдавши тілесних ушкоджень, заволоділи його табельною зброєю. Карпів забрав пістолет собі і зберігав його вдома у шухляді письмового столу, не закриваючи її на ключ. 14-річний син Карпіва, бажаючи похизуватись перед однолітками, взяв із шухляди пістолет. Коли його друзі почали роздивлятися зброю, стався постріл, яким Кальману було завдано тяжке тілесне ушкодження.

ТЕСТИ

1. З об'єктивної сторони злочин, передбачений ст.255 КК України “Створення злочинної організації”, може виражатися у:

- а) створенні злочинної організації;
- б) керівництві злочинною організацією;
- в) участі у злочинній організації;
- г) участі у злочинах, які вчиняє злочинна організація;
- д) фінансуванні діяльності злочинної організації;
- е) організації, керівництві чи сприянні зустрічі (сходці) представників злочинних організацій або організованих груп;
- є) всі відповіді є правильними.

2. Особа звільняється від кримінальної відповідальності за вчинення діяння, передбаченого ч.1 ст.258-3 КК України “Створення терористичної групи чи терористичної організації”, якщо вона:

- а) добровільно повідомила правоохоронний орган про відповідну терористичну діяльність, щиро розкаялась і сприяла усуненню суспільно небезпечних наслідків, що настали;
- б) добровільно повідомила правоохоронний орган про відповідну терористичну діяльність і сприяла її припиненню;
- в) добровільно повідомила правоохоронний орган про відповідну терористичну діяльність і сприяла її

припиненню або розкриттю злочинів, вчинених у зв'язку зі створенням або діяльністю такої групи;

г) добровільно повідомила правоохоронний орган про відповідну терористичну діяльність і сприяла її припиненню або розкриттю злочинів, вчинених у зв'язку зі створенням або діяльністю такої групи, якщо в її діях немає складу іншого злочину;

д) всі відповіді є правильними.

3. Суб'єктивна сторона складу злочину, передбаченого ст.260 КК України “Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань”, характеризується:

а) умисною формою вини;

б) умисною формою вини у виді прямого умислу;

в) умисною формою вини або необережністю;

г) умисною формою вини або необережністю у вигляді злочинної самовпевненості.

4. Предметом злочину, передбаченого ст.262 КК України “Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем”, можуть виступати:

а) вогнепальна зброя;

б) вогнепальна зброя (крім гладкоствольної мисливської);

в) пневматична зброя;

г) газова зброя;

д) вибухові пакети;

е) артилерійські снаряди;

є) патрони до гладкоствольної мисливської зброї.

5. Склад злочину, передбачений ст.270 КК України “Порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки”, належить до злочинів:

- а) з матеріальним складом;
- б) з формальним складом;
- в) з усіченим складом.

Методичні вказівки

Вивчаючи тему “Злочини проти громадської безпеки”, студенти повинні: знати, що таке громадська безпека та які її складові елементи взяті державою під кримінально-правову охорону; володіти інформацією про сутнісно-структурні ознаки злочинної організації та організованої злочинної групи – банди; вміти давати розгорнуту характеристику тероризму та злочинам терористичної спрямованості; знати, які предмети відносяться до вогнепальної зброї, холодної зброї, бойових припасів, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів; бути готовими при дачі відповіді до посилань на чинне кримінальне законодавство України і інші нормативно-правові акти, що стосуються цієї теми.

Рекомендовані джерела до теми:

1. Конституція України від 28.06.1996р. // ВВРУ. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кримінальний кодекс України від 5.04.2001р. № 2341-III // ВВРУ. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.
3. Про боротьбу з корупцією: Закон України від 5.10.1995р. – ВРРУ. – 1995. – № 34. – Ст. 226.
4. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.1993р. // ВВРУ. – 1993. – № 35.
5. Про поведження з радіоактивними відходами: Закон України від 30.06.1995р. // ВВРУ. – К., 1997. – Т.9. – С.97-111.

6. Про пожежну безпеку: Закон України від 17.12.93р. // Основні чинні кодекси і закони України. – К.: Махаон, 2003. – С.704-710.

7. Про питання, що виникають в судовій практиці в справах про знищення та пошкодження державного та колективного майна шляхом підпалу: Постанова Пленуму Верховного Суду України №4 від 2.07.1976р. // www.rada.gov.ua

8. Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами: Постанова Пленуму Верховного Суду України №3 від 26.04.02р. // www.rada.gov.ua

9. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями: Постанова Пленуму Верховного Суду України №13 від 23.12.2005р. // www.rada.gov.ua

10. Анкова С., Нагнойний Я. Бандитизм. Спірні питання кваліфікації // Право України – 1998. – № 3. – С. 75-76.

11. Антипенко В.Ф. Тероризм: Кримінологічна та кримінально-правова характеристика // НАУ України. Інститут держави і права імені В.М. Корецького. – К.: НБУВ, 1999. – С.59.

12. Антипенко В.Ф. Борьба с современным терроризмом: международно-правовые подходы. – К.: Юнона-М, 2002. – 723 с.

13. Димитров Ю. Боротьба зі злочинністю: деякі проблеми і шляхи її вирішення // Право України. – 1998. – № 1. – С. 108-111.

14. Дорошенко А. Терор і тероризм // Політика і час. – 1997. – № 8. – С. 14-21.

15. Дремін В.Н. Терористична діяльність організованих злочинних груп // Весы Фемиды. – 1998. – № 2. – С. 11-14.

16. Дурдинець В. Боротьба із злочинністю має бути всеохоплюючою, ефективною // Право України. – 1998. – № 1. – С. 25-33.

17. Зеленецький В.С. Структура злочинної теорії боротьби з злочинністю // Право України. – 1998. – № 2. – С. 3-10.

18. Ємельянов В. Щодо кримінально-правового визначення тероризму // Право України. – 1999. – № 8. – С. 83-85.

19. Емельянов В.П. Тероризм и преступления с признаками терроризирования: уголовно-правовое исследование. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2002. – 289 с.

20. Кирилко О. Некоторые методологические предпосылки исследования общественной опасности в науке уголовного права // Право і закон. – 1998. – Вип. 33. – С. 118-124.

21. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник. (Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.) / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К.: Юридична думка, 2004. – 656 с.

22. Матышевский П. Ответственность за преступления против общественной безопасности, общественного порядка и здоровья населения. – М., 1964. – С.14-75.

23. Постика А. Проблеми криміналістичної характеристики організованої злочинної діяльності // Вісник України. – 1998. – № 6. – С. 3-7.

24. Семикін М.В. Створення терористичної групи чи терористичної організації: кримінально-правове дослідження: Монографія. – Харків, 2003. – 145 с.

25. Тихий В.П. Уголовно-правовая охрана общественной безопасности. – Харьков, 1981. – 172 с.

26. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: Учебник / Отв. редактор Е.Л. Стрельцов. – Х.: “Одиссей”, 2006. – 720 с.

27. Фріс П.Л. І знову про відповідальність за організовану злочинну діяльність // Право України. – 1995. – № 1.

28. Фріс П.Л. Кримінально-правові та кримінологічні ознаки організованої злочинної групи // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. – Івано-Франківськ: Плай, 1997.

29. Черв'якова О.Б. Деякі питання притягнення осіб до відповідальності за Законом України “Про боротьбу з корупцією”// Проблеми законності. – 2000. – Вип. 42. – С.199-124.

30. Шумський П., Пришко А. Корупція і організована злочинність // Право України. – 1998. – № 6. – С. 19-21.

31. Яценко С.С. Спеціальна підстава звільнення від кримінальної відповідальності за терористичний акт // Наук. вісник Нац. академії внутрішніх справ України. – 2003. – №1. – С.67-72.

Тема № 10. Злочини проти безпеки виробництва Семінарське заняття і практичне заняття 2 год.

1. Поняття, кримінально-правова характеристика та види злочинів проти безпеки виробництва.

2. Злочини, що порушують загальні правила охорони праці.

- Порушення вимог законодавства про охорону праці.
Поняття, склад і види цього злочину.

- Порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної

експлуатації будівель і споруд. Поняття, склад і види цього злочину.

3. Злочини, що порушують правила безпеки при виконанні робіт з підвищеною небезпекою.

- Порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою. Поняття, склад і види цього злочину.

- Порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах. Поняття, склад і види цього злочину.

Завдання № 1

Ханенко, працюючи прорабом будівельного управління, не забезпечив при будівництві житлового будинку огороження отвору у перекритті над сходовою кліткою, в результаті чого штукатур Миронів, провалившись у цей отвір, упав на підлогу підвального поверху. Від отриманих травм Миронів, не приходячи до свідомості, помер.

Завдання № 2

Комендант будинку Григор'єв не забезпечив необхідної безпеки під час скидання снігу з даху будинку, внаслідок чого скинутою крижиною було смертельно травмовано Лаврову. Скидав сніг Бобул, який, виконуючи цю роботу, не виявив належної уваги.

Завдання № 3

Бригада монтажників робила заміну опор контактної мережі на залізниці. За інструкцією, про виконувану роботу необхідно було доповісти черговому диспетчеру. Не зробивши цього, прораб дільниці Михась дав вказівку зростити дроти і закріпити їх на опорах до ізоляторів. З'єднуючи дроти без гумових рукавиць, яких не виявилось у бригаді, монтер Буровій був смертельно уражений струмом.

Завдання № 4

Працівники комунального підприємства Гапоненко, Жураковський і Овсієнко проводили роботи по усуненню прориву теплотраси на одній із вулиць міста, для чого ними була задіяна спеціальна техніка. Після того, як екскаваторник Жураковський викопав котлован у місці прориву, туди спустилися Гапоненко і Овсієнко для оцінки пошкоджень. Через те, що стінки котловану не були завчасно укріплені, стався зсув ґрунту і людей засипало землею. По дорозі до лікарні один з них, Гапоненко, помер. Майстер Терешкун, який повинен був наглядати за проведенням цих робіт, відлучився по своїм особистим справам.

Завдання № 5

Начальник цеху Кабанов і механік цеху Чепіга, відкривши люк бензоцистерни, в якій накопичилися гази, залишили її без нагляду, не наповнивши водою для видалення залишків бензину. Робітник цеху Крилов, самовільно залишивши робоче місце, зайшов у бензосховище і, спустившись у цистерну, отруївся шкідливими газами. Під час спроби врятувати Крилова загинув також інший робітник – Мукомол.

Завдання № 6

Робітник Добровольський виконував роботи, що належали до вогненебезпечних. На порушення інструкції з техніки безпеки майстер Ганяк не надав йому спецодяг. Під час роботи від іскри у Добровольського зайнявся одяг і він отримав опіки 2-го ступеня. Під час перебування в лікарні, Добровольський захворів на запалення легенів, від чого помер.

Завдання № 7

Працюючи машиністом вугільного комбайна, Гамалюк вивчав Правила безпеки у вугільних і сланцевих шахтах, проходив відповідний інструктаж. Однак, на

порушення цих правил він проніс у шахту пачку цигарок і під час робіт з демонтажу комбайна запалив. Його дії припинив заступник головного інженера з техніки безпеки Коновалов.

Завдання № 8

Після того, як прохідники Гарасимович і Кантемир підготували забій до підриву (закріпили забій, пробурили шпури, зарядили їх, змонтували підривний ланцюг), майстер-підривник Холодій підключив кінці вибухового ланцюга до вибухової машини, щоб перевірити цілісність ланцюга та його опір, але помилково включив машину на вибух. У результаті було травмовано Гарасимовича і Кантемира (тяжкі тілесні ушкодження) і самого Холодія (середньої тяжкості тілесні ушкодження). Своїми діями Холодій допустив порушення Інструкції з безпечних методів робіт для майстра-підривника.

ТЕСТИ

1. Обов'язковими для кваліфікації за ст.271 КК України “Порушення вимог законодавства про охорону праці” ознаками об’єктивної сторони є:

- а) суспільно небезпечне діяння (дія або бездіяльність);
- б) суспільно небезпечна дія;
- в) суспільно небезпечне діяння, наслідки і причинний зв’язок між ними;
- г) суспільно небезпечне діяння, наслідки і причинний зв’язок між ними, місце вчинення злочину;
- д) суспільно небезпечне діяння, наслідки і причинний зв’язок між ними, обстановка вчинення злочину.

2. Суб’єктивна сторона складу злочину, передбаченого ст.272 КК України “Порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою”, полягає:

- а) в умисній формі вини;

б) в умисній формі вини та необережному ставленні до наслідків;

в) в необережній формі вини;

г) в необережній формі вини у виді злочинної самовпевненості;

д) в необережній формі вини у виді злочинної недбалості.

3. За моментом закінчення злочин, передбачений ст.273 КК України “Порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах”, належить до злочинів:

а) із матеріальним складом;

б) із формальним складом;

в) із усіченим складом.

4. Вкажіть, які діяння не утворюють “Порушення правил ядерної або радіаційної безпеки” (ст.274 КК України):

а) допуск до роботи осіб, які не мають права працювати на об’єктах, де використовуються радіаційні матеріали;

б) порушення порядку утилізації відпрацьованих джерел іонізуючого випромінювання;

в) використання ядерних матеріалів, джерел іонізуючого випромінювання без отримання належного дозволу;

г) використання ядерної установки, джерел іонізуючого випромінювання, ядерних матеріалів у медичних цілях без дозволу уповноважених на це органів охорони здоров’я;

д) невиконання приписів органів державного регулювання з ядерної та радіаційної безпеки;

е) поставка, монтаж та введення в експлуатацію несправного обладнання ядерних установок, джерел іонізуючого випромінювання;

є) прийняття в експлуатацію ядерних установок, джерел іонізуючого випромінювання без реалізації заходів щодо забезпечення захисту населення прилеглих районів та навколишнього природного середовища;

ж) самовільне залишення ядерних установок, джерел іонізуючого випромінювання оперативним персоналом чергової зміни;

з) всі вищеперелічені діяння є порушенням правил ядерної або радіаційної безпеки.

5. Вкажіть, що не є предметом злочину, передбаченого ст. 275 КК України “Порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд”:

а) тканини, натуральні та синтетичні нитки, ковдри;

б) одяг, сумки, валізи;

в) меблі, паркет, дерев’яні дошки;

г) папір, шпалери, картон;

д) бензин, дизпаливо, житлові будинки, школи, театри;

е) все вищеперелічене є предметом злочину, передбаченого ст. 275 КК України.

6. Суб’єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 275 КК України “Порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд”, характеризується:

а) прямим умислом;

б) непрямим умислом і необережною формою вини;

в) необережною формою вини;

г) необережною формою вини і спеціальною метою.

Методичні вказівки

Вивчаючи тему “Злочини проти безпеки виробництва”, студенти повинні: знати, що виступає в

якості родового об'єкта злочинів, які відносяться до Розділу Х, що таке безпека виробництва та які її складові елементи взяті державою під кримінально-правову охорону; володіти інформацією про види злочинів проти безпеки виробництва, які розрізняють в кримінально-правовій теорії в залежності від їх безпосереднього об'єкта; хто може виступати в якості потерпілого від цих злочинів, якими ознаками повинен володіти суб'єкт їх вчинення; вміти давати розгорнуту характеристику об'єктивним і суб'єктивним ознакам складів злочинів проти безпеки виробництва; бути готовими при дачі відповіді до посилань на чинне кримінальне законодавство України і інші нормативно-правові акти, що стосуються цієї теми.

Рекомендовані джерела до теми:

1. Кодекс законів про працю від 10.12.1971р. // ВВРУ. – 1971. – № 50. – Ст. 375.
2. Гірничий закон України: Закон України від 6.10.1999р. // ВВРУ. – 2000. – №13. – Ст.115.
3. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: Закон України від 8.02.1995р. // ВВРУ. – 1995. – № 12. – Ст. 81.
4. Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України від 18.01.2001р. // ВВРУ. – 2001. – № 15. – Ст. 73.
5. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992р. // ВВРУ. – 1992. – № 49. – Ст. 666.
6. Перелік об'єктів та промислових підприємств з підвищеним рівнем вибухо-пожежонебезпеки, які підлягають щорічному пожежно-технічному обстеженню, затверджений наказом Міністерства внутрішніх справ України №651 від 5.09.1998р. // www.rada.gov.ua
7. Перелік робіт з підвищеною небезпекою, затверджений наказом Державного комітету України по нагляду за охороною праці №123 від 30.11.1993р.; № 215

від 22.08.2000р. // Офіційний вісник України. – 2000. – №42. – Ст.1813.

8. Бахуринська О. До питання про потерпілого від порушення вимог законодавства про охорону праці (ст.271 КК України) // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – №8. – С.85-88.

9. Борисов В.І. Кримінальна відповідальність за порушення правил охорони праці. – К., 1991.

10. Борисов В.И. Ответственность за преступные нарушения правил безопасности промышленного производства: Учебное пособие. – Харьков, 1976.

11. Кобзаренко П.В. Про об'єктивну сторону злочинних порушень правил при проведенні будівельних робіт // Вісник Київського університету. Серія права. – К., 1971. – Вип.12. – С.26-27.

12. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник. (Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.) / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К.: Юридична думка, 2004. – 656 с.

13. Лановенко И.П., Чангули Г.И. Уголовно-правовая охрана трудовых прав граждан. – К.: Наук. думка, 1989. – 280 с.

14. Маляренко В., Борисов В. Практика розгляду справ про порушення правил охорони праці і безпеки ведення робіт: Коментар судової практики з кримінальних справ // Бюл. законодавства і юрид. практики України. – 1996. – №6. – С.81-88.

15. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: Учебник / Отв. редактор Е.Л. Стрельцов. – Х.: “Одиссей”, 2006. – 720 с.

16. Про практику застосування судами України законодавства у справах, пов'язаних з порушенням вимог законодавства про охорону праці: Постанова Пленуму

**Тема № 11. Злочини проти безпеки руху та
експлуатації транспорту**

Семинарське заняття

2 год.

1. Поняття, кримінально-правова характеристика та види злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту.

2. Злочини, які посягають на безпеку руху та експлуатації усіх видів транспорту.

- Пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів. Поняття, склад і види цього злочину.

3. Злочини, які посягають на безпеку руху та експлуатації залізничного, водного, повітряного та магістрального трубопровідного транспорту.

- Порушення правил безпеки руху або експлуатації залізничного, водного чи повітряного транспорту. Поняття, склад і види цього злочину.

- Самовільне без нагальної потреби зупинення поїзда. Поняття, склад і види цього злочину.

4. Злочини, які посягають на безпеку руху та експлуатації автомобільного та міського електричного транспорту.

- Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами. Поняття, склад і види цього злочину.

- Випуск в експлуатацію технічно несправних транспортних засобів або інше порушення їх експлуатації. Поняття і склад цього злочину.

- Незаконне заволодіння транспортним засобом. Поняття, склад і види цього злочину.

Завдання № 1

14-річний Варивода, 15-річний Мисько та 16-річний Ковбаса прогулювали шкільні уроки в районі тролейбусного депо, біля якого знаходилася залізнична колія. Ковбаса задля розваги запропонував своїм товаришам пошкодити семафори чи перевести залізничну стрілку. Знявши скло із семафорів, вони спробували перевести механізм залізничної стрілки, однак їм це не вдалося. Ввечері, при проходженні потягу Івано-Франківськ-Київ, машиніст Івасенко завчасно не помітив забороняючого сигналу та, продовжуючи рух, зіткнувся із тепловозом, який здійснював плановий перегон до Львова і рухався у одному із ним напрямку. Як результат два пасажирських вагони зішли з рейок, 23 пасажирів отримали травми різного ступеня тяжкості.

Завдання № 2

Ратушняк виїхав на маршрут без відповідних документів (посвідчення водія, дорожнього листа), порушуючи цим самим встановлені правила. Рухаючись по місту, він побачив хлопчика, який вибіг з кушів у безпосередній близькості від його автобусу, і різко загальмував, проте уникнути наїзду йому не вдалося. Побоюючись відповідальності, Ратушняк не зупинився, а поїхав спочатку в гараж, щоб узяти документи. Через несвоєчасно надану медичну допомогу і велику втрату крові постраждалий Наливайко помер.

Завдання № 3

Відповідальний за випуск на маршрут автобусів, які здійснювали пасажирські перевезення, Долчук не провів через брак часу огляд автобуса марки “Кароза”, що мав везти людей на відпочинок до Криму. Рухаючись гірським серпантинном, водій Павлишин втратив контроль над гальмами і, рятуючи автобус та людей, що в ньому

знаходилися, від падіння у провалля, змушений був його скерувати на бокову бетонну огорожу. Внаслідок зіткнення 2-є людей загинуло, ще 12 пасажирів були із травмами доправлені до лікарні. Згодом з'ясувалося, що причиною аварії виявилися несправні гальмівні колодки.

Завдання № 4

Радист китобійного судна прийняв повідомлення про те, що потребує негайної допомоги пасажирський теплохід. Коли радист передав це повідомлення своєму капітану Майко, той сказав, що звертати з маршруту не дозволить, бо тоді будуть зірвані плани вилову риби.

Завдання № 5

Жителі села Верхній Березів, Гурович, Остапович та Цимбалюк вирішили під'єднатися до магістрального нафтопродуктопроводу “Дружба” та викрадати нафтопродукти. Зробивши підкоп у напрямку нафтопроводу, вони обладнали його, забезпечили врізку, яку ретельно замаскували. Протягом 2-ох місяців викрадалися нафтопродукти, які згодом у лісі, що знаходився неподалік, перероблялися на бензин і супутні продукти. Через неуважність Цимбалюка після проведення останньої “акції” був нещільно закритий отвір, внаслідок чого стався витік нафтопродуктів і забруднення 30 га земель сільськогосподарського призначення.

Завдання № 6

Транспортне судно “Лаперунд” прибуло до Каламітської затоки (поблизу м. Євпаторія). На капітанський місток піднявся портовий лоцман Валько, щоб провести корабель між відмілинами. Проте капітан судна Зюзін, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, неуважно слухав рекомендації Валько. В результаті велике судно (довжина 77,2 і ширина 10,8 м) засіло на мілинах. Тільки після тривалої відкачки баласту два буксири змогли

його стягнути та відбуксирувати до одного із причалів судоремонтного заводу.

Завдання № 7

Графін та Іпатов запропонували неповнолітньому Дубчаку покататися на іномарці. Компанія відімкнула автомобіль “Рено Лагуна”, що належав Хохлову і стояв на вулиці Бельведерській у м. Івано-Франківську, та на ньому проїхали до м. Тисмениці, повернулися назад і поставили автомобіль на попереднє місце.

Завдання № 8

Теплохід одного з інститутів Національної академії наук України під керуванням капітана-механіка Друкаренко повертався в затон с.Лютіж із наукової експедиції по Київському водосховищу. При спробі зайти туди вийшло з ладу стернове керування – розійшовся огонь штуртроса. Головний інженер інституту Гривнак дав Друкаренко вказівку усунути несправність і йти на стоянку до Києва. Запевнивши, що екіпаж за годину усуне несправність і теплохід піде на стоянку до Києва, Друкаренко не організував усунення цієї поломки. Він залишив теплохід на місці вимушеної стоянки неналежно ошвартованим, без вахти і, не включивши стоянкові вогні, разом з екіпажем пішов гуляти до с.Лютіж. Теплохід вночі було зірвано вітром з місця стоянки та викинуто на залізобетонну дамбу на протилежному боці водосховища. Цією аварією інституту завдано великої матеріальної шкоди.

ТЕСТИ

1. До залізничного транспорту, який виступає предметом/знарядям злочину, передбаченого ст.276 КК України “Порушення правил безпеки руху або експлуатації залізничного, водного чи повітряного транспорту”, не належать:

а) рейкові магістральні і під'їзні шляхи та належне до них обладнання;

б) рухомий склад (локомотиви, вагони, дрезини);

в) об'єкти рейкового технологічного транспорту;

г) міський рейковий транспорт;

д) засоби управління, сигналізації і зв'язку;

е) канатні підйомники, ескалатори.

2. Суб'єктом злочину, передбаченого ст.276 КК України “Порушення правил безпеки руху або експлуатації залізничного, водного чи повітряного транспорту”, може виступати:

а) фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку і яка не є працівником залізничного, водного або повітряного транспорту;

б) фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку і є працівником залізничного, водного або повітряного транспорту;

в) фізична осудна особа, яка досягла 18-річного віку і є працівником залізничного, водного або повітряного транспорту;

г) службова особа – працівник залізничного, водного або повітряного транспорту.

3. Об'єктивну сторону складу злочину, передбаченого ст.277 КК України “Пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів”, складатимуть наступні дії:

а) руйнування шляхів сполучення, споруд на них, рухомого складу або суден, засобів зв'язку і сигналізації;

б) пошкодження шляхів сполучення, споруд на них, рухомого складу або суден, засобів зв'язку і сигналізації;

в) приведення у непридатний для використання стан шляхів сполучення, споруд на них, рухомого складу або суден, засобів зв'язку і сигналізації;

г) підключення обладнання, яке спотворює сигнали;

д) підкладення сторонніх предметів на шляхи сполучення;

е) всі відповіді є правильними.

4. Особливо кваліфікований склад злочину, передбаченого ст.278 КК України “Угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна”, утворюватимуть дії:

а) вчинені організованою групою;

б) поєднані з насильством, небезпечним для життя і здоров’я потерпілих;

в) з використанням службового становища;

г) що спричинили настання тяжких наслідків;

д) що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки.

5. Суб’єктивна сторона злочину, передбаченого ст.281 КК України “Порушення правил повітряних польотів”, проявляється:

а) через умисну форму вини;

б) через умисну форму вини у виді прямого умислу;

в) через умисне чи необережне ставлення;

г) через умисну форму чи необережність у виді злочинної самовпевненості.

6. Суб’єктом злочину передбаченого ст. 284 КК України „Ненадання допомоги судну та особам, що зазнали лиха”, є:

а) капітан судна;

б) капітан судна або особа, яка виконує його обов’язки;

в) капітан судна або особа, яка керує катером, човном;

г) капітан судна або особа, яка керує катером, човном, шлюпкою чи водним мотоциклом;

д) капітан судна або особа, яка виконує його обов’язки, а також особа, яка керує катером, човном;

е) капітан судна або особа, яка виконує його обов'язки, а також особа, яка керує катером, човном, шлюпкою чи водним мотоциклом.

7. Транспортними засобами, у зв'язку із керуванням яких настає відповідальність за ст.286 КК України “Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами”, є:

- а) тролейбуси і трамваї;
- б) вантажні автомобілі;
- в) мопеди;
- г) бульдозери;
- д) мотоцикли;
- е) асфальтоукладачі;
- є) скутери.

8. Випуск в експлуатацію технічно несправних транспортних засобів або інше грубе порушення їх експлуатації (ст. 287 КК України) є кримінально караним діянням при настанні таких наслідків:

- а) спричинення середньої тяжкості тілесних ушкоджень, тяжкого тілесного ушкодження або смерті;
- б) порушення нормальної роботи транспорту або створення небезпеки для життя людей чи настання інших тяжких наслідків;
- в) створення небезпеки для життя людей чи настання інших тяжких наслідків;
- г) створення загрози загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяння шкоди здоров'ю потерпілій особі;
- д) створення загрози загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяння шкоди здоров'ю потерпілій особі, а також спричинення смерті.

9. Предметом злочину, передбаченого ст.290 КК України “Знищення, підробка або заміна номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу”, можуть виступати:

- а) ідентифікаційний номер;
- б) номер двигуна;
- в) номер шасі;
- г) номер кузова;
- д) номерна панель з ідентифікаційним номером транспортного засобу;
- е) лобове скло з ідентифікаційним номером;
- є) всі відповіді є правильними.

10. Предметом злочину, передбаченого ст.292 КК України “Пошкодження об’єктів магістральних нафто-, газо- та нафтопродукто-проводів”, можуть виступати:

- а) магістральні нафто-, газо- та нафтопродуктопроводи;
- б) відводи від магістральних нафто-, газо- та нафтопродуктопроводів;
- в) об’єкти і споруди, технологічно пов’язані із магістральними нафто-, газо- та нафтопродуктопроводами;
- г) засоби автоматики;
- д) засоби автоматики, сигналізації і зв’язку;
- е) всі відповіді є правильними.

Методичні вказівки

Вивчаючи тему “Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту”, студенти повинні: знати, що виступає в якості родового об’єкта злочинів, які відносяться до Розділу XI, що таке безпека руху та експлуатації транспорту та які її складові елементи взяті державою під кримінально-правову охорону; володіти інформацією про види злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту, які розрізняють в кримінально-правовій теорії в залежності від їх безпосереднього

об'єкта; якими ознаками повинен володіти суб'єкт цієї групи злочинів, хто може виступати в якості потерпілого; бути готовими при дачі відповіді до посилань на чинне кримінальне законодавство України і інші нормативно-правові акти, що стосуються цієї теми.

Рекомендовані джерела до теми:

1. Водний кодекс України // Закони України. – К., 1997. – Т.9. – С.25-66.
2. Кодекс торговельного мореплавства України // Закони України. – К., 1997. – Т.8. – С.292-392.
3. Про дорожній рух: Закон України від 30.06.1993р. // ВВРУ. – 1993. – № 31. – Ст. 338.
4. Про залізничний транспорт: Закон України від 4.07.1996р. // ВВРУ. – 1996. – № 40. – Ст.183.
5. Про транспорт: Закон України від 10.11.1994р. // ВВРУ. – 1994. – № 51. – Ст. 446.
6. Про трубопровідний транспорт: Закон України від 15.05.1996р. // ВВРУ. – 1996. – № 29. – Ст.139.
7. Про затвердження єдиних правил ремонту і утримання автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, правил користування ними та охорони: Постанова Кабінету Міністрів України №198 від 30.03.1994р. // www.rada.gov.ua
8. Положення про використання повітряного простору України: Постанова Кабінету Міністрів України №401 від 29.03.2002р. // Офіційний вісник України. – 2002. – №14. – Ст.727.
9. Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті: Постанова Пленуму Верховного Суду України №14 від 23.12.2005р. // www.rada.gov.ua

10. Про судову практику у справах про корисливі злочини проти приватної власності: Постанова Пленуму Верховного Суду України №2 від 25.12.1992р. // www.rada.gov.ua

11. Белоконєв В. Соціальна обумовленість кримінальної відповідальності за порушення правил водіння або експлуатації військових машин // Право України. – 2000. – № 3. – С. 56-59.

12. Борисов В.И., Гизимчук С.В. Уголовная ответственность за нарушение правил, норм и стандартов, обеспечивающих безопасность дорожного движения. – Харьков: Консум, 2001. – 160 с.

13. Жулев В.И. Предупреждение дорожно-транспортных происшествий // Практ. пособие. – М.: Юрид. литература, 1989. – 221с.

14. Іванов Ю. Місце уgonу у кримінальному законодавстві на сучасному етапі // Право України. – 1998. – № 5. – С.81-84.

15. Иларионов В.А. Экспертиза дорожно-транспортных происшествий: Учебник. – М.: Транспорт, 1989. – 255с.

16. Ковалів М. Прогнозування криміногенної обставини на об'єктах транспортного комплексу України: шляхи її усунення // Право України. – 2000. – № 3. – С.71-73.

17. Коробеев А.И. Транспортные правонарушения: квалификация и ответственность // Практ. пособие. – М.: Юрид. лит., 1990. – 127с.

18. Косынюк В.И. Уголовная ответственность за повреждение путей сообщения и транспортных средств. – Харьков, 1979. – 58 с.

19. Кримінальне право: Особлива частина: Підручник // Ю.В. Александров, В.І. Антипов,

М.Б. Володько та ін.; відпов. ред. В.І. Макун. – К.: НАВСУ – Правові джерела, 1998. – 894с.

20. Кримінальне право: Особлива частина. Підручник юр. вузів // За ред. П.С. Матишевського, С.С Яценка, П.П. Андрушка; К.: Юрінком Інтер, 1999. – 821с.

21. Мойсюк О. Про віктимологічну профілактику дорожньо-транспортних злочинів // Право України – 1998. – № 6. – С. 63-66.

22. Мойсюк О. Віктимологічна профілактика порушень правил безпеки дорожнього руху // Право України. – 1999. – № 3. – С. 56-59.

23. Романов М., Кирєєв В. Диференціація ролі порушень правил безпеки руху при дослідженні причин дорожньо-транспортної пригоди // Право України. – 1999. – № 3. – С. 68-69.

24. Романов М., Кирєєв В. Перешкода й небезпека для руху як предмет аналізу слідчим та суддею // Право України. – 1995. – № 8. – С. 44-46.

25. Челябинов Л.Ю. Водитель и пешеход. – М.: Знание, 1990. – 62 с.

26. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник. (Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.) / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К.: Юридична думка, 2004. – 656 с.

27. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: Учебник / Отв. редактор Е.Л. Стрельцов. – Х.: “Одиссей”, 2006. – 720 с.

Тема № 12. Злочини проти громадського порядку та моральності

Семінарське і практичне заняття 2 год.

1. Поняття, кримінально-правова характеристика та види злочинів проти громадського порядку та моральності.

2. Злочини проти громадського порядку.

- Масові заворушення. Поняття і склад цього злочину.

- Хуліганство. Поняття, склад і види цього злочину.

3. Злочини проти моральності.

- Наруга над могилою. Поняття і склад цього злочину.

- Знищення, руйнування або пошкодження пам'яток – об'єктів культурної спадщини та самовільне проведення пошукових робіт на археологічній пам'ятці. Поняття, склад і види цього злочину.

- Створення або утримання місць розпусти і звідництво. Поняття, склад і види цього злочину.

- Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією. Поняття, склад і види цього злочину.

- Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність. Поняття і склад цього злочину.

Завдання № 1

Колекціонер військової атрибутики часів Другої світової війни Антонович бачив телетрансляцію поховання учасника Великої Вітчизняної війни маршала К. Він запропонував своїм знайомим Дехтяру та Каливашко викопати вночі на цвинтарі труну з тілом маршала, зняти з нього мундир і передати його Антоновичу за винагороду в розмірі 3 тисячі грн. Наступної ночі Дехтяр та Каливашко здійснили цей задум, і маршальський мундир поповнив колекцію Антоновича. Через півроку при продажі мундира іноземному колекціонеру Антонович був затриманий і повністю визнав свою вину.

Завдання № 2

На “сходці” злочинних авторитетів міста було прийняте рішення про необхідність дати відсіч злочинним угрупованням, які були створені вихідцями із Кавказу та поступово стали брати під свій контроль найприбутковіші сфери протиправного бізнесу – торгівлю зброєю,

наркотиками, викраденими автомобілями, проституцію. При цьому вони не зважали на давно визначені сфери впливу інших угруповань, поєднуючи свої вимоги поступитися їм із застосуванням насильства та використанням зброї. На виконання цієї домовленості на місцевому продуктовому ринку з'явилися люди авторитета “Мухи”, які стали арматурою бити продавців “кавказької зовнішності”, що потрапляли їм на очі, перевертати лотки із овочами, фруктами, іншим товаром, підпалювати кіоски і лотки тощо. “Муха”, який був присутній при погромі та керував діями через помічників, кричав про “засилля чорних”, необхідність об'єднатися проти цього, викрикував гасла, спрямовані на розпалювання ворожнечі. На ринку виникли стихійні заворушення, погасити яких вдалося лише із залученням спецпідрозділу міліції “Сокіл” та солдат внутрішніх військ.

Завдання № 3

16-річний Казиков та 14-річний Богачевський, знаходячись на дитячій площадці, на якій гралися діти, зловили безпритульну кішку і стали її мучити: прив'язали її за хвіст на дереві, підпалювали шкіру та спостерігали за її муками. Через деякий час на дитячій площадці з'явився 30-річний Пастушин, який вигулював свого ротвейлера. Він зняв із собаки повідок та дав команду собаці: “Фас!”. Пес загриз кішку.

Завдання № 4

П'яний Красій уночі бігав по під'їздах багатоквартирного будинку із відрізком металеві труби, стукав ногами у двері квартир, бив скло на сходових клітках. На вимоги мешканців припинити свої дії відповідав нецензурною лайкою, погрожував розправою. Мешканець однієї із квартир Левицький був змушений викликати міліцію. При затриманні Красій спробував нанести молодшому лейтенанту міліції Данильцю удар

трубою по голові, розірвав йому формену сорочку, після чого до нього було застосовано спецзасоби.

Завдання № 5

Зимін зі своєю знайомою Каковихіною на березі озера розпивали спиртні напої. Сп'янівши, Зимін почав нецензурно лаятися у присутності багатьох відпочиваючих, в тому числі дітей. На зауваження Кушніра Зимін відповів лайкою на його адресу, а потім з порожньою пляшкою попрямував до нього. Однак Каковихіна утихомирила Зиміна, вони забрали свої речі і пішли. Та пройшовши метрів 50, Зимін підняв із землі дві порожні пляшки, ударом одна об одну розбив їх і з шийками пляшок пішов до Кушніра. Під час бійки, коли вони опинилися у воді, Зимін шийкою пляшки, що була у правій руці, ударив Кушніра у праву половину грудної клітки, порізавши праве передпліччя, чим заподіяв легке тілесне ушкодження з короткочасним розладом здоров'я.

Завдання № 6

Пахольчук та Солтис, працюючи каменотесами на цвинтарі, укладали з різними особами угоди про виготовлення і встановлення пам'ятників і хрестів на могилах похованих там городян. Ці пам'ятники і хрести вони знімали з інших могил, знищували на них старі написи та наносили нові.

Завдання № 7

15-річна Синиця півроку зустрічалася із раніше судимим за злісне хуліганство Сисоевим, старшим за неї на вісім років, не відмовлялася від пригощань спиртними напоями, вступала з ним у статеві зносини. Коли Сисоев попросив її викликати із квартири його знайомого, вона пішла до того і, виявивши незамкненими двері, увійшла до помешкання. Побачивши, що господарі сплять, Синиця взяла з полицки трюмо золоту каблучку, про що розказала

згодом Сисоєву. За пропозицією останнього каблучку було продано, а гроші витрачено на спиртне.

Завдання № 8

Пижук біля готелю “Монарх” зустрів його мешканців і пропонував за плату вступити у статевий контакт з жінками або чоловіками у нього на квартирі. Сексуальні послуги приїжджим надавали 15-річні Оля та Вадим, яких він залучив до свого “бізнесу”.

ТЕСТИ

1. Злочин, передбачений ст.293 КК України “Грубе порушення громадського порядку”, за моментом закінчення належить до злочинів:

- а) із матеріальним складом;
- б) із формальним складом;
- в) із усіченим складом.

2. Організація масових заворушень, згідно диспозиції ст.294 КК України “Масові заворушення”, супроводжується:

- а) насильством над особою;
- б) погромами;
- в) підпалами;
- г) вибухами;
- д) знищенням майна;
- е) захопленням будівель чи споруд;
- є) опором представникам влади із застосуванням зброї;
- ж) всі відповіді є правильними.

3. Додатковим факультативним об’єктом злочину, передбаченого ст.296 КК України “Хуліганство”, можуть виступати:

- а) життя і здоров’я особи;
- б) здоров’я особи;
- в) авторитет органів державної влади;

- г) громадська безпека;
- д) відносини власності;
- е) всі відповіді є правильними.

4. До особливо кваліфікованих видів хуліганства (ст.296 КК України), відносяться:

- а) вчинення його особою, раніше судимою за хуліганство;
- б) хуліганство, пов'язане з опором представникові влади чи громадсь-кості;
- в) хуліганство, пов'язане з опором громадянам, які припиняли хуліганські дії;
- г) вчинення його із застосуванням вогнепальної чи холодної зброї;
- д) вчинення його із використанням предмета, спеціально пристосо-ваного для нанесення тілесних ушкоджень;
- е) всі відповіді є правильними.

5. Суб'єктом хуліганства (ст.296 КК України) є особа, яка:

- а) досягла 14-річного віку;
- б) досягла 16-річного віку;
- в) досягла віку 18 років.

6. Предметами злочину, передбаченого ст.297 КК України “Наруга над могилою”, є:

- а) могила;
- б) стародавнє поховання-могила;
- в) труп;
- г) урна з прахом;
- д) предмети, що знаходяться в місці поховання або на трупі;
- е) пам'ятні знаки, що знаходяться на могилі;
- є) всі відповіді є правильними.

7. Об'єктивна сторона складу злочину, передбаченого ст.300 КК України “Ввезення,

виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості”, може полягати у їх:

- а) ввезенні в Україну;
- б) виготовленні;
- в) купівлі;
- г) зберіганні;
- д) перевезенні;
- е) іншому переміщенні;
- є) збуті;
- ж) розповсюдженні;
- з) примушуванні до участі у створенні;

8. Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність (ст. 304 КК України), є закінченим злочином з моменту:

- а) з моменту впливу на неповнолітнього для залучення його в антигромадську діяльність;
- б) вчинення неповнолітнім будь-якого злочину;
- в) вчинення неповнолітнім будь-якого злочину або правопорушення;
- г) вчинення неповнолітнім будь-якого злочину, правопорушення або антигромадських дій.

Методичні вказівки

Вивчаючи тему “Злочини проти громадського порядку та моральності”, студенти повинні: знати, що таке “громадський порядок”, “моральність”, “мораль”; які моральні засади суспільства виступають у якості безпосередніх об’єктів злочинів даної групи; володіти інформацією про речі матеріального світу, які можуть виступати в якості предметів злочинів проти громадського порядку та моральності; вміти охарактеризувати об’єктивно-суб’єктивні елементи основних складів злочинів цієї групи; бути готовими при дачі відповіді до

посилань на чинне кримінальне законодавство України і інші нормативно-правові акти, що стосуються теми.

Рекомендовані джерела до теми:

1. Кримінальний кодекс України від 5.04.2001р. №2341-III // ВВРУ. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.

2. Про Національний архівний фонд і архівні установи: Закон України від 24.12.1993р. // ВВРУ. – 1994. – № 15. – Ст. 86.

3. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 8.06.2000р. // ВВРУ. – 2000. – №39. – Ст.333.

4. Про охорону археологічної спадщини: Закон України від 18.03.2004р. // ВВРУ. – 2004. – №26. – Ст.361.

5. Положення про Державний реєстр національно-культурної спадщини, затверджене постановою Кабінету Міністрів України №466 від 12.08.1992р. // www.rada.gov.ua

6. Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність: Постанова Пленуму Верховного Суду України №2 від 27.02.2004р. // www.rada.gov.ua

7. Про судову практику в справах про хуліганство: Постанова Пленуму Верховного Суду України №10 від 22.12.2006р. // www.rada.gov.ua

8. Берзін П.С. Поняття “застосування зброї” у кваліфікації насильницьких злочинів // Весы Фемиды. – 2000. – №1. – С.35-39.

9. Берзін П.С. Поняття “застосування предметів, спеціально пристосованих для нанесення тілесних ушкоджень” у кваліфікації особливо злісного хуліганства // Весы Фемиды. – 2000. – №4. – С.32-38.

10. Гальченко Ф., Матышевский П., Яценко С. Квалификация хулиганства // Советская юстиция. – 1972. – №13. – С.8-9.

11. Даньшин И.Н. Уголовно-правовая охрана общественного порядка. – М.: Юрид. лит., 1973. – 200 с.

12. Дешков С.Ф. Англо-американське законодавство щодо злочинів проти моральності // Придніпровський науковий вісник. – 1997. – №9. – С. 37-44.

13. Дудоров О. Порнографія і кримінальний закон: питання кваліфікації, проблеми вдосконалення законодавства // Юридичний вісник України. – 2000. – № 49. – С.8-10.

14. Кримінальне право України: Особлива частина. Підручник // Ю.В. Александров, В.І. Антипов і ін.; відпов. ред. В.І. Шакур. – К.: НАВСУ – Правові джерела, 1998. – 894с.

15. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник. (Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.) / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К.: Юридична думка, 2004. – 656 с.

16. Мамалуй А.А. Некоторые вопросы ответственности за вовлечение несовершеннолетних в преступную и иную антиобщественную деятельность // Проблемы законности. – 1999. – Вып. 37. – С. 193-196.

17. Піщенко Г. Правові аспекти та відмінні особливості кримінально- караного хуліганства // Право України. – 1997. – №2. – С.67-69.

18. Піщенко Г. Кваліфікуючі ознаки хуліганства: проблеми та їх вирішення // Право України. – 1997. – №37. – С.53-55.

19. Піщенко Г. Деякі закономірності хуліганства та його профілактика // Право України. – 1998. – №1. – С.124-125.

20. Піщенко Г. Відмежування хуліганства від суміжних злочинів і його адміністративного делікту // Право України. – 1999. – №3. – С. 50-55.

21. Проституция и преступность // отв. ред. И.К. Шмаров. – М.: Юрид. лит., 1991. – 303с.

22. Ягодинський В. Удосконалювати організацію боротьби з втягненням неповнолітніх у злочинну діяльність // Право України. – 2000. – №3. – С. 100-102.

23. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: Учебник / Отв. редактор Е.Л. Стрельцов. – Х.: „Одиссей”, 2006. – 720 с.

24. Фетисенко К., Бантишев О. Відповідальність за виготовлення або поширення творів, що пропагують культ насильства і жорстокості // Радянське право. – 1987. – №8. – С.37-39.

25. Яценко С. Кримінально-правова охорона пам'яток культури // Радянське право. – 1976. – №4. – С.50-53.

Тема № 13. Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення
Семінарське заняття 4 год.

1. Поняття, кримінально-правова характеристика та види злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення.

2. Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

- Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Поняття, склад і види цього злочину.

- Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем. Поняття, склад і види цього злочину.

- Посів або вирощування снотворного маку чи конопель. Поняття, склад і види цього злочину.

- Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів. Поняття, склад і види цього злочину.

- Організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Поняття, склад і види цього злочину.

3. Інші злочини, що посягають на здоров'я населення.

- Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пере-силання, зберігання з метою збуту або збут отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів. Поняття, склад і види цього злочину.

- Схиляння неповнолітніх до вживання одурманюючих засобів. Поняття і склад цього злочину.

- Заготівля, перероблення або збут радіоактивно забруднених продуктів харчування чи іншої продукції. Поняття, склад і види цього злочину.

Практичне заняття

4 год.

Завдання № 1

Пелеха, виїжджаючи за кордон, обладнав у каблук свого черевики спеціальний тайник, куди сховав 120 г порошкоподібного наркотичного засобу. В ході його особистого огляду в аеропорту заховану речовину було знайдено.

Завдання № 2

Студент хімічного факультету одного з українських вузів Коморний прочитав у засобах масової інформації про наркотик “Білий китаєць”, який можна було виготовити із підручних засобів, та вирішив на практиці перевірити свої знання у області хімії. В результаті дослідів у своїй квартирі Коморному вдалося виробити 270 г синтетичного наркотику, про що стало відомо його знайомому Елерту, який був членом одного із злочинних угруповань міста. Керівник угруповання Василенко через Елерта став схилити Коморного до постійного виробництва “Білого китаєця” та продажу наркотику йому. Коморний відмовився, але під впливом погроз змушений був передати Елерту 270 виробленого порошку. При передачі Елертом наркотику Василенку обох було затримано працівниками міліції.

Завдання № 3

Під час особистого обшуку затриманого за хуліганство Ісакова у нього було знайдено порошкоподібну речовину, схожу на наркотичний засіб. З висновку експерта, надана йому для дослідження речовина виявилася синтетичного походження і наділена усіма ознаками наркотичної речовини, проте вона поки не є включеною до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і їх прекурсорів, а тому може бути визнана лише аналогом.

Завдання № 4

Рибчинський та Синенко на городі у Туп’яка вночі зрізали недозрілі головки маку на площі 20 м², зібрали з них сік, яким просочили марлеві бинти.

Завдання № 5

Сержант Белів у присутності рядових Кайкана та Нікітіна куриєв гашиш, всіляко демонстрував отримване від цього задоволення, після чого запропонував спробувати

наркотик. Кайкан відмовився, а Нікітін погодився і вжив отриманий гашиш. У стані наркотичної ейфорії Белів і Нікітін побили Кайкана, заподіявши його здоров'ю шкоду середньої тяжкості. Після цього вони намагалися відібрати зброю у вартового, однак інші солдати їм не дали цього зробити. Прийшовши до тями, Белів і Нікітін не змогли згадати, що вони робили.

Завдання № 6

Скрипничук на базарі купив у невстановленої слідством особи 2,4 кг макової соломи, яку приніс додому, подрібнив і шляхом хімічної обробки одержав екстракційний опій, який потім вживав. Згодом він продав 5 доз екстракційного опію знайомому Тарнавському.

Завдання № 7

Бутенко страждав на наркоманію, був на обліку. Знаходячись у стані морфійної абстиненції, він зайшов до приміщення станції “Швидкої допомоги” і, скориставшись тим, що у порушення службової інструкції речовини групи “А” зберігалися не у сейфі, а у шафі разом з препаратами групи “Б” і іншими медикаментами, відімкнув її та взяв звідти 10 ампул омнапону ємкістю по 2 мл кожна.

Завдання № 8

Орехов, відбуваючи покарання у виправній колонії, домовився із вільнонайманим працівником Корендовичем, який мав доступ у колонію, про придбання на волі та збут у колонії етамінал-натрію. Корендович звернувся до завідувача аптеки Турчина, який без рецепта на червоному бланку відпустив Корендовичу 90 конвалюот етамінал-натрію. Корендович передав їх у зоні колонії Орехову, який за гроші збув “товар” ув'язненому Вінтоняку. Той не лише сам вживав етамінал-натрій, а й давав його іншим ув'язненим. Від надмірного вживання цього препарату, перебуваючи під його сильною дією, Вінтоняк спричинив собі тяжкі тілесні ушкодження.

Завдання № 9

Коломієць, громадянин України, на території Чуйської долини (Казахстан) зібрав мішок стебел, листя та насіння коноплі, привіз їх у Чимкент, де через кілька днів приготував із привезеного 175 г гашишу, 1,5 кг марихуани та 430 г сировини для виготовлення гашишу. Усе це він привіз до Запоріжжя з метою збуту, але був затриманий.

Завдання № 10

Димов на базарі купив у незнайомого йому раніше Вайнера 30 пігулок діазепаму (по 0,1 г) для власного споживання. Споживаючи куплене, Димов з'ясував, що половина придбаного була пігулками аспірину.

Завдання № 11

Калинчук з метою придбання 0,05 кг ефедрину підробив відповідний документ і, отримавши його, згодом використав для виготовлення метамфетаміну, який збував знайомим.

Завдання № 12

Медсестра лікарні Казарцева впродовж двох місяців систематично займалася підробленням рецептів на препарати, що містять наркотичні засоби, які продавала своєму знайомому Нижнику. Нижник за цими рецептами скуповував в аптеках міста наркотики для особистого споживання. Крім того, Казарцева за підробленим нею рецептом придбала дві упаковки наркотиковмісного лікарського засобу та передала їх хворій Засипко.

Завдання № 13

Маслак в один день з проміжком у три години двічі надав Поміркованому приміщення для виготовлення і споживання наркотиків. Це була квартира, яку Маслак винаймав у Стадницької для тимчасового проживання.

Завдання № 14

Судово-медичною експертизою, проведеною у зв'язку із раптовою смертю Панової, було встановлено, що смерть

настала внаслідок одноразового вживання великої кількості люміналу. У ході подальшого досудового слідства було з'ясовано, що люмінал для Панової придбала її знайома Мартиненко у фармацевта Рихлюка. Останній пояснив, що в аптеці був відсутній суворий облік відпуску цих ліків і це дозволяло йому задовольняти прохання його знайомої Мартиненко.

ТЕСТИ

1. Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст.305 КК України) відрізняється від незаконного перевезення й пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст.307 КК України) за:

- а) місцем вчинення злочину;
- б) способом вчинення злочину;
- в) характеристиками психічного ставлення злочинця (вини) до вчиню-ваного злочину;
- г) моментом закінчення злочину;
- д) обстановкою вчинення злочину;
- е) всі відповіді є правильними.

2. До наркотичних засобів, які виступають предметом злочинів Розділу XIII КК, не відносяться:

- а) героїн;
- б) кокаїн;
- в) канабіс;
- г) ЛСД;
- д) мескалін;
- е) макова солома;

3. До прекурсорів, які виступають предметом злочинів Розділу XIII КК, не відносяться:

- а) етиловий ефір;
- б) етиловий спирт;
- в) ацетон;

- г) ефедрин;
- д) соляна кислота;
- е) сірчана кислота;
- є) ангідрид оцтової кислоти.

4. Спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності, передбачений ст.307 КК України “Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів”, пов’язаний із наступними діями:

- а) коли особа добровільно здала вищезазначені предмети;
- б) коли особа з’явилася із зізнанням;
- в) коли особа вказала джерело придбання вищезазначених предметів;
- г) коли особа сприяла розкриттю злочинів, пов’язаних із незаконним обігом вищезазначених предметів;
- д) коли в діях особи не міститься склад іншого злочину, передбаченого нормами КК;
- е) коли добровільно особа відшкодувала завдані нею збитки.

5. Способами вчинення злочину, передбаченого ст.308 КК України “Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем”, не являються їх:

- а) викрадення (крадіжка, грабїж);
- б) привласнення;
- в) вимагання;
- г) заволодіння шляхом шахрайства;
- д) заволодіння шляхом зловживання службовою особою своїм службово-вим становищем;
- е) викрадення (розбїй).

6. За незаконне введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст.314 КК України) кримінальна відповідальність настає з:

- а) 14-річного віку;
- б) 16-річного віку;
- в) 18-річного віку.

7. Суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ст.319 КК України “Незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин”, характеризується:

- а) прямим умислом;
- б) умислом;
- в) прямим умислом і метою спричинення тяжких наслідків;
- г) прямим умислом і корисливим мотивом;
- д) умислом і корисливим мотивом;
- е) прямим умислом, корисливим мотивом чи іншими особистими інтересами;
- є) умислом, корисливим мотивом чи іншими особистими інтересами.

8. Відмінність ст.322 КК України “Незаконна організація або утримання місць для вживання одурманюючих засобів” і ст.317 КК України “Організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів” проявляється через:

- а) мету організації такого роду місць;
- б) предмет цих злочинів;
- в) мету, яку переслідує вживання вищеназваних засобів;
- г) кваліфікуючі ознаки цих складів злочинів;
- д) особливості суб'єктивної сторони цих складів злочинів.

9. Вкажіть, що не належить до допінгу (ст.323 КК України “Спонування неповнолітніх до застосування допінгу”):

- а) стимулятори;
- б) анаболічні стероїди;
- в) діуретики;
- г) пептидні та глікопротеїнові гормони та аналоги;
- д) фармакологічна маніпуляція;
- е) наркотики;
- є) кров’яний допінг;
- ж) все вищеперелічене слід розглядати як допінг.

10. Заготівля, перероблення або збут радіоактивно забруднених продуктів харчування чи іншої продукції (ч.1 ст.327 КК України) вважається закінченим з моменту:

- а) заготівлі, перероблення з метою збуту або збуту радіоактивно забруднених продуктів харчування чи іншої продукції;
- б) створення загрози загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків;
- в) заподіяння шкоди здоров’ю потерпілому;
- г) створення загрози загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяння шкоди здоров’ю.

Методичні вказівки

Вивчаючи тему “Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров’я населення”, студенти повинні: знати, що таке “наркотичні засоби”, “психотропні речовини”, “їх аналоги”, “прекуртори”, та які із їх видів є найбільш поширеними на території України; в чому полягає суспільна небезпечність “наркоманії”; володіти інформацією про родовий об’єкт цих злочинів, їх класифікацію в залежності від безпосередніх об’єктів;

вміти охарактеризувати об'єктивно-суб'єктивні елементи основних складів злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення; бути готовими при дачі відповіді до посилань на чинне кримінальне законодавство України і інші нормативно-правові акти, що стосуються цієї теми.

Рекомендовані джерела до теми:

1. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними: Закон України від 15.02.1995р. // Закони України. – К., 1997. – Т.8. – С. 128-136.

2. Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів: Закон України від 15.02.1995р. // ВВРУ. – 1995. – № 10. – Ст. 60.

3. Про поводження з радіоактивними відходами: Закон України від 30.06.1995р. // ВВРУ. – 1995. – № 27. – Ст. 198.

4. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.1993р. // ВВРУ. – 1993. – № 35. – Ст. 358.

5. Угода про співробітництво в боротьбі з незаконним обігом наркотиків та організованою злочинністю про співробітництво між Міністерством внутрішніх справ України та Федеральним міністром внутрішніх справ Австрійської Республіки в боротьбі з незаконним обігом наркотиків та організованою злочинністю від 08.09.1992р. // www.rada.gov.ua

6. Перелік наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: Постанова Кабінету Міністрів України №770 від 06.05.2000р. // Офіційний вісник України. – 2000. – №19. – Ст.789.

7. Порядок провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у лікувально-профілактичних закладах і установах: Постанова Кабінету Міністрів України №106 від 07.02.2001р. // Офіційний вісник України. – 2001. – №6. – Ст.226.

8. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів та зловживанню ними: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.1995р. // www.rada.gov.ua

9. Про перелік видів сировини, матеріалів, обладнання і технологій, що можуть використовуватися для створення зброї, військової спеціальної техніки, вивезення яких за межі України може здійснюватись за спеціальним дозволом органів: Постанова Кабінету Міністрів України №159 від 4.03.1993р. // www.rada.gov.ua

10. Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: Постанова Пленуму Верховного Суду України №4 від 26.04.2002. // www.rada.gov.ua

11. Глушков В.А. Ответственность за преступления в области здравоохранения. – К.: Вища школа, 1987. – С.145-161.

12. Козаченко О. Кількісні і якісні параметри предмета наркотизму // Підприємництво, господарство і право. – 2001. – №5. – С.91-93.

13. Коржанський М.Й. Кримінальне право України. Особлива частина. – К.: Генеза, 1998. – С. 509-532.

14. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник. (Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.) / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К.: Юридична думка, 2004. – 656 с.

15. Мирошниченко Н.А, Музика А.А. Уголовно-правовая борьба с наркоманией. – К., 1988.

16. Музыка А.А. Відповідальність за злочини у сфері обігу наркотичних засобів. – К.: Логос, 1998. – 324 с.

17. Никифорович И.А. Уголовная ответственность за незаконный оборот наркотических средств. – Харьков, 1994.

18. Селіванов М.П., Хруппа М.С. Антинаркотичне законодавство України. – К., 1997.

19. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: Учебник / Отв. редактор Е.Л. Стрельцов. – Х.: “Одиссей”, 2006. – 720 с.

20. Фесенко Є.В. Кримінально-правовий захист здоров'я населення (коментар законодавства та судової практики). – К.: Істина, 2001. – 192 с.

Тема № 14. Злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації

Семінарське і практичне заняття 2 год.

1. Поняття, кримінально-правова характеристика та види злочинів у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації.

2. Злочини у сфері охорони державної таємниці і конфіденційної інформації, яка є власністю держави.

- Розголошення державної таємниці. Поняття, склад і види цього злочину.

- Втрата документів, що містять державну таємницю. Поняття, склад і види цього злочину.

- Передача або збирання відомостей, що становлять конфіденційну інформацію, яка є власністю держави. Поняття, склад і види цього злочину.

3. Злочини у сфері недоторканності державного кордону України і безпеки міжнародних польотів.

- Незаконне переправлення осіб через державний кордон України. Поняття, склад і види цього злочину.

4. Злочини у сфері забезпечення призову і мобілізації, а також військового обліку і підготовки військовозобов'язаних.

- Ухилення від призову на строкову військову службу. Поняття і склад цього злочину.

- Ухилення від призову за мобілізацією. Поняття і склад цього злочину.

5. Злочини у сфері забезпечення встановленого порядку здійснення між народних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю.

- Порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю. Поняття, склад і види цього злочину.

Завдання № 1

Головний інженер військового заводу Дорошенко, не встигнувши на роботі вивчити матеріали, пов'язані із виробництвом нових видів артилерійського озброєння, взяв їх додому. Коли він знайомився з матеріалами, до його кімнати зайшов співробітник інституту Марусин, що проживав по сусідству. Дорошенко залишив матеріали на столі, прикривши їх газетою. Під час бесіди йому зателефонували, і він вийшов з кімнати. Марусин зазирнув у документи, що лежали під газетою, та протягом 10-12 хвилин знайомився з їх змістом. Дізнавшись такого роду інформацію, він, перебуваючи за декілька днів на рибалці, повідомив її в розмові своїм знайомим Скрябіну і Тереннику.

Завдання № 2

Пілоти пасажирського літака, виконуючи рейс поблизу державного кордону, відхилилися від курсу, перетнули кордон і заглибилися у повітряний простір

суміжної держави на 25 кілометрів. Літак, під загрозою застосування зброї з боку військ ПВО, був змушений здійснити посадку, після чого з'ясувалося, що причина того, що сталося, – необачність пілотів.

Завдання № 3

Посилаючись на свої релігійні переконання, Колодюк ухилявся від чергового призову на дійсну військову службу, за що був притягнутий до кримінальної відповідальності і засуджений. У апеляції він просив скасувати вирок суду, оскільки його релігійні переконання не дозволяють йому брати до рук зброї.

Завдання № 4

Військовозобов'язаний Пославський одержав повідомлення від райвійськкомату про явку на збірний пункт для відправлення до військової частини на навчальні збори. Пославський прийшов до контори сільськогосподарського кооперативу, щоб разом з іншими військово-зобов'язаними їхати машиною до райцентру. Тут він дізнався, що інші були повідомлені про збори за тиждень, а він – того дня. Односельці почали сміятися, що його не було в списках, а він іде за когось іншого. Пославський вирішив не їхати і пішов додому. Автомашина з іншими військово-зобов'язаними поїхала до райвійськкомату без Пославського.

Завдання № 5

Мешканець одного із районів Закарпатської області Ступар пристав на пропозицію свого знайомого ще з часів військової служби Тер-Саакяна зайнятися переміщенням через державний кордон України нелегальних мігрантів із країни Близького Сходу та Азії, які мали намір потрапити до Західної Європи. Тер-Саакян повинен був підшукувати потенційних “клієнтів”, а Ступар, використовуючи свої знання гірських маршрутів прикордонних районів, переправляти їх через кордон.

Суттєву допомогу Ступарю надав син близької знайомої Яхимович, що проживав біля самого кордону та повідомляв дані про час і маршрути руху прикордонників, місце розташування їх стаціонарних постів. При переправленні 12 громадян Афганістану Ступар був затриманий.

Завдання № 6

Цебрин, не бажаючи служити у Збройних силах України, звернувся до знайомого лікаря Коропа з проханням дати пораду, як на військово-медичній комісії симулювати повну глухоту. Слідуючи порадам Коропа, Цебрин перед проходженням комісії звертався зі скаргами на свій слух до отоларинголога районної поліклініки Слижука, а потім на військово-медичній комісії симулював повну глухоту, але був викритий.

ТЕСТИ

1. Відмежування злочинів, передбачених ст.328 КК України “Розголошення державної таємниці” та ст.111 КК України “Державна зрада”, проводиться:

- а) за змістом безпосереднього об’єкта злочину;
- б) за характеристиками об’єктивної сторони складу злочину;
- в) за суб’єктом злочину ;
- г) за змістом умислу винної особи.

2. З суб’єктивної сторони склад злочину, передбачений ст.328 КК України “Розголошення державної таємниці”, характеризується:

- а) умисною формою вини (прямий чи непрямий умисел);
- б) виною у формі прямого умислу;
- в) виною у формі необережності (злочинна самовпевненість):

г) виною у формі необережності (злочинна недбалість);

д) всі відповіді є правильними.

3. Злочин, передбачений ст.329 КК України “Втрата документів, що містять державну таємницю”, вважається закінченим з моменту:

а) втрати документів і подальшого ознайомлення з їх змістом сторонніми особами;

б) втрати документів незалежно від того, чи знайомилися з їх змістом сторонні особи.

4. Конфіденційною інформацією, яка є предметом злочину, передбаченого ст.330 КК України, може визнаватися інформація, яка:

а) не є інформацією, яка становить державну, комерційну або іншу таємницю, що охороняється нормами КК;

б) не є відкритою інформацією, загальнодоступність якої охороняється законодавством України;

в) є такою, що являє певну цінність та її передавання іноземним юридичним чи фізичним особам може завдати шкоди державі;

г) є інформацією, порядок обігу та захисту якої визначено відповідними державними органами;

д) закріплена на матеріальному носіїві інформації у письмовій, аудіовізуальній, електронній чи іншій формі;

е) відповідає усім вищезазначеним ознакам.

5. З об’єктивної сторони склад злочину, передбачений ст.332 КК України “Незаконне переправлення осіб через державний кордон України”, проявляється через наступні дії:

а) організацію незаконного переправлення осіб через державний кордон України;

б) фінансування діяльності з переправлення осіб через державний кордон України;

в) керівництво незаконним переправленням осіб через державний кордон України;

г) сприяння незаконному переправленню осіб через державний кордон України, наданням засобів чи усуненням перешкод;

д) сприяння незаконному переправленню осіб через державний кордон України порадами чи вказівками;

6. Суб'єктом злочину, передбаченого ст.335 КК України “Ухилення від призову на строкову військову службу”, не є:

а) особи, які не досягли 18-річного віку;

б) особи, які досягли 25-річного віку;

в) офіцери, які призиваються із запасу;

г) призовники;

д) особи, засуджені до позбавлення волі за вчинення тяжких злочинів;

е) особи, які мають духовний сан;

є) особи, які пройшли військову службу в інших державах.

Методичні вказівки

Вивчаючи тему “Злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації”, студенти повинні: знати, що виступає в якості родового об'єкту цієї групи злочинів; володіти інформацією про відомості, які можуть бути предметом такого роду протиправних діянь: “відомості, що становлять державну таємницю”, “відомості, що становлять конфіденційну інформацію”; вміти відмежовувати злочини цієї групи від схожих їм адміністративних правопорушень; вміти охарактеризувати об'єктивно-суб'єктивні елементи основних складів злочинів у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації; бути готовими при дачі відповіді до

посилань на чинне кримінальне законодавство України і інші нормативно-правові акти, що стосуються цієї теми.

Рекомендовані джерела до теми:

1. Конституція України від 28.06.1996р. // ВВРУ. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Митний кодекс України від 11.07.2002р. № 92-IV // ВВРУ. – 2002. – № 38-39. – Ст. 288.
3. Повітряний кодекс України від 4.05.1993р. № 3167-XII // ВВРУ. – 1993. – № 25. – Ст. 274.
4. Про альтернативну (невійськову) службу: Закон України від 12.12.1991р. // Основні чинні кодекси і закони України. – К.: Махаон, 2003. – С.107-109.
5. Про державний кордон: Закон України від 4.11.1991р. // ВВРУ. – 1999. – № 49. – Ст. 428.
6. Про державну таємницю: Закон України від 4.03.1998р. // ВВРУ. – 1994. – № 16. – Ст. 93.
7. Про державну прикордонну службу України: Закон України від 3.04.2003р. // ВВРУ. – 2003. – №27. – Ст.208.
8. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992р. // ВВРУ. – 1992. – № 27. – Ст. 385.
9. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10.1993р. // ВВРУ. – 1993. – № 44. – Ст. 416.
10. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003р. // ВВРУ. – 2003. – №39. Ст.351.
11. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України: Закон України від 21.01.1994р. // ВВРУ. – 1994. – № 18. – Ст. 101.
12. Дудоров О. Контрабанда: кримінально-правова характеристика, шляхи вдосконалення законодавства // Юридичний вісник України. – 1999. – 7-13 січня.

13. Дьяков С.В. Ответственность за государственные преступления. – М.: Юридическая литература, 1998. – С. 118-146.
14. Кримінальне право України: Особлива частина // За ред. Матишевського П.С. – К.: Юрінком Інтер, 1999. – С. 78-96.
15. Кримінальне право: Особлива частина. Підручник. Ю.В. Александров, В.І. Антипов, М.Б. Володько та ін. // К.: НАВСУ – Правові джерела, 1998. – 894 с.
16. Кузьменко В.П. Контрабанда – завжди злочин // Урядовий кур'єр – 12 листопада 1998р.
17. Максименко О. Последствия нарушения таможенных правил // Бизнес информ. – 1998. – №6. – С.24.
18. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник. (Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.) / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К.: Юридична думка, 2004. – 656 с.
19. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: Учебник / Отв. редактор Е.Л. Стрельцов. – Х.: “Одиссей”, 2006. – 720 с.

Тема № 15. Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян

Семінарське і практичне заняття 2 год.

1. Поняття, кримінально-правова характеристика та види злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян.
2. Злочини у сфері використання державних символів.
- Наруга над державними символами. Поняття, склад і види цього злочину.
3. Злочини, пов'язані з перешкоджанням діяльності організацій та об'єднань громадян.

- Захоплення державних або громадських будівель чи споруд. Поняття і склад цього злочину.

4. Злочини проти представників влади, органів місцевого самоврядування, працівників правоохоронних органів, членів громадських формувань.

- Опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві. Поняття, склад і види цього злочину.

- Погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу. Поняття, склад і види цього злочину.

5. Злочини у сфері використання документів і засобів отримання інформації.

- Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збут, використання підроблених документів. Поняття, склад і види цього злочину.

6. Інші злочини проти авторитету держави, органів місцевого самоврядування та діяльності об'єднань громадян.

- Самоправство. Поняття і склад цього злочину.

Завдання № 1

Василенко, не маючи водійських прав і перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, роз'їжджав по селу на мотоциклі. Старшина міліції Динька запропонував йому пройти разом з ним у відділення міліції, однак той відмовився. Коли на місце події прибув державтоінспектор Михайличенко, Василенка із застосуванням сили було доставлено до пункту швидкої допомоги для медичного освідування. Там він не давав можливості для огляду, чинив опір медичному персоналу, а Диньці декілька разів наніс удари по обличчю.

Завдання № 2

Ролюк, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, вступив у конфлікт з працівниками міліції через затримання останніми його брата, який вчинив дрібне хуліганство. При спробі доставити його у пункт охорони правопорядку Ролюк упивався, хапався за паркан, а також завдав кілька ударів працівникам міліції Усатому та Посохову, спричинивши останньому легкі тілесні ушкодження, які не потягли розладу здоров'я.

Завдання № 3

Поспелов на подвір'ї будинку, де проживав, посварився із дружиною та її родичем Калієм. Сварка переросла у бійку. На прохання сусідів на місце події прибув Реміцький, що мешкав неподалік та на добровільних засадах перебував у складі формування з охорони громадського порядку. Реміцький показав посвідчення та запропонував Поспелову пройти з ним до відділення міліції. У відповідь на це Поспелов, не бажаючи виконати цю вимогу, схопив сікач і вдарив ним Реміцького по голові, спричинивши тяжке тілесне ушкодження, небезпечне для життя потерпілого.

Завдання № 4

Стружко займався підробленням і збутом грошей, документів. Після порушення кримінальної справи до Стружко було застосовано запобіжний захід – взяття під варту. Під час допиту Стружко порвав протокол допиту, ображав слідчого, погрожував спалити його будинок.

Завдання № 5

Немцов, Рекечук і Сливко, розбивши вікно, проникли вночі до будівлі обласного суду. Взявши ключі, які були на прохідній, вони відкрили кабінет судді Потапової, із сейфу якої викрали дев'ять томів кримінальних справ. Шість томів були заведені на групу осіб, яких обвинувачували у вчиненні розкрадань у особливо великих розмірах та дачу

хабарів. Три томи містили відомості про осіб, які вчинили ряд заволодінь майном шляхом шахрайства. Зловмисники також привласнили 4 паспорти обвинувачуваних.

Завдання № 6

Корюшко підробив посвідчення слідчого та постанову про проведення обшуку і разом із своїми приятелями Співаком та Хоменко, які грали роль “понятих”, прийшов на квартиру приватного бізнесмена Капітанця. У процесі “обшуку” було вилучено гроші готівкою – 40 тис. доларів США, 14 тис. грн., а також золоті речі (ланцюжки, браслети, персні, годинник).

Завдання № 7

Кулаков без рішення виконкому сільради і технічної документації почав будівництво житлового будинку на своїй присадибній ділянці. 13 травня сільський голова усно попередив Кулакова про недопустимість будівництва, а 27 травня адмінкомісія при виконкомі сільради оштрафувала його та запропонувала припинити будівництво. Однак Кулаков продовжував спорудження будинку, про що у вересні того ж року було складено акт.

ТЕСТИ

1. Предметом злочину, передбаченого ст.338 КК України “Наруга над державними символами”, можуть виступати:

- а) Державний Прапор України;
- б) Державний Герб України;
- в) Державний Гімн України;
- г) прапор чи гімн іноземної держави;
- д) прапори і герби міжнародних організацій;
- е) всі відповіді є правильними.

2. Потерпілими від злочину, передбаченого ст.342 КК України “Опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, члену громадського

формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві”, можуть бути:

- а) народні депутати України;
- б) судді;
- в) працівники прокуратури;
- г) працівники міліції;
- д) лісничі;
- е) військові коменданти;
- є) працівники рибоохорони;
- ж) всі відповіді є правильними.

3. Об’єктивна сторона складу злочину, передбаченого ст.345 КК України “Погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу”, може бути виражена у:

- а) погрозі;
- б) заподіянні побоїв;
- в) спричиненні легких, середньої тяжкості чи тяжких тілесних ушкоджень;
- г) заподіянні смерті;
- д) мордуванні потерпілого;
- е) всі відповіді є правильними.

4. Злочин, передбачений ст.347 КК України “Умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу”, належить до:

- а) злочинів із матеріальним складом;
- б) злочинів із формальним складом;
- в) злочинів з усіченим складом.

5. Злочин, передбачений ст.348 КК України “Посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця”, вважається закінченим з моменту:

- а) вбивства зазначених осіб;
- б) замаху на їх життя;
- в) спричинення середньої тяжкості чи тяжких тілесних ушкоджень;
- г) всі відповіді є правильними.

6. Злочин, передбачений ст.349 КК України “Захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника”, можна відмежувати від злочину, передбаченого ст.147 КК України “Захоплення заручників” за:

- а) основним безпосереднім об’єктом;
- б) об’єктивною стороною складу злочину;
- в) характеристиками суб’єкта злочину;
- г) колом осіб, які можуть бути адресатами висунутих злочинцем протиправних вимог вчинити чи утриматися від вчинення будь-якої дії;
- д) кваліфікуючими склад злочину ознаками.

7. Об’єктивна сторона складу злочину, передбаченого ст.351 КК України “Перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради”, може виражатися у наступних формах:

- а) невиконанні законних вимог народного депутата України чи депутата місцевої ради;
- б) створенні штучних перешкод у їх роботі;
- в) наданні завідомо неправдивої інформації народному депутатові України чи депутату місцевої ради;
- г) ігноруванні депутатського звернення чи запиту;
- д) відмові у допущенні депутата на територію підприємства, установи, організації незалежно від форми власності;
- е) наданні недостовірної інформації комітету ВР чи тимчасовій слідчій комісії ВР;
- є) всі відповіді є правильними.

8. Злочин, передбачений ст.354 КК України “Одержання незаконної винагороди працівником державного підприємства, установи чи організації”, вважається закінченим із моменту:

- а) повного одержання винагороди у значному розмірі;
- б) повного одержання винагороди у великому розмірі;
- в) одержання винагороди до виконання винною особою певних дій із використанням свого становища;
- г) одержання винагороди після виконання винною особою певних дій із використанням свого становища;
- д) часткового одержання винагороди.

9. Предметом злочину, передбаченого ст.357 КК України “Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження”, не можуть виступати:

- а) паспорт громадянина України;
- б) трудова книжка;
- в) диплом про закінчення вищого закладу освіти;
- г) трудова книжка;
- д) паспорт громадянина іноземної держави;
- е) печатка приватного нотаріуса;
- є) всі відповіді є неправильними.

Методичні вказівки

Вивчаючи тему “Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об’єднань громадян”, студенти повинні: знати, що виступає в якості родового об’єкта цієї групи злочинів; в чому полягає їх суспільна небезпека; вміти давати характеристику об’єктивно-суб’єктивним елементам основних складів злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та

об'єднань громадян; бути готовими при дачі відповіді до посилань на чинне кримінальне законодавство України і інші нормативно-правові акти, що стосуються цієї теми.

Рекомендовані джерела до теми:

1. Конституція України від 28.06.1996р. // ВВРУ. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кримінальний кодекс України від 5.04.2001р. № 2341-III // ВВРУ. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.
3. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993р. // Законодавство України про судову і правоохоронну діяльність. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – С.139-148.
4. Про інформацію: Закон України від 2.10.1992р. // ВВРУ. – 2000. – № 47. – Ст. 213.
5. Про міліцію: Закон України від 20.12.1990р. // ВВРУ. – 1991. – № 4. – Ст. 20.
6. Про участь громадян у охороні громадського порядку і державного кордону: Закон України від 22.06.2000р. // Офіційний вісник України. – 2000. – №30. – Ст.1248.
7. Про місцеве самоврядування: Закон України від 21.05.1997р. // – Урядовий кур'єр. – 1997р. – 14 червня.
8. Про об'єднання громадян: Закон України від 16.06.1992р. // ВВРУ. – 1992. – №34. – Ст. 504.
9. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992р. // ВВРУ. – 1992. – №22. – Ст. 303.
10. Про прокуратуру: Закон України від 5.11.1991р. // ВВРУ. – 1991. – №53. – Ст. 793.
11. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992р. // ВВРУ. – 1992. – № 27.
12. Про статус народного депутата України: Закон України від 7.11.1992р. // Урядовий кур'єр. – 1997р. – 25 жовтня.

13. Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя і здоров'я, гідність і власність працівників правоохоронних органів: Постанова Пленуму Верховного Суду України №8 від 26.06.1992р. // www.rada.gov.ua

14. Андрушко П.П. Коментар до ст.357 КК України // Офіційний вісник України. – 2001. – 10-16 листопада.

15. Андрушко П.П. Коментар до ст.358 КК України // Нотаріат для Вас. – 2002. – №3. – С.10-15.

16. Бажанов М.І. Злочини проти порядку управління. – Харків, 1971. – 75с.

17. Єлізаров П.С. Відповідальність за посягання на працівників міліції, що охороняють громадський порядок. – К., 1973. – 80с.

18. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник. (Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.) / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К.: Юридична думка, 2004. – 656 с.

19. Осадчий М. Про зміст насильства в злочинах проти правоохоронної діяльності // Право України. – 1999. – № 6. – С.109-112.

20. Осадчий В.І. Кримінально-правовий захист правоохоронної діяльності. – К.: Атіка, 2004. – 336 с.

21. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: Учебник / Отв. редактор Е.Л. Стрельцов. – Х.: “Одиссей”, 2006. – 720 с.

22. Яценко С.С. Законодавство про охорону життя працівників міліції і народних дружинників // Проблеми правознавства. – 1966. – Вип.5. – С.115-123.

**Тема № 16. Злочини у сфері використання
електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів),
систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку**

Семінарське заняття

2 год.

1. Поняття, кримінально-правова характеристика та види злочинів у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку.

2. Злочини проти встановленого порядку функціонування та експлуатації електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку.

- Несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку. Поняття, склад і види цього злочину.

- Створення з метою використання, розповсюдження або збуту шкідливих програмних чи технічних засобів, а також їх розповсюдження або збут. Поняття, склад і види цього злочину.

- Порушення правил експлуатації електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку або порядку чи правил захисту інформації, яка в них оброблюється. Поняття і склад цього злочину.

3. Злочини у сфері комп'ютерної інформації.

- Несанкціоновані збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації. Поняття, склад і види цього злочину.

Практичне заняття

2 год.

Завдання № 1

Студент технічного університету Ключко з цікавості подолав систему захисту комерційного еротичного web-сайту і розповсюдив інформацію про спосіб зламу системи захисту цього сайту в комп'ютерній мережі Internet. Там же він повідомив про зареєстрованих користувачів сайту і номери їх кредитних карт. Протягом декількох годин після скоєного сайт був підданий масовим атакам мережеских хуліганів різних країн, внаслідок чого припинив функціонування на декілька днів. Крім цього, в результаті нелегального використання кредитних карток була спричинена значна шкода їх власникам.

Завдання № 2

Керівник служби безпеки комерційного банку Терехов, використовуючи право доступу до захищеної комп'ютерної мережі банку, скопіював на носій інформації базу даних VIP-клієнтів банку, в якій містився перелік номерів їх кредитних карток. Згодом Терехов за винагороду передав скопійовану інформацію відомому йому раніше програмісту Коріну, який розповсюдив дану інформацію у системі Internet.

Завдання № 3

Оператор ЕОМ Зінін, посварившись з менеджером фірми, вирішив звільнитися, при цьому "насоливши" фірмі. З метою помсти він напередодні свого звільнення встановив на комп'ютер пароль, відомий тільки йому, і заблокував його роботу. При включенні комп'ютера новим оператором, прийнятим на роботу, він зажадав ввести пароль, оператор розгубився, і при спробі примусити працювати систему, знищив інформацію.

Завдання № 4

Менеджер Зуйкін, маючи доступ по роботі до локальної комп'ютерної мережі супермаркету "Достаток",

створив додатковий рахунок, перенастроюючи каси так, що покупки деяких товарів зараховувалися на фальшивий рахунок. Після закінчення зміни касири вилучали з виручки відповідні суми і ділили між собою та Зуйкіним. Магази́ну було завдано шкоди на 15 000 грн.

Завдання № 5

Випускник технічного вузу Карпів розробив вірусні програми, записав їх на дискети і став збувати. Йому також двічі вдалося занести вірус в комп'ютерні системи компаній, щоб потім за певну платню “полагодити” їх.

ТЕСТИ

1. Злочин, передбачений ст.361 КК України “Несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку”, належить до злочинів:

- а) із матеріальним складом;
- б) із формальним складом;
- в) із усіченим складом.

2. Предметом злочину, передбаченого ст.361-1 КК України “Створення з метою використання, розповсюдження або збуту шкідливих програмних чи технічних засобів, а також їх розповсюдження або збут”, можуть виступати:

- а) комп'ютерні віруси;
- б) програми, призначені для нейтралізації паролей;
- в) програми, які викликають тимчасовий збій у діяльності комп'ютера, автоматизованої системи, комп'ютерної мережі чи мережі електрозв'язку;
- г) програми-шпигуни, за допомогою яких здійснюється несанкціонована передача інформації стороннім особам;
- д) всі відповіді є правильними.

3. Кваліфікуючими ознаками злочину, передбаченого ст.361-1 КК України “Створення з метою використання, розповсюдження або збуту шкідливих програмних чи технічних засобів, а також їх розповсюдження або збут”, визнаються:

- а) вчинення його повторно;
- б) вчинення його за попередньою змовою групою осіб;
- в) заподіяння злочином значної шкоди;
- г) заподіяння злочином шкоди у великих розмірах;

4. Предметом злочину, передбаченого ст.361-2 КК України “Несанкціоновані збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в електронно-обчислювальних машинах (комп’ютерах), автоматизованих системах, комп’ютерних мережах або на носіях такої інформації”, не може виступати інформація:

- а) про стан довкілля;
- б) про якість харчових продуктів і предметів побуту;
- в) яка становить банківську таємницю;
- г) яка становить лікарську таємницю;
- д) про небезпечні природні явища та інші надзвичайні події, що загрожують безпеці громадян;
- е) яка становить адвокатську таємницю.

5. Об’єктивна сторона злочину, передбаченого ст.362 КК України “Несанкціоновані дії з інформацією, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп’ютерах), автоматизованих системах, комп’ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї”, може проявлятися через:

- а) зміну відповідної інформації;
- б) її знищення;
- в) її блокування;

- г) її перехоплення;
- д) її пошкодження;
- е) її перехоплення;
- є) всі відповіді є правильними.

6. Суб'єктом злочину, передбаченого ст.363 КК України “Порушення правил експлуатації електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку або порядку чи правил захисту інформації, яка в них оброблюється”, може виступати:

- а) будь-який користувач ЕОМ, АС, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку;
- б) користувач ЕОМ, АС, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку, який підтримує їх робочий стан у відповідності до своїх службових чи трудових обов'язків;
- в) користувач ЕОМ, АС, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку, який оновлює інформацію, що в них міститься на підставі відповідно укладеної угоди;
- г) користувач ЕОМ, АС, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку, який займається вдосконаленням ЕОМ, системи чи мережі та їх захистом.

Методичні вказівки

Вивчаючи тему “Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку” студенти повинні: знати, що виступає в якості родового об'єкта цієї групи злочинів; в чому полягає їх суспільна небезпека; правильно тлумачити поняття “електронно-обчислювальні машини (комп'ютери)”, “автоматизовані системи”, “комп'ютерні мережі” та “мережі електрозв'язку”; вміти давати характеристику об'єктивно-суб'єктивним елементам основних складів злочинів у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем

та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку; бути готовими при дачі відповіді до посилань на чинне кримінальне законодавство України і інші нормативно-правові акти, що стосуються цієї теми.

Рекомендовані джерела до теми:

1. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 5.07.1994р. // ВВРУ. – 1994. – № 31. – Ст. 286.

2. Положення про технічний захист інформації в Україні: Указ Президента України №1229 від 27.09.1999р. // www.rada.gov.ua

3. Андрушко П.П. Коментар до статей 361-363 КК України // Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні: Наук.-техн. збірник. – Вип. 4. – К.: Нац. техн. ун-т “КПІ”, МОН України, Департамент спец. телекомунікаційних систем та захисту інформації СБУ, 2002. – С.23-29.

4. Біленчук П.Д., Романюк Б.В., Цимбалюк В.С. та ін. Комп'ютерна злочинність: Навч. посібник. – К.: Атіка, 2002. – 240 с.

5. Вехов В.Б. Компьютерные преступления. – М., 1996. – С.6-27, 49-104.

6. Лашук Є. Інформація з обмеженим доступом як предмет злочину // Право України. – 2001. – №3. – С.75-78.

7. Лісовий В. “Комп'ютерні” злочини: питання кваліфікації // Право України. – 2002. – №2. – С.86-88.

8. Кузнецов В. Комп'ютерна інформація як предмет крадіжки // Право України. – №7. – 1999.

9. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник. (Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.) / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К.: Юридична думка, 2004. – 656 с.

10. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: Учебник / Отв. редактор Е.Л. Стрельцов. – Х.: “Одиссей”, 2006. – 720 с.

Тема № 17. Злочини у сфері службової діяльності

Семінарське заняття

4 год.

1. Поняття, кримінально-правова характеристика та види злочинів у сфері службової діяльності.

2. Зловживання владою або службовим становищем.

Поняття, склад і види цього злочину.

3. Перевищення влади або службових повноважень.

Поняття, склад і види цього злочину.

4. Службове підроблення. Поняття, склад і види цього злочину.

5. Службова недбалість. Поняття, склад і види цього злочину.

6. Одержання хабара. Поняття, склад і види цього злочину.

7. Давання хабара. Поняття, склад і види цього злочину.

8. Провокація хабара. Поняття, склад і види цього злочину.

Практичне заняття

4 год.

Завдання № 1

Ревізія виявила у буфеті залізничної станції недостачу у 3430 грн. Завідувач буфету Рикун пояснив, що він відпустив у кредит велику кількість спиртних напоїв та дав у борг 1,5 тис. своєму знайомому Стрельбіцькому для влаштування весілля його сина. Ці показання були підтверджені Стрельбіцьким, який на прохання Рикуну під час проведення ревізії повернув йому борг за рахунок грошей, подарованих гостями на весіллі його сина. Суд

засудив Рикуну за розтрату чужого майна за ч.4 ст.191 КК України. Чи правильно кваліфіковані дії Рикуну?

Завдання № 2

Касир комбінату комунальних підприємств Сихло та бухгалтер розрахункового відділу Чебрик вступили у злочинну змову і протягом двох років систематично підробляли підписи у платіжних відомостях на видачу зарплати, робили дописки і виправлення цифр, включали у відомості вигаданих осіб, розписуючись за них у одержанні грошей тощо. Ці суми списувались по касі, їх на свою користь звертали Сихло та Чебрик. Загальна сума склала 9740 грн. Старший бухгалтер Кокорін не викрив злочинних дій Сихло та Чебрика, оскільки не приділяв належної уваги контролю за використанням коштів підприємства. З його вини у бухгалтерії порушувалися Положення про ведення обліку праці і зарплати, Положення про головних і старших бухгалтерів. Через недбалість Кокоріна було здано в утиль документи первинного бухгалтерського обліку, які мали зберігатися протягом 5 років з часу складання.

Завдання № 3

Начальник УБЕЗ Генеза дав вказівку підлеглому йому Єгорову – старшому групи – схилити осіб, що займаються виготовленням фальсифікованої горілки, до дачі хабара на суму 5 тис. грн. Знайшовши у Музальова такого роду продукт, Єгоров зажадав 5 тис. грн., а одержавши, передав гроші Генезі. Слідчий кваліфікував дії Єгорова за ст.368 КК України. Суд Єгорова виправдав, вказавши, що, по-перше, той діяв при виконанні наказу і, по-друге, до передачі грошей Генезі він добровільно заявив до органів міліції про отримання грошей від Музальова.

Завдання № 4

Директор державного підприємства “Медсервіс” Бобир перерахував призначені для закупівлі медикаментів

гроші до комерційного банку та отримав золоту кредитну картку на своє ім'я, якою користувався при оплаті своїх витрат. Співробітникам підприємства, яким керував, він встановив зарплату у розмірі 5 тис. грн. на місяць. Згодом Бобир на невелику кількість грошей через іншу фірму “Фармтех” закупив прострочені медикаменти та браковану медтехніку, а основну частину грошей незаконно списав.

Завдання № 5

Проведеною ревізією у продуктовому магазині було виявлено недостачу товарів на велику суму. Причиною цього було погане ставлення завідувача магазину Голика до зберігання і обліку товарів та мішкотари: тару здавали на склад сільського споживчого товариства несвоєчасно; не завжди оформляли належним чином відпуск товарів; у документах неправильно проставляли їх ціну та кількість.

Завдання № 6

Друк, працюючи доцентом кафедри одного із інститутів, одержував від студентів-заочників гроші за заліки та екзамени, котрих останні не здавали, вносив відповідні записи в екзаменаційні відомості та залікові книжки. Адвокат заперечував обвинувачення Друка за ст.366 і 368 КК України, зазначаючи, що Друк є викладачем, який виконував свої професійні функції, а екзаменаційні відомості, залікові книжки не є офіційними документами в значенні ст.366 КК України.

Завдання № 7

Генеральний директор концерну “Укрхліб” Матюшок уклав із казахською комерційною структурою контракт на поставку великої партії пшениці першого сорту та перерахував партнерам 1,5 млн. бюджетних коштів. За вигідний контракт комерційна структура (директор Рустамов) організувала Матюшку та його сім'ї поїздку на дорогий курорт, після чого Рустамов, з дозволу Матюшка, почав поставляти тільки кормову пшеницю замість

пшениці першого сорту, в результаті концерну “Укрхліб” було завдано матеріальної шкоди у розмірі 1 млн. грн.

Завдання № 8

Контролери електрозбуту Панов і Мачуляк виявили у будинках Ларіної, Свистуна та Пилюка електроприлади, підключені не через електролічильники. Одержавши від згаданих осіб по 200 грн., вони знищили складені акти про накладення штрафу.

Завдання № 9

Заступник голови обласної державної адміністрації Карпів дійшов домовленості із начальником відділу УЖКГ обласної адміністрації Барчуком, який виділив на перепланування і ремонт його п’ятикімнатної квартири 250 тис. грн., оформивши по документам цю суму як ремонт багатопверхового житлового будинку.

Завдання № 10

Лісотехнік Винник та лісник Курило незаконно дозволили Скалкіну заготовити лісоматеріали і виділили для цього клеймуванням десять дерев сосни на пні. За це Скалкін дав Виннику 300 грн., Курило – 500 грн. та неодноразово у себе на квартирі пригощав їх горілкою. Скалкін встиг зрубати лише три сосни.

Завдання № 11

Проти Носова, який працював начальником станції з боротьби із хворобами тварин, було порушено кримінальну справу у зв’язку з обвинуваченням його у розкраданні коштів та зловживанні службовим становищем. Дізнавшись про це, він пішов до районного відділу внутрішніх справ, зайшов до кабінету слідчого Піруса і, коли той вийшов, поклав до кишені його пальта 300 доларів США. Після цього він зайшов до кабінету оперуповноваженого Глушкова, якийсь час розмовляв з ним про свою справу, а потім підійшов до вішалки і поклав до кишені його куртки 200 доларів США. Носов намагався

вийти з кабінету, але був затриманий Глушковим, який у присутності понятих склав акт про те, що трапилось.

Завдання № 12

Польовий об'їждчик Рулько помітив на полі сільськогосподарського кооперативу трьох малолітніх дівчат, які збирали полову, що залишилася після комбайну, і спробував затримати їх. Коли дівчата почали тікати, він зробив у їх бік постріл з мисливської рушниці. Дробинами було спричинено легкі тілесні ушкодження двом 12-річним дівчатам.

Завдання № 13

При знятті лишків товарів у магазині, де працював завідувачем Мурін, було виявлено недостачу 80 тис. грн. Мурін заявив членами ревізійної комісії, що гроші зберігаються у холодильнику. Їх було пред'явлено комісії та оприбутковано касою. Під час досудового слідства встановлено, що Мурін протягом шести місяців частину виручки від реалізації товарів не здавав у банк, а за відсутності сейфу зберігав їх у холодильнику магазину, маючи на меті зібрати та здати до банку велику суму, щоб одержати більше преміальних.

Завдання № 14

У березні з горища п'ятиповерхового будинку зірвалася велика брила льоду в момент, коли внизу проходила громадянка Гірник. Від удару та була смертельно травмована. Великі сосульки, що наростили на даху, давно викликали стурбованість у мешканців цього будинку, однак їх неодноразові вимоги до ЖЕКу позбавити лід залишалися без будь-якої реакції.

ТЕСТИ

1. Службовими особами визнаються особи:

а) громадяни України, які постійно здійснюють функції представників влади;

б) громадяни України, які постійно чи тимчасово здійснюють функції представників влади;

в) іноземні громадяни, які постійно чи тимчасово здійснюють функції представників влади;

г) особи, які постійно обіймають посади, пов'язані із виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків;

д) особи, які постійно чи тимчасово обіймають посади, пов'язані із виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків;

е) особи, які виконують організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські обов'язки за спеціальним повноваженням.

2. Службовими особами, поняття якої дається у ст.364 КК України “Зловживання владою або службовим становищем”, не можуть виступати:

а) народні депутати України;

б) депутати місцевих рад;

в) оперативний склад СБУ;

г) працівники податкової міліції;

д) адвокати;

е) лікарі;

є) провідники вагонів;

ж) виконроби на будівництві.

3. Злочин, передбачений ст.364 КК України “Зловживання владою або службовим становищем” належить до злочинів:

а) із матеріальним складом;

б) із формальним складом;

в) із усіченим складом.

4. Як перевищення влади (ст.365 КК України “Перевищення влади або службових повноважень”) може бути кваліфіковане:

а) вчинення дій, які є компетенцією вищестоящої службової особи;

б) вчинення дій одноособово, коли вони повинні були бути вчинені колегіально;

в) вчинення дій, які дозволяються тільки у особливих випадках, з особливого дозволу – за відсутності цих умов;

г) вчинення дій із грубими порушенням процедури їх виконання;

д) вчинення дій, які ніхто не має права виконувати або дозволяти;

е) всі відповіді є правильними.

5. Кваліфікованими видами злочину, передбаченого ст365 КК України “Перевищення влади або службових повноважень”, є наступні:

а) перевищення влади або службових повноважень, яке супрово-джувалось насильством;

б) перевищення влади або службових повноважень, яке супрово-джувалось застосуванням зброї;

в) перевищення влади або службових повноважень, яке потягнуло за собою тяжкі наслідки;

г) перевищення влади або службових повноважень, яке супроводжувалося болісними і такими, що ображають особисту гідність потерпілого, діями;

д) всі відповіді є правильними.

6. З об’єктивної сторони злочин, передбачений ст.366 КК України “Службове підроблення”, може полягати у наступних діях:

а) внесенні службовою особою до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей;

б) складанні завідомо неправдивих документів;

в) заміни змісту дійсного документу;

г) видачі завідомо неправдивих документів;

7. З суб'єктивної сторони злочин, передбачений ст.367 КК України “Службова недбалість”, характеризується:

- а) злочинною самовпевненістю;
- б) злочинною недбалістю;
- в) подвійною формою вини;
- г) виною у формі необережності.

8. Предметом злочину, передбаченого ст.368 КК України “Одержання хабара”, може виступати:

- а) майно (гроші, матеріальні цінності);
- б) надання престижної роботи;
- в) право на майно;
- г) надання послуг інтимного зв'язку;
- д) похвальні виступи у пресі;
- е) будь-які дії майнового характеру.

9. Особа буде звільнятися від кримінальної відповідальності за давання хабара (ст.369 КК України), якщо:

- а) стосовно неї мало місце вимагання хабара;
- б) давання хабара було зумовлене тяжкими особистими обставинами у її житті;
- в) після давання хабара особа добровільно заявила про це до порушення кримінальної справи;
- г) розмір хабара не відповідає визначеним кримінально-правовими нормами мінімальним межах.

Методичні вказівки

Вивчаючи тему “Злочини у сфері службової діяльності”, студенти повинні: знати, що виступає в якості родового об'єкту цієї групи злочинів; в чому полягає їх суспільна небезпека; розуміти значення формулювань “організаційно-розпорядчі” та “адміністративно-господарські обов'язки”, правильно тлумачити поняття “представники влади”; знати, що розуміється під

використанням службовою особою влади чи службового становища, в яких випадках є така ознака, як діяння особи всупереч інтересам служби; вміти давати характеристику об'єктивно-суб'єктивним елементам основних складів злочинів у сфері службової діяльності; бути готовими при дачі відповіді до посилань на чинне кримінальне законодавство України і інші нормативно-правові акти, що стосуються цієї теми.

Рекомендовані джерела до теми:

1. Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень: Постанова Пленуму Верховного Суду України №15 від 26.12.2003р. // www.rada.gov.ua

2. Про судову практику у справах про хабарництво: Постанова Пленуму Верховного Суду України №5 від 26.04.2002р. // www.rada.gov.ua

3. Бантишев О.Ф. Злочини у сфері службової діяльності (питання кваліфікації): Навч. посібник. – К.: МАУП, 2002. – 128 с.

4. Брич Л. Кваліфікація ухилення від сплати обов'язкових внесків держави. – Львів, 1998.

5. Волженкин Б.В. Квалификация взяточничества. – Л., 1984.

6. Голубенко С. Налоговая инспекция обкладывает теневую экономику // Бизнес. – 1995. – 2 августа.

7. Дудоров О.О. Проблемні питання кримінальної відповідальності за одержання хабара // Автореферат дис. кан. юрид. наук. – К., 1994.

8. Дудоров О.О., Мельник М.І., Хавронюк М.І. Злочини у сфері підприємництва: Навч. посібник / За ред. М.І. Хавронюка. – К.: Атіка, 2001. – С.328-426.

9. Жук В.Г. Деякі проблемні питання застосування судами законодавства про відповідальність за посадові

злочини // Вісник Верховного Суду України. – 2000. – №5. – С.46-50.

10. Зейкан І. Поняття посадової особи в кримінальному законодавстві: порівняльний аналіз // Право України. – 2002. – №3. – С.118-120.

11. Застосування судами законодавства про кримінальну відповідальність за окремі посадові злочини // Вісник Верховного Суду України. – 1997. – №1. – С.30-35.

12. Коржанский М.Й. Квалификация следователем должностных преступлений. – Волгоград, 1986. – С. 8-9.

13. Коржанський М. П'ять статей – сім помилок // Юридичний вісник України. – 1996. – № 8.

14. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник. (Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.) / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К.: Юридична думка, 2004. – 656 с.

15. Мельник М.І. Хабарництво: загальна характеристика, проблеми кваліфікації, удосконалення законодавства. – К.: Парламентське вид-во, 2000. – 256 с.

16. Мельник М.І., Хавронюк М.І. Розмежування складів злочинів “зловживання владою або службовим становищем” та “перевищення влади або посадових повноважень” // Право України. – 1997. – №2. – С.31-33.

17. Светлов О.Я., Трофимов С.В. Визначення поняття посадової особи в новому КК України // Правова система України: теорія і практика. – К., 1993.

18. Уголовная ответственность за должностные преступления // В.А. Клименко, Н.И. Мельник, Н.И. Хавронюк. – Киев: Блиц-Информ, 1996.

19. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: Учебник / Отв. редактор Е.Л. Стрельцов. – Х.: “Одиссей”, 2006. – 720 с.

Тема № 18. Злочини проти правосуддя

Семінарське заняття

4 год.

1. Поняття, кримінально-правова характеристика та види злочинів проти правосуддя.

2. Злочини, що посягають на конституційні права громадян у сфері правосуддя.

- Завідомо незаконні затримання, привід або арешт.

Поняття, склад і види цього злочину.

- Притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності. Поняття, склад і види цього злочину.

- Примушування давати показання. Поняття, склад і види цього злочину.

- Порушення права на захист. Поняття, склад і види цього злочину.

- Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови. Поняття, склад і види цього злочину.

3. Злочини, що посягають на регламентований законодавством порядок всестороннього, повного і об'єктивного розслідування обставин справи.

- Погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного. Поняття, склад і види цього злочину.

- Завідомо неправдиве показання. Поняття, склад і види цього злочину.

- Відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків. Поняття, склад і види цього злочину.

4. Злочини, що посягають на відносини, які пов'язані з виконанням судових рішень і постанов.

- Невиконання судового рішення. Поняття, склад і види цього злочину.

- Ухилення від відбування покарання у виді обмеження волі та у виді позбавлення волі. Поняття, склад і види цього злочину.

- Дії, що дезорганізують роботу виправних установ. Поняття і склад цього злочину.

- Втеча з місця позбавлення волі або з-під варти. Поняття, склад і види цього злочину.

Практичне заняття

4 год.

Завдання № 1

Оперуповноважений карного розшуку Галамага, проводячи дізнання за фактом розкрадання запасних частин зі складу графітного комбінату, допустив перевищення влади. Він незаконно, без оформлення документів, затримав Жукова за підозрою у розкраданні запасних частин, а через день при допиті застосовував до нього насильство. Галамагу було притягнуто до кримінальної відповідальності за ч.2 ст.365 КК України.

Завдання № 2

Слідчий прокуратури Квич, маючи на меті швидше закінчити слідство по кримінальній справі, підробив висновок судово-медичної експертизи, підмінив протокол огляду місця події на фальсифікований, склав фіктивні протоколи допитів. В результаті цього до кримінальної відповідальності по обвинуваченню у вчиненні умисного вбивства були притягнуті Нагірний та Зінюк. Додатковим розслідуванням, проведеним Генеральною прокуратурою України, була встановлена непричетність засуджених осіб до вчиненого злочину.

Завдання № 3

Калинюк подала до прокуратури заяву про те, що Білик вступив у статеві зносини з її 13-річною донькою Катрею. Проти Білика була порушена кримінальна справа за ч.1 ст.155 КК України. Слідчий Линник, якому передали

справу для розслідування, маючи особисту неприязнь до Білика, умовив потерпілу дати показання про те, що Білик її звалтував. Отримавши такі показання, Линник пред'явив Білику обвинувачення у вчиненні злочину, передбаченого ч.4 ст.152 КК України.

Завдання № 4

Наливайко вчинив крадіжку майна з квартири Перхулина і під час розслідування справи зізнався у вчиненні цього злочину. Щоб покращити показники роботи, слідчий районного відділу внутрішніх справ Марусяк, погрожуючи позбавленням їжі і застосуванням фізичного насильства, домогся того, що Наливайко “зізнався” у вчиненні ще 5-ти квартирних крадіжок, до яких насправді він був непричетний.

Завдання № 5

Адвокат Ковалик, який здійснював захист неповнолітнього Вовка, довідався з матеріалів справи про місце проживання потерпілої та повідомив адресу родичам підзахисного Крюкову та Порайко, які стали навідуватися до потерпілої і за допомогою погроз домоглися дачі нею неправдивих показань.

Завдання № 6

Справа щодо обвинувачення Смоленського за ч.2 ст.189 КК України надійшла до суду і була прийнята до провадження суддею Питльованою. Під час розгляду справи Питльована у своїй поштовій скриньці знайшла анонімного листа з порадою винести “символічний” вирок при розгляді справи Смоленського, пам'ятаючи, що у неї є донька, яка повертається зі школи пізно і може бути звалтована. Було встановлено, що записку написав спілльник Смоленського по злочинній діяльності Гойсан.

Завдання № 7

Маркевич, обвинувачений в одержанні хабара (ст.368 КК України), був далеким родичем судді Перчика, який

розглядав його справу. При винесенні вироку, знаючи про відсутність законних підстав для призначення Маркевичу покарання нижчого за нижчу межу, суддя став наполягати саме на такому варіанті рішення. Кінець кінцем один із засідателів – Приймак – підтримав його пропозицію, а інший – Сергієчко – хоча і заперечувала, але підписала вирок, не зазначивши про власні зауваження в особливій думці.

Завдання № 8

Оперуповноважений карного розшуку Матвеев, застосовуючи фізичне насильство, змусив зізнатися Гальперіна у вчиненні вбивства, до якого той не мав відношення. Це зізнання стало підставою для засудження Гальперіна до тривалого строку покарання за вбивство із корисливих мотивів. Вирок по відношенню до Гальперіна був скасований апеляційною інстанцією, а додаткове розслідування, призначене по цій справі, дало змогу вийти на справжнього злочинця.

Завдання № 9

Суддя Нижегородцев одержав матеріали про факт дрібного хуліганства, вчиненого Пилатюком, з яким перебував у неприязних особистих стосунках. З почуття помсти він виніс постанову про притягнення Пилатюка до кримінальної відповідальності. Вироком суду (суддя Василаш) Пилатюк за ч.1 ст.296 КК України був засуджений до арешту строком на три місяці.

Завдання № 10

Литовкіна заявила усно, а потім і написала на ім'я начальника районного відділення внутрішніх справ заяву про те, що її намагався зґвалтувати Щочкін. При цьому вона пред'явила порвану сукню і просила притягти Щочкіна до кримінальної відповідальності. У ході розслідування було з'ясовано, що Литовкіна обмовила Щочкіна через те, що той не виконав обіцянку одружитися

з нею після інтимних стосунків між ними. Зміст заяви вона підтвердила на допиті її як потерпілої.

Завдання № 11

У процесі розслідування справи щодо обвинувачення Фугеля у вчиненні злочину, передбаченого ч.2 ст.121 КК України, було призначено судово-медичну експертизу. Експерт Налісник дав висновок про причину смерті потерпілого від давньої його хвороби, однак повторна експертиза спростувала його. Як було з'ясовано у процесі слідства, Налісника підкупив родич обвинуваченого – Тесленко. Останній також підмовляв свідка Колоса (очевидця вчиненого злочину) давати неправдиві показання. Колос на допиті заявив слідчому, що йому по суті заданих запитань відповісти нічого і, взагалі, по цій справі нічого невідомо.

Завдання № 12

Син міського голови Рогачевського побив неповнолітнього Копаницького, котрого було госпіталізовано. За наполяганням батька Рогачевського завідувач відділення лікарні виписав Копаницького на 15-ий день перебування його в лікарні, хоча він потребував лікування протягом ще принаймні тижня. Судово-медичний експерт Гамарник, якому також дзвонив батько обвинуваченого, дав висновок, що потерпілому було заподіяно легке тілесне ушкодження, яке спричинило короточасний розлад здоров'я, хоча це явно не відповідало дійсності. Повторна експертиза, призначена слідчим, дала висновок, що неповнолітньому Копаницькому було заподіяно середньої тяжкості тілесне ушкодження.

Завдання № 13

У ході досудового слідства по справі, порушеної за п.6 ч.2 ст.115 КК України, Маркевич під час допиту його як свідка повідомив ряд обставин, підтвердження яких

іншими доказами могло привести до встановлення вбивці. Після допиту слідчий взяв у Маркевича підписку про те, щоб він про свої показання нікому не говорив. Однак Маркевич розповів про них своєму знайомому, а той – вбивці. Останньому на якийсь час вдалося приховати сліди злочину, але зрештою його було викрито.

Завдання № 14

Полатайко, якого обвинувачували у вчиненні умисного вбивства, був доставлений до суду. Скориставшись сум'яттям, яке утворилося через одночасну доставку фігурантів одразу декількох судових процесів, він видав себе за підсудного, якого обвинувачували у вчиненні хуліганства. Вислухавши вирок, згідно якого йому було обрано умовне покарання, він залишив зал судових засідань і зник. Все з'ясувалось після того, як дійшла черга судового розгляду справи “справжнього” хулігана.

Завдання № 15

Ув'язнений Рихлюк, відбуваючи покарання у виправній колонії максимального рівня безпеки, побив іншого ув'язненого Власова, заподіявши останньому тяжкі тілесні ушкодження. Злочин було вчинено через те, що Власов сумлінно ставився до праці, брав активну участь у громадському житті колонії, допомагав адміністрації боротися із порушниками режиму. Крім того, Рихлюк вимагав продукти від тих, хто одержував посылку. Хто не погоджувався, того він жорстоко бив.

Завдання № 16

Хома відбував покарання в місцях позбавлення волі за хуліганство, передбачене ч.4 ст.296 КК України. Після звільнення з виправної установи в жовтні постановою судді за поданням начальника органу внутрішніх справ над ним було встановлено адміністративний нагляд строком на 12 місяців. Хома тричі злісно порушував правила адміністративного нагляду, за що на нього двічі

накладалися адміністративні стягнення. 17 березня наступного року Хома таємно виїхав на постійне місце проживання до іншої області України.

Завдання № 17

Татарська, дізнавшись про вчинення її сином Анатолієм під час сварки і бійки умисного вбивства однокласника Дирчака, змила кров з одягу сина, а закривавлені туфлі викинула.

ТЕСТИ

1. З об'єктивної сторони склад злочину, передбачений ст.371 КК України “Завідомо незаконні затримання, привід або арешт”, проявляється у незаконному:

- а) затриманні;
- б) приводі;
- в) арешті;
- г) триманні під вартою;
- д) всі відповіді є правильними.

2. Кваліфікованими видами складу злочину, передбаченого ст.372 КК України “Притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності”, є його вчинення у поєднанні з:

- а) обвинуваченням у вчиненні середньої тяжкості чи тяжкого злочину;
- б) обвинуваченням у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину;
- в) спричиненням тяжких наслідків;
- г) штучним створенням доказів обвинувачення або іншою фальсифікацією;
- д) корисливими чи іншими особистими інтересами.

3. Суб'єктом злочину, передбаченого ст.373 КК України “Примушування давати показання”, може виступати:

- а) начальник органу дізнання;
- б) особа, яка провадить дізнання;
- в) оперативний співробітник органів внутрішніх справ;
- г) слідчий;
- д) начальник слідчого підрозділу;
- е) прокурор;
- є) всі відповіді є правильними.

4. Потерпілими від злочину, передбаченого ст.374 КК України “Порушення права на захист”, можуть виступати:

- а) особа, затримана за підозрою у вчиненні злочину;
- б) особа, до якої застосовано запобіжний захід до винесення постанови про притягнення її як обвинуваченого;
- в) особа, щодо якої слідчим винесено постанову про притягнення її як обвинуваченого;
- г) особа, щодо якої винесено постанову про віддання до суду;
- д) всі відповіді є правильними.

5. Об’єктивна сторона складу злочину, передбаченого ст.377 КК України “Погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного”, полягає у:

- а) погрозі вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна;
- б) умисному заподіянні побоїв;
- в) умисному заподіянні побоїв, що мають характер мордування;
- г) умисному заподіянні легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень;
- д) умисному заподіянні тяжких тілесних ушкоджень;
- е) умисному заподіянні тяжких тілесних ушкоджень, які потягнули за собою смерть потерпілого;

є) всі відповіді є правильними.

6. Потерпілими від злочину, передбаченого ст.379 КК України “Посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв’язку з їх діяльністю, пов’язаною із здійсненням правосуддя”, можуть бути:

- а) суддя вищого спеціалізованого суду;
- б) суддя Верховного Суду України;
- в) Голова Верховного Суду України;
- г) суддя Конституційного Суду України;
- д) Голова Конституційного Суду України;
- е) народний засідатель;
- є) присяжний;
- ж) близькі родичі зазначених осіб.

7. Суб’єктивна сторона складу злочину, передбаченого ст.380 КК України “Невжиття заходів безпеки щодо осіб, взятих під захист”, характеризується:

- а) умисною формою вини;
- б) умисною формою вини до діяння і необережною – до наслідків;
- в) необережною формою вини у вигляді злочинної самовпевненості;
- г) необережною формою вини у вигляді злочинної недбалості.

8. Суб’єктом злочину, передбаченого ч.1 ст.387 КК України “Розголошення даних досудового слідства або дізнання”, можуть бути:

- а) свідок;
- б) потерпілий;
- в) перекладач;
- г) слідчий;
- д) оперативний працівник органів внутрішніх справ;
- е) понятий;
- є) захисник.

9. З об'єктивної сторони злочин, передбачений ст.392 КК України “Дії, що дезорганізують роботу виправних установ”, може проявитися через:

- а) тероризування засуджених;
- б) глумління і знущання над засудженими;
- в) напад на адміністрацію установи;
- г) захоплення заручників;
- д) організацію організованої групи;
- е) непокору законним вимогам членів персоналу ВТУ;
- є) активну участь у організованій групі.

Методичні вказівки

Вивчаючи тему “Злочини проти правосуддя”, студенти повинні: знати, що розуміється під діяльністю щодо здійснення правосуддя та які елементи його здійснення розрізняють у кримінально-правовому розумінні; розуміти, які саме посягання на відносини у цій сфері будуть тягнути за собою кримінальну відповідальність; розрізняти спеціальних суб'єктів злочинів проти правосуддя – осіб, які працюють у сфері правосуддя та які у той чи інший спосіб були до неї залучені; вміти давати характеристику об'єктивно-суб'єктивним елементам основних складів злочинів у сфері службової діяльності; бути готовими при дачі відповіді до посилань на чинне кримінальне законодавство України і інші нормативно-правові акти, що стосуються цієї теми.

Рекомендовані джерела до теми:

1. Конституція України від 28.06.1996р. // ВВРУ. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про адвокатуру: Закон України від 19.12.1992р. // ВВРУ. – 1993. – №2. – Ст. 62.
3. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі: Закон України від

01.12.1994р. // Закони України. – К., 1997. – Т.7. – С.423-427.

4. Про виконавче провадження: Закон України від 21.04.1999р. // ВВРУ. – 2001. – №11. – Ст. 54.

5. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993р. // ВВРУ. – 1994. – №11. – Ст. 50.

6. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23.12.1993р. // ВВРУ. – 1994. – Ст. 54.

7. Про міліцію: Закон України від 20.12.1990р. // ВВРУ. – 1991. – № 4. – Ст. 20.

8. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992р. // ВВРУ. – 1992. – № 22. – Ст. 303.

9. Про попереднє ув'язнення: Закон України від 30.06.1993р. // ВВРУ. – 1993. – № 35. – Ст. 360.

10. Про статус суддів: Закон України від 21.06.2001р. // ВВРУ. – № 33. – Ст. 180.

11. Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень: Постанова Пленуму Верховного Суду України №15 від 26.12.2003р. // www.rada.gov.ua

12. Про судову практику в справах про злочини, пов'язані з порушеннями режиму відбування покарання в місцях позбавлення волі: Постанова Пленуму Верховного Суду України №8 від 26.03.93р. // www.rada.gov.ua

13. Про застосування законодавства, що забезпечує незалежність суддів: Постанова Пленуму Верховного Суду України №4 від 12.04.96р. // www.rada.gov.ua

14. Про застосування законодавства, що передбачає державний захист суддів, працівників суду і правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у судочинстві: Постанова Пленуму Верховного Суду України №10 від 18.06.99р. // www.rada.gov.ua

15. Про застосування законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів: Постанова Пленуму Верховного Суду України №8 від 26.06.92р. // www.rada.gov.ua

16. Берзін П.С. Кримінальна відповідальність за постановлення завідомо неправосудних постанови і ухвали у цивільних та кримінальних справах // Законодавство України. Науково-практичні коментарі. – 2003. – 37. – С.19-25.

17. Брусницин Л. Меры безопасности для содействующих уголовному правосудию: отечественный, зарубежный и международный опыт // Государство и право. – 1998. – № 9. – С. 45-56.

18. Василенко В.І. Радянське кримінальне право (Особлива частина). – Вип. 3. – К.: Вид-во Київського ун-ту, 1967. – 52 с.

19. Клименко В. Забезпечення безпеки засуджених, які брали або беруть участь у кримінальному судочинстві // Юридичний вісник України. – 2000. – 26 жовтня-1 листопада.

20. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник. (Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.) / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К.: Юридична думка, 2004. – 656 с.

21. Маляренко В. Окремі питання відповідальності свідків за дачу завідомо неправдивих показань: Коментар судової практики з кримінальних справ // Бюл. законодавства і юридичної практики України. – 1996. – №6. – С.68-72.

22. Машеренко В. Межі судового контролю за додержанням прав і свобод людини в стадії кримінального розслідування кримінальної справи // Право України. – 2001. – № 4. – С. 40-41.

23. Рожкова В. Щодо поняття “затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину” // Право України. – 2001. – №8. – С.86-89.

24. Трубников В.М. Научно-практический комментарий к Закону Украины “Об административном надзоре за лицами, освобожденными из мест лишения свободы”. – Харьков: Рубикон, 1998. – 112 с.

25. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: Учебник / Отв. редактор Е.Л. Стрельцов. – Х.: “Одиссей”, 2006. – 720 с.

Тема № 19. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові) злочини

Семінарське і практичне заняття 2 год.

1. Поняття, кримінально-правова характеристика та види злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (військові) злочини. Поняття військового злочину.

2. Злочини, що посягають на порядок взаємовідносин між військово-вслужбовцями.

- Порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності ознак підлеглості. Поняття, склад і види цього злочину.

3. Злочини, що посягають на встановлений порядок проходження військової служби.

- Самовільне залишення військової частини або місця служби. Поняття, склад і види цього злочину.

- Дезертирство. Поняття, склад і види цього злочину.

4. Злочини, що посягають на встановлений порядок користування військовим майном.

- Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового

майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем. Поняття, склад і види цього злочину.

5. Злочини, що посягають на встановлений порядок поводження зі зброєю та порядок експлуатації військової техніки.

- Порушення правил поводження зі зброєю, а також із речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення. Поняття, склад і види цього злочину.

6. Злочини, що посягають на встановлений порядок несення окремих видів військової служби.

- Порушення статутних правил вартової служби чи патрулювання. Поняття, склад і види цього злочину.

7. Злочини, що посягають на встановлений порядок збереження військових відомостей, що становлять державну таємницю.

- Розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрата документів чи матеріалів, що містять такі відомості. Поняття, склад і види цього злочину.

8. Військові службові злочини.

- Зловживання військовою службовою особою владою або службовим становищем. Поняття, склад і види цього злочину.

9. Злочини, вчинювані в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці.

- Мародерство. Поняття і склад цього злочину.

Завдання № 1

Гармаш та Черпаков, які проходили військову службу у Києві, вирішили зустріти Новий рік у Львові, де проживали знайомі дівчата. 30 грудня вони залишили військову частину, вийшли на трасу Київ-Львів, зупинили

автомашину і запропонували водію відвезти їх до станції Тетерів. Водій відмовився. Вони виштовхали водія з машини, побили його й кинули до кювету, а самі сіли в машину, доїхали до Тетерева, залишили машину біля залізничної станції, взяли квитки до Львова й прибули туди 31 грудня. Зустріли Новий Рік і 3 січня повернулися до військової частини.

Завдання № 2

Рядовий Боднар одержав від батьків посилку з продуктами та солодощами. Солодощами він поділився зі своїми друзями. Молодший сержант Купрін запропонував Боднару взяти участь у спільному вживанні спиртних напоїв і віддати для цього отримані ним продукти. Боднар відмовився від участі у такому “банкеті” і продуктів не дав. Купрін підмовив Завадського і Моршина провчити Боднара. Завадський і Моршин жорстоко побили Боднара, який протягом 22 днів був на лікуванні у госпіталі.

Завдання № 3

Патрульні берегової застави Корнійчук та Савка вирішили скупатися у морі. Вони знайшли тихе місце на березі моря, роздягнулися, накрили автомати одягом та попливли до буйка. Коли вони повернулися, зброї на місці не знайшли.

Завдання № 4

Рядовий Калачик помітив біля входу до караульного приміщення ящик із димовими шашками і, бажаючи дізнатися про принцип їх дії, перемістив бойок однієї з них у “бойове” положення, а потім вдарив по ньому молотком, від чого шашка загорілася. В результаті загорілися інші димові шашки, дим від яких заповнив караульне приміщення. Четверо військовослужбовців, які в ньому знаходилися, загинули від отруєння, а здоров’ю ще трьох було завдано тяжкої шкоди.

Завдання № 5

Водій бронетранспортера Мацько під час руху по вулиці одного із селищ Чернігівської області передав керування машиною сержанту Журавлю. Той перевищив швидкість і наїхав на пішохода, заподіявши тому тяжке тілесне ушкодження.

Завдання № 6

Молодший сержант Шпортко за вчинену крадіжку військово-технічного устаткування був притягнутий до кримінальної відповідальності, і у якості запобіжного заходу до нього було застосовано арешт із триманням на гарнізонній гауптвахті. У період знаходження на гауптвахті він здійснив втечу, але через три дні був затриманий у лісі пошуковою групою працівників органів внутрішніх справ.

Завдання № 7

Рядовий Ваврів вважав, що до нього не об'єктивно ставиться командир взводу (накладає на нього позачергові наряди, не дозволяє звільнення до міста, наказує командирові відділення проводити з ним додатково стройову підготовку тощо). Коли в черговий раз командир взводу наказав Вавриву за його непристойний гумор вийти із шеренги, Ваврів вийшов і сказав: “Якщо ви будете переслідувати мене, я уб’ю вас на стрілецькому полігоні”, – і замахнувся кулаком на командира взводу.

Завдання № 8

Перебуваючи у 5-денній відпустці, військово-службовець Панасюк вирішив звільнитися з армії. З цією метою він завдав собі сокирою рубленої глибокої рани. Після 25 днів лікування Панасюк був визнаний медкомісією непридатним до строкової служби і звільнений у запас.

Завдання № 9

Начальник військової частини Бачкур, зловживаючи службовим становищем, віддав своїм підлеглим наказ

зайнятися незаконним полюванням з використанням вогнепальної зброї та службової автомашини. Підлегли виїхали на полювання, вбили лося, вепра і козулю, більшу частину впольованого передали Бачкуру.

Завдання № 10

Рядовий Солод був включений до складу караулу як повар. Вночі він, самовільно залишивши караульне приміщення, проник на територію охоронюваного караулом об'єкта, звідки викрав прилади нічного бачення, які згодом продав своєму знайомому Паршину.

Завдання № 11

Никонов, виконуючи обов'язки начальника патруля, з метою затримання без необхідності зробив декілька пострілів у напрямку рядового Марченко, що втік від нього. Марченку було заподіяно тяжке тілесне ушкодження, від якого він, не приходячи до свідомості, помер.

ТЕСТИ

1. Суб'єктам військових злочинів, згідно ст.401 КК України, можуть виступати:

- а) особи, які проходять строкову військову службу;
- б) особи, які несуть військову службу за контрактом;
- в) курсанти, слухачі вищих військових закладів;
- г) курсанти школи прапорщиків;
- д) військовополонені, яких Україна тримає у полоні;
- е) військовозобов'язані особи;
- є) військовозобов'язані особи під час проходження ними навчальних (чи перевірних) або спеціальних зборів.

2. Погроза щодо начальника, за яку передбачена кримінальна відповідальність ст.405 КК України, може проявлятися у:

- а) погрозі вбивством;
- б) погрозі заподіяння тілесних ушкоджень будь-якого характеру;

- в) погрозі знищення чи пошкодження майна;
- г) погрозі розголосити відомості, що ганьблять начальника чи близьких йому осіб;
- д) погрозі посягання на статеву свободу або недоторканність;
- е) всі відповіді є правильними.

3. Кваліфікуючими ознаками злочину, передбаченого ст.406 КК України “Порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності ознак підлеглих”, є:

- а) порушення вказаних правил щодо кількох осіб;
- б) вчинення його групою осіб;
- в) вчинення його із застосуванням зброї;
- г) заподіяння легких чи середньої тяжкості тілесних ушкоджень;
- д) порушення правил, яке має характер знущання або глумлення над військовослужбовцем;
- е) тяжкі наслідки.

4. З об’єктивної сторони злочин, передбачений ст.407 КК України “Самовільне залишення військової частини або місця служби”, може проявитися через наступні форми:

- а) самовільне залишення військової частини або місця служби в/с строкової служби тривалістю понад три доби, але не більше місяця;
- б) нез’явлення в/с строкової служби вчасно без поважних причин на службу у разі звільнення з частини, призначення або переведення, нез’явлення з відрадження, відпустки або лікувального закладу тривалістю понад три доби, але не більше місяця;
- в) самовільне залишення в/с місця служби та перехід на бік ворога в умовах воєнного стану чи в період збройного конфлікту;

г) нез'явлення в/с (крім в/с строкової служби) вчасно на службу без поважних причин тривалістю понад 10 діб, але не більше місяця;

д) самовільне залишення військової частини або місця служби будь-яким в/с тривалістю понад один місяць;

е) нез'явлення вчасно на службу без поважних причин будь-якого в/с тривалістю понад один місяць.

5. Злочин, передбачений ст.408 КК України “Дезертирство”, відноситься до:

а) продовжуваних злочинів;

б) складових злочинів;

в) простих злочинів;

г) триваючих злочинів.

6. Відмежування злочинів, передбачених ст.407 “Самовільне залишення військової частини або місця служби” і ст.408 КК України “Дезертирство”, можна здійснити:

а) за об'єктивними характеристиками складу злочину – місцем і обстановкою;

б) за суб'єктом злочину;

в) за суб'єктивними характеристиками складу злочину – формою вини та мотивом;

г) за суб'єктивними характеристиками складу злочину – метою.

7. Суб'єктом ухилення від військової служби шляхом самокалічення або іншим способом (ст.409 КК України) можуть виступати:

а) військовослужбовці строкової служби;

б) військовослужбовці-контрактники;

в) курсанти у разі відмови від подальшого навчання у військовому навчальному закладі;

г) особи офіцерського складу, які проходить кадрову військову службу;

д) особи, які проходять альтернативну службу.

8. Не визнаються предметом злочину, передбаченого ст.410 КК “Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем”:

- а) ядерна зброя масового знищення;
- б) хімічна зброя масового знищення;
- в) біологічна зброя;
- г) холодна зброя;
- д) навчальна зброя;
- е) пневматична зброя;
- є) ракетниці.

Методичні вказівки

Вивчаючи тему “Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)”, студенти повинні: знати, що розуміється під поняттям “військовий злочин”; які їх види розрізняють у кримінально-правовій теорії в залежності від безпосереднього об’єкта; володіти інформацією про структуру Збройних сил України та інших військових формувань; правильно трактувати моменти, з якими пов’язується початок перебування на військовій службі і закінчення проходження військової служби; знати, хто може виступати в якості суб’єкта вчинення військових злочинів; вміти давати характеристику об’єктивно-суб’єктивним елементам основних складів злочинів проти встановленого порядку несення військової служби; бути готовими при дачі відповіді до посилань на чинне кримінальне законодавство України і інші нормативно-правові акти, що стосуються цієї теми.

Рекомендовані джерела до теми:

1. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12.08.1940р., ратифікована СРСР 17.04.1954р.
2. Про дисциплінарний статут Збройних сил України: Закон України від 24.03.1999р. // Офіційний вісник України. – 1999. – №19. – Ст.812.
3. Про дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України: Закон України від 22.06.2006р. // www.rada.gov.ua
4. Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України: Закон України від 26.03.1992р. // ВВРУ. – 1992. – № 29. – Ст. 397.
5. Про Збройні сили України: Закон України від 6.12.1991р. // ВВРУ. – 1992. – № 9. – Ст. 108.
6. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992р. // ВВРУ. – 1992. – № 27. – Ст. 385.
7. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 06.04.2000р. // ВВРУ. – 2000. – №28. – Ст.224; 2003. – №27. – Ст.209.
8. Про прокуратуру: Закон України від 5.11.1991р. // ВВРУ. – 1991. – №53. – Ст. 793.
9. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992р. // ВВРУ. – 1992. – № 27. – Ст. 382.
10. Про статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України: Закон України від 24.03.1999р. // Офіційний вісник України. – 1999. – №19. – Ст.812.
11. Про участь України в міжнародних миротворчих операціях: Закон України від 23.04.1999 р. // ВВРУ. – 1999. – № 22-23. – Ст. 202.
12. Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень: Постанова Пленуму

Верховного Суду України №15 від 26.12.2003р. // www.rada.gov.ua

13. Белоконев В. Современные проблемы воинских должностных преступлений // Предпринимательство, государство и право. – 2001. – №5. – С. 97–100.

14. Белоконев В. Соціальна обумовленість кримінальної відповідальності за порушення правил водіння або експлуатації військових машин // Право України. – 2000. – №3. – С. 56-59.

15. Карпенко М. Кримінальна відповідальність за нестатутні взаємовідносини // Право України. – 2002. – №3. – С.147-150.

16. Кримінальне право України: Особлива частина. Підручник // Ю.В. Александров, В.І. Антипов, М.Б. Володько та ін.; відп. ред. В.І. Шакур. – К.: НАВСУ – Правові джерела, 1998. – 894с.

17. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник. (Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.) / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К.: Юридична думка, 2004. – 656 с.

18. Майоров І. Питання гармонізації кримінального законодавства України з правом збройних конфліктів // Право України. – 1999. – №2. – С.79-80.

19. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: Учебник / Отв. редактор Е.Л. Стрельцов. – Х.: “Одиссей”, 2006. – 720 с.

20. Хавронюк М.І., Дячук С.І., Мельник М.І. Військові злочини: Коментар законодавства // Відп. ред. М.Д. Дрига, В.І. Кравченко. – К.: А.С.К., 2002. – 272с.

Тема № 20. Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку

Семінарське і практичне заняття 2 год.

1. Поняття, кримінально-правова характеристика та види злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

2. Злочини проти миру.

- Пропаганда війни. Поняття і склад цього злочину.

- Найманство. Поняття, склад і види цього злочину.

3. Злочини проти безпеки людства.

- Застосування зброї масового знищення. Поняття, склад і види цього злочину.

- Геноцид. Поняття, склад і види цього злочину.

4. Злочини проти міжнародного правопорядку.

- Порухення законів та звичаїв війни. Поняття, склад і види цього злочину.

- Піратство. Поняття, склад і види цього злочину.

Завдання № 1

Кульчицький у книзі “Кидок на захід”, виданій масовим тиражем, з посиланням на політичну і економічну необхідність закликав до захоплення чужих територій, що межують на захід від України.

Завдання № 2

Капітан іноземного корабля, що наблизився до кордону виключної економічної зони України, віддав наказ про захоронення відходів хімічного виробництва. Внаслідок розгерметизації контейнерів сталося масове отруєння морських тварин, птахів, а також загибель промислових та інших видів морських рослин, що знаходилися у відкритому морі та у виключній економічній зоні України.

Завдання № 3

Співробітники НДІ хімічних технологій Сташок і

Мисюк, вступивши в змову з представником зарубіжної терористичної організації Вернером і на його прохання за значну винагороду лабораторним шляхом виготовили 2 літри зарину – отруйної речовини нервово-паралітичної дії. При спробі перетнути кордон України Вернер був затриманий, а зарин вилучений.

Завдання № 4

Комісар військкомату, домовившись з представником однієї зі сторін, що брали участь у збройному конфлікті, організував підготовку осіб для участі в бойових діях цієї сторони. Для цього він повістками викликав молодих людей віком від 18 до 22 років і з числа бажаючих утворював групи для проходження навчання прийомам ведення бойових диверсійних операцій. Навчання відбувалося в тренувальному таборі під керівництвом військовослужбовців, які перебували в запасі й мали досвід ведення бойових дій. Усі витрати, в тому числі і грошова винагорода, виплачувались представником зацікавленої сторони через комісара військкомату.

Завдання № 5

У період “холодної війни” Осадчук, діючи за завданням іноземної розвідки, на території Казахстану, що входив у той час до СРСР, заразив на великих площах посіви зернових культур, викликавши епіфітотію – масове захворювання рослин. В результаті цих дій урожай на площі більше 300 га загинув. Через 40 років Осадчука було затримано в Криму, а вчинений ним злочин – розкрито.

Завдання № 6

Під час боїв між урядовими військами і сепаратистами командир одного із спеціальних підрозділів внутрішніх військ, зупинивши три машини Червоного Хреста, змусив персонал міжнародної організації покинути їх. Потім бійці спецпідрозділу на відібраному транспорті проникли на територію опорного пункту. Сепаратисти,

вважаючи, що під'їхали лікарі Червоного Хреста, стали приводити поранених, але в цей час із машин по них було відкрито вогонь. У результаті таких дій опорний пункт було ліквідовано.

Завдання № 7

Громадянин України Курчатов на мітингу в м. Одесі закликав уряд держави для вирішення питання про приналежність острова Зміїний у Чорному морі ввести на територію Румунії бригаду з числа Збройних сил України. Листи з такою самою пропозицією він надіслав Президенту України та Прем'єр-міністру України. Проведеною судово-психіатричною експертизою встановлено, що Курчатов є обмежено осудним.

Завдання № 8

Військовослужбовці Збройних сил України Крячко та Молдаван (громадяни України) за місяць до мобілізації, перебуваючи на стрілецькому полігоні, залишили військову частину, причому кожний забрав із собою закріплений за ним автомат “Калашникова”. Вони перейшли державний кордон України, вступили у військове формування іншої держави і протягом 5-ти місяців брали участь у збройних конфліктах. Ще через місяць вони повернулися в Україну до своїх батьків, які проживали в м. Чернівцях.

ТЕСТИ

1. Об'єктивна сторона складу злочину, передбаченого ст.436 КК України “Пропаганда війни”, може характеризуватися:

- а) публічними закликами до агресивної війни;
- б) публічними закликами до розв'язування воєнного конфлікту;
- в) виготовленням матеріалів із закликами до агресивної війни;

г) розповсюдженням матеріалів із закликами до розв'язування воєнного конфлікту;

д) всі відповіді є правильними.

2. Суб'єктом злочину, передбаченого ст.438 КК України “Порушення законів та звичаїв війни”, може виступати:

а) цивільна особа;

б) військовослужбовець Збройних сил України;

в) військове керівництво держави;

г) політичне керівництво держави;

д) всі відповіді є правильними.

3. Предметом злочину, передбаченого ст.439 КК України “Застосування зброї масового знищення”, не можуть бути:

а) будь-які токсичні хімікати;

б) будь-які токсичні хімікати, за винятком, коли вони призначені для мирних потреб;

в) хімічні засоби боротьби із заворушеннями;

г) будь-яка біологічна зброя;

д) ядерна зброя.

4. Склад злочину, передбаченого ст.441 КК України “Екоцид”, сформульований як:

а) матеріальний склад злочину;

б) формальний склад злочину;

в) усічений склад злочину.

5. Потерпілими від злочину, передбаченого ст.442 КК України “Геноцид”, можуть бути члени:

а) національної групи;

б) нації;

в) етнічної групи;

г) расової групи;

д) релігійної групи;

е) всі відповіді є правильними.

6. Обов'язковими ознаками для кваліфікації злочину за ст.444 КК України “Злочини проти осіб та установ, що мають міжнародний захист”, виступатимуть його:

- а) предмет;
- б) суспільно небезпечні наслідки;
- в) способи вчинення;
- г) мета;
- д) мотиви вчинення.

7. Злочин, передбачений ст.445 КК України “Незаконне використання символіки Червоного Хреста і Червоного Півмісяця”, відрізняється від злочину, передбаченого ст.435 КК України “Незаконне використання символіки Червоного Хреста і Червоного Півмісяця та зловживання ними”, за:

- а) ознаками місця вчинення злочину;
- б) ознаками обстановки вчинення злочину;
- в) ознаками часу вчинення злочину;
- г) ознаками суб'єкта вчинення злочину;
- д) ознаками суб'єктивної сторони.

8. З об'єктивної сторони злочин, передбачений ст.446 КК України “Піратство”, може бути вчинено шляхом:

- а) захоплення іншого морського чи річкового судна;
- б) застосування насильства щодо екіпажу чи пасажирів іншого морського чи річкового судна;
- в) пограбування екіпажу чи пасажирів іншого морського чи річкового судна;
- г) захоплення в заручники членів екіпажу чи пасажирів іншого морського чи річкового судна;
- д) руйнування судна;
- е) всі відповіді є правильними.

Методичні вказівки

Вивчаючи тему “Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку”, студенти повинні: знати, що розуміється під поняттями “мир”, “безпека людства”, “міжнародний правопорядок”; які їх види розрізняють у кримінально-правовій теорії в залежності від безпосереднього об’єкта; володіти інформацією про родовий та безпосередні об’єкти даної групи злочинів; вміти давати характеристику об’єктивно-суб’єктивним елементам основних складів злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку; бути готовими при дачі відповіді до посилань на відповідні міжнародні акти та чинне кримінальне законодавство України, що стосуються цієї теми.

Рекомендовані джерела до теми:

1. Віденська декларація Ради Європи від 9.10.1993р.
2. Віденська конвенція про правонаступництво держав стосовно договорів від 23.08.1978р., ратифікована Україною 17.09.1992р.
3. Гаазька декларація щодо заборони застосування куль, що легко сплющуються і розвертаються у тілі людини від 29.07.1899р.
4. Декларація ООН про ліквідацію всіх форм непритомності і дискримінації на основі релігії або переконань від 25.11.1981р.
5. Декларація ООН про право народів на мир, від 12.11.1984р.
6. Декларація про заборону метання снарядів і вибухових речовин із повітряних куль від 18.10.1907р.
7. Договір про відмову від війни як зняття національної політики від 27.08.1928р. СРСР приєднався до Договору 6.09.1928р.

8. Договір про всеосяжну заборону ядерних випробувань від 27.09.1996р., ратифікований Україною 16.11.2000р.

9. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї від 1.07.1968р. Україна приєдналась до Договору 16.11.1994р.

10. Європейська конвенція про запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, від 28.11.1987р., ратифікована Україною 24.01.1997р.

11. Конвенція про відкрите море від 29.04.1958р. Ратифікована СРСР 20.10.1960р.

12. Конвенція про заборону й обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що спричинили надзвичайні пошкодження або діють не вибірково, від 10.10.1980р.

13. Конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичення і застосування хімічної зброї та про її знищення від 13.01.1993р., ратифікована Україною 16.10.1998р.

14. Конвенція про запобігання злочинів геноциду та покарання за нього від 9.12.1948р., ратифікована УРСР 22.07.1954р.

15. Конвенція про запобігання і покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів від 14.12.1973р., ратифікована СРСР 26.12.1975р.

16. Конвенція про рабство від 25.09.1926р., підписана УРСР 29.08.1956р.

17. Конвенція про ядерну безпеку від 20.09.1994р., ратифікована Україною 17.12.1997р.

18. Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців, ратифікована Україною 14.07.1993р.

19. Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників від 17.12.1979р. СРСР приєднався до Конвенції 8.05.1987р.

20. Протокол про заборону застосування на війні задушливих, отруйних та інших газів і рідин та бактеріологічних засобів від 17.06.1925р.

21. Санкт-Петербурзька декларація про заборону застосування на війні деяких розривних снарядів вагою менше 400 грамів від 29.11.1868р.

22. Про міжнародні договори України: Закон України від 22.12.1993р. // ВВРУ. – 1994. – № 10. – Ст. 45.

23. Про оборону України: Закон України від 5.10.2000р. // ВВРУ. – 2000. – № 49. – Ст. 420.

24. Про правонаступництво України: Закон України від 12.09.1991р. // ВВРУ. – 1991. – № 46. – Ст. 617.

25. Про символіку Червоного Хреста і Червоного Півмісяця в Україні: Закон України від 8.07.1999р. // ВВРУ. – 1999. – № 36. – ст. 316.

26. Про заходи по забезпеченню безпеки мореплавства: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.05.1992р. № 250 // www.rada.gov.ua

27. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України №2 від 7.02.2003р. // www.rada.gov.ua

28. Базов В.П. Кримінальна відповідальність за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права. Навч. посібник. – К.: Істина, 2003. – 136 с.

29. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник (Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.) / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К.: Юридична думка, 2004. – 656 с.

30. Попович В. Питання імплементації норм міжнародного гуманітарного права в чинне кримінальне

законодавство України // Держава і право / Ін-т держави і права НАН України ім. В.М. Корецького. – Вип. 17. – 2002. – С.382-386.

31. Попович В. Кримінальна відповідальність за злочини проти людяності // Проблеми державотворення в Україні. Матер. X регіон. наук.-практ. конф. (5-6 лютого 2004 р.). – Львів, 2004. – С.507-509.

32. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: Учебник / Отв. редактор Е.Л. Стрельцов. – Х.: “Одиссей”, 2006. – 720 с.

33. Яценко С.С. Міжнародні злочини // Юрид. енциклопедія. – Т.3: К-М. – К.: Укр. енциклопедія, 2001. – С.694-696.

34. Яценко С.С. Геноцид // Юрид. енциклопедія. Т.1: А-Г. – К.: Укр. енциклопедія, 1998. – С.573-574.

35. Яценко С.С. Планування, підготовка, розв’язування та ведення агресивної війни // Юрид. енциклопедія. Т.4: Н-П. – К.: Укр. енциклопедія, 2003. – С.567-568.

36. Яценко С.С. Порушення законів та звичаїв війни // Юрид. енциклопедія. Т.4: Н-П. – К.: Укр. енциклопедія, 2003. – С.674-675.

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ I. Злочини проти основ національної безпеки	4
Розділ II. Злочини проти життя та здоров'я особи	13
Розділ III. Злочини проти волі, честі та гідності особи	27
Розділ IV. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи	34
Розділ V. Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина	41
Розділ VI. Злочини проти власності	52
Розділ VII. Злочини у сфері господарської діяльності	65
Розділ VIII. Злочини проти довкілля	79
Розділ IX. Злочини проти громадської безпеки	87
Розділ X. Злочини проти безпеки виробництва	97
Розділ XI. Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту	105
Розділ XII. Злочини проти громадського порядку та моральності	115
Розділ XIII. Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення	124
Розділ XIV. Злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації	135
Розділ XV. Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян	142
Розділ XVI. Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку	151
Розділ XVII. Злочини у сфері службової діяльності	157
Розділ XVIII. Злочини проти правосуддя	167
Розділ XIX. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові) злочини	179
Розділ XX. Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку	189

Навчальне видання

Ігор Богданович Медицький

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ
ОСОБЛИВА ЧАСТИНА**

Семинарські та практичні заняття

Посібник
для студентів (курсантів)
спеціальності “Правознавство”

Редактор

О.А. Кирик

Комп’ютерна верстка

Т.М. Бордіженко

Підписано до друку 09.01.2008 р. Формат 60 x90.

Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 6,94.

Тираж 100 прим.

Відділення організації науково-дослідної роботи та
редакційно-видавничої діяльності
Прикарпатського юридичного інституту ЛьвДУВС
76005, м. Івано-Франківськ, вул. Національної гвардії, 3